

BELEIDSPLAN 2005-2008

VAN DE

ERFGOEDCEL

WAASLAND

Sint-Niklaas 25 juni 2005

*Bazel Belsele **BEVEREN** (Burcht) De Klinge Daknam Doel Eksaarde
Elversele Haasdonk Kallo Kemzeke Kieldrecht **KRUIBEKE LOKEREN**
Meerdonk Melsele (Moerbeke) Nieuwkerken Rupelmonde **SINT-NIKLAAS**
SINT-GILLIS-WAAS Sint-Pauwels Sinaai Steendorp **STEKENE TEMSE**
Tielrode Verrebroek Vrasene **WAASMUNSTER** (Zwijndrecht)*

INHOUDSTAFEL

Inleiding	p. 5
1. Situering beleidsplan	p. 7
1.1. Proces	p. 7
1.2. Afstemming	p. 9
2. Omgevingsanalyse	p. 11
2.1. Historische context	p. 11
2.2. Maatschappelijke context	p. 17
2.3. Erfgoedactoren	p. 33
2.4. Erfgoedcel	p. 55
3. Gemotiveerde conclusies uit de SWOT-analyse	p. 59
4. Missie en visie	p. 63
5. Strategische en operationele doelstellingen	p. 65
6. Plaats en organisatie van de erfgoedcel	p. 77
6.1. Omkadering	p. 77
6.2. Locatie	p. 78
7. Beschikbare logistieke en financiële middelen	p. 79
Contact	
Colofon	
Bijlagen	

INLEIDING

Het Land van Waas vormt een duidelijk afgebakende en vrij geïsoleerde regio met een **grote historische verbondenheid**. Het rijkelijk aanwezige erfgoed, zowel materieel als immaterieel, getuigt van deze gemeenschappelijke geschiedenis. Ondanks grote verschillen tussen de gemeenten, is ook vandaag deze verbondenheid nog sterk aanwezig in de hoofden en de cultuur van de Waaslanders.

De druk vanuit Antwerpen leidde met de oprichting van de toenmalige Intercommunale Land van Waas eind jaren 1960 tot een formele samenwerking tussen alle Wase gemeenten. **Samenwerking**, de ene al gestructureerder dan de andere, is ondertussen reeds in diverse cultuursectoren een feit (archeologie, bibliotheken, musea, archieven, cultuurcentra). De oprichting van een erfgoedcel Waasland lag dan ook in de lijn der gebeurtenissen.

Met het nieuwe erfgoeddecreet zagen de acht Wase gemeenten al snel in dat een intergemeentelijk erfgoedconvenant een belangrijke **meerwaarde** kan betekenen voor de ontwikkeling van een degelijk erfgoedbeleid, met aandacht voor inventarisatie, behoud en beheer van het aanwezige erfgoed en voor een degelijke ontsluiting en maatschappelijke (her-)integratie van dit erfgoed. Met het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband van het Land van Waas (I.C.W.) beschikte de regio bovendien reeds over een goed gestructureerde overkoepelende organisatie waarbinnen degelijke ontwikkelingskansen voor de erfgoedcel gegarandeerd kunnen worden.

De bestaande erfgoedwerking toont dat er op diverse vlakken reeds heel wat gebeurt. Door de uitbouw van een degelijke samenwerking streven de Wase actoren naar een betere stroomlijning en verdieping van de bestaande werking, een verspreiding en verbetering van de expertise en een betere participatie van het ruime publiek. Hierbij wordt het accent onmiskenbaar gelegd op overkoepelende initiatieven. De reeds **bestaande** werking van de Wase gemeenten en particuliere instanties inzake erfgoed blijft **gerespecteerd**.

Het Land van Waas is meteen ook de **eerste regio** waarmee een erfgoedconvenant werd afgesloten. Hoewel intergemeentelijke samenwerking een evidentie is, bleek reeds bij de voorbereidende gesprekken dat het niet steeds zo evident is om de bepaling 'gemeentelijk' zomaar te vervangen door 'intergemeentelijk'. We beschikken niet over een gemeenschappelijk cultuurbeleidsplan dat als uitgangspunt voor het erfgoedbeleid kan gelden. We worden geconfronteerd met een veelheid aan actoren (besturen, gemeentelijke diensten en instellingen, bovenlokale organisaties, samenwerkingsverbanden, verenigingen,...) met hun eigen noden en verwachtingen. Hierin schuilt een enorme potentie, maar een degelijke afstemming van de verschillende werkingen is geen evidentie. Een intergemeentelijke context betekent eveneens dat gewerkt wordt met intergemeentelijke doelstellingen. Waardevolle lokale initiatieven zullen dus niet steeds een plaats vinden binnen het erfgoedconvenant.

Het Land van Waas is vanuit zijn eigenheid de uitdaging voor een prestigieuze samenwerking aangegaan. De verhouding en afstemming tussen de acht gemeentebesturen, het I.C.W. en de bestaande erfgoedactoren zal alvast een moeilijke maar essentiële **evenwichtsoefening** worden voor het welslagen van de nieuwe erfgoedcel. Dit beleidsplan of dit proces van beleidsplanning moet daarvoor de noodzakelijke leidraad vormen.

1. SITUERING BELEIDSPLAN

1.1. Proces van de beleidsplanning

De Vlaamse gemeenschap sloot op 28 januari 2005 een Waas erfgoedconvenant af met het I.C.W. Naast het opmaken van een actieplan 2005 (dat reeds eind januari 2005 werd ingediend bij de administratie van de Vlaamse gemeenschap) bepaalt het erfgoeddecreet (art. 19 en 20) dat er een beleidsplan voor de erfgoedcel moet opgemaakt worden voor de periode 2005-2008. Dit beleidsplan vormt het **kader** waarin de erfgoedcoördinatoren de komende jaren zullen werken. Het beleidsplan wil in eerste instantie meegeven wat de visie is op het erfgoedbeleid in het Land van Waas en via vooropgestelde doelstellingen aantonen waar de erfgoedcel naartoe zal werken. Daarenboven vormt het als het ware een opportuniteit om het huidige erfgoedbeleid te evalueren en te verrijken.

De beleidsplanning nam in de eerste fase een aanvang met de onderhandeling en redactie van het erfgoedconvenant. Hierin werden de verwachtingen en doelstellingen van de erfgoedcel van het Waasland weergegeven met het oog op een lokaal en geïntegreerd erfgoedbeleid. Aangezien het beleidsplan tegen 1 juli 2005 moest ingeleverd worden bij de administratie, en de aanwervingen voor de erfgoedcoördinatoren op dat ogenblik nog niet afgerond waren, werd de opmaak van het plan in handen gegeven van de stuurgroep onder leiding van het directiecomité van het I.C.W. Voor de invulling van de **stuurgroep** werd geopteerd om telkens vanuit de acht Wase gemeenten de betrokken ambtenaar en schepen aan te spreken. Belangrijk was dat er bij de samenstelling van de stuurgroep gezorgd werd voor een evenwichtige samenstelling tussen ambtenaren en politiek afgevaardigden.

De stuurgroep werd als volgt samengesteld:

- Bart Casier, directeur I.C.W.
- Kris Pieters, stafmedewerker I.C.W.
- Danny De Schepper, schepen van cultuur Waasmunster
- Luc De Ryck, burgemeester Temse
- Nicole Van Duyse, schepen van cultuur Stekene
- Annemie Wauman, schepen van cultuur Sint-Niklaas
- William Balliauw, schepen van cultuur Kruibeke
- Peter Deckers, schepen van cultuur Beveren
- Karel Verelst, schepen van cultuur Sint-Gillis-Waas
- Sabine Van Rysselberghe, schepen van cultuur Lokeren
- Ronny De Mulder, cultuurbeleidscoördinator Sint-Niklaas
- Lien Verwaeren, cultuurbeleidscoördinator Waasmunster
- Sofie D'Hanis, cultuurbeleidscoördinator Stekene
- Sophie Vermeire, cultuurbeleidscoördinator Temse
- Rik Van Daele, directeur Cultuurcentrum Ter Vesten Beveren
- Carine Goossens, waarnemend archivaris gemeente Beveren
- Piet Van Bouchaute, stadsarchivaris Sint-Niklaas
- Nico Van Campenhout, archivaris-conservator Lokeren
- Richard Meersschaert, diensthoofd cultuur Sint-Gillis-Waas

Met deze stuurgroep werd in het kader van de opmaak van het beleidsplan viermaal vergaderd:

- 10 maart 2005: eerste voorstel inhoud beleidsplan en enquête
- 21 april 2005: opmaken enquête en afstemmen verdere stappen
- 27 mei 2005: stand van zaken aanwerving en beleidsplan
- 16 juni 2005: eindredactie en goedkeuring ontwerp beleidsplan

Voor de redactie van het beleidsplan werd een **schrijfgroep** opgericht, bestaande uit Bart Casier (directeur I.C.W.), Kris Pieters (stafmedewerker I.C.W.), Ronny De Mulder (cultuurbeleidscoördinator Sint-Niklaas), Lien Verwaeren (cultuurbeleidscoördinator Waasmunster), Sofie D'Hanis (cultuurbeleidscoördinator Stekene), Sophie Vermeire (cultuurbeleidscoördinator Temse), Rik Van Daele (directeur Cultuurcentrum Ter Vesten Beveren), Carine Goossens (waarnemend archivaris gemeente Beveren), Piet Van Bouchaute (stadsarchivaris Sint-Niklaas) en Tamara Van Hout (adviseur monumentenzorg Sint-Niklaas).

Deze schrijfgroep kwam negen keer samen in de periode februari-juni 2005. Zij maakte een kritische analyse aan de hand van de omgevingsanalyse en baseerde zich hierop voor het uitschrijven van de missie, visie, doelstellingen en acties. Hiervoor volgden enkele leden van de schrijfgroep een begeleidingstraject uitgezet voor de erfgoedcel Waasland en de erfgoedcel Hasselt door Culturele Biografie Vlaanderen en het steunpunt Taal en Communicatie van de Universiteit Antwerpen. In vijf sessies werden de verschillende fasen in een beleidsplanningsproces toegelicht.

Ondanks de korte tijdsspanne werd het toch belangrijk geacht om vanuit de erfgoedcel al een eerste **overlegmoment** te hebben met de Wase erfgoedverenigingen in het raam van de beleidsplanning. Dit gebeurde op de plenaire vergadering van 24 maart 2005 waarop alle erfgoedverenigingen en erfgoedorganisaties werden uitgenodigd. Het erfgoedconvenant en de werking van de erfgoedcel werden toegelicht en de aanwezigen kregen ruim de kans om vragen te stellen en suggesties te doen.

Om te peilen naar de huidige werking van de erfgoedactoren in het Waasland en hun verwachtingen ten opzichte van de erfgoedcel, werd tevens een **enquête** opgesteld, bestaande uit een dertigtal vragen, zowel open, gesloten als meerkeuzevragen. De enquête werd verspreid via het I.C.W., via de stuurgroepleden, op de plenaire vergadering en op het publieksmoment rond de Erfgoeddag op 15 april 2005.

In het totaal werden ongeveer 150 enquêtes verdeeld (zowel op papier als digitaal) en werden er 45 enquêtes ingevuld teruggestuurd, wat een zeer bevredigend resultaat van 30% opleverde. Hoewel de ingevulde enquêtes heel wat bruikbare suggesties en informatie bevatten, werd toch rekening gehouden met het feit dat de enquête niet altijd naar behoren werd ingevuld en geregeld tegenstrijdige meningen bevatte.

Een bevraging van het ruimere publiek werd wegens het korte tijdsbestek niet georganiseerd. Dit kan echter door de erfgoedcoördinatoren opgenomen worden in het raam van de opmaak van de jaarlijkse actieplannen en de bijsturing van het beleidsplan.

De verzamelde gegevens uit de enquête en vergaderingen werden grondig doorgenomen door de schrijfgroepleden en vormden samen met de intentienota en de omgevingsanalyse de verdere basis voor de redactie van het beleidsplan met een SWOT-analyse en de opmaak van de missie, visie, doelstellingen en acties (zie bijlage).

Het uiteindelijk ontwerp van het beleidsplan werd besproken in de stuurgroep van 16 juni 2005 waar de beoogde visie, doelstellingen en acties werden toegelicht. De opmerkingen en aanvullingen van de stuurgroepleden werden meegenomen naar een laatste schrijfgroepvergadering waar het definitieve beleidsplan werd opgemaakt. Finaal werd het beleidsplan goedgekeurd op de raad van bestuur van het I.C.W. op 29 juni 2005 (zie bijlage).

1.2. Afstemming

Het spreekt voor zich dat een degelijk onderbouwd en ruim gedragen erfgoedbeleid rekening houdt met bestaande **beleidsplannen** van diverse **erfgoedactoren**. Hierbij dient in eerste instantie gedacht te worden aan de gemeentelijke cultuurbeleidsplannen, maar ook in de beleidsplannen van bv. musea of cultuurcentra komt erfgoed in min of meerdere mate aan bod. Verder worden ook nog formele of informele beleidsnota's gehanteerd door andere actoren, waarbij eveneens gezocht moet worden naar een goede afstemming.

Op dit moment beschikken alleen Sint-Niklaas, Stekene, Temse en Waasmunster over een goedgekeurd cultuurbeleidsplan, de andere Wase gemeenten helaas niet. Een overkoepelend cultuurbeleidsplan voor het Land van Waas is er evenmin. Daarmee worden we meteen geconfronteerd met een specificiteit van een intergemeentelijk erfgoedconvenant. Bij de opstelling van dit beleidsplan kunnen we niet zomaar vertrekken vanuit het **cultuurbeleidsplan** van één van de gemeenten, maar dient rekening gehouden te worden met het beleid van alle gemeenten. Daarbij dient de aandacht in hoofdzaak uit te gaan naar gemeenschappelijke noden bv. op het vlak van inventarisatie, behoud en beheer en naar publieksprojecten die het hele Waasland ten goede komen. Strikt lokale acties behoren niet tot de doelstellingen van het intergemeentelijke erfgoedconvenant maar kunnen uiteraard wel aan bod komen in de gemeentelijke beleidsplannen. Bij de opmaak van dit beleidsplan worden de werking en eigen accenten van de verschillende partners gerespecteerd.

Door grondig en voortdurend overleg tussen verschillende betrokkenen uit de gemeenten wordt een goede afstemming tussen het erfgoedbeleid van de verschillende gemeenten en het Wase erfgoedconvenant gegarandeerd. De cultuurbeleidscoördinatoren van de gemeenten en diverse ambtenaren uit de erfgoedsector waren trouwens nauw betrokken bij de opmaak van dit beleidsplan. Anderzijds werden deze (en andere) ambtenaren ook betrokken bij de opmaak en actualisering van het onderdeel erfgoed in de gemeentelijke cultuurbeleidsplannen.

De procedure voor de opmaak van dit beleidsplan maakt duidelijk dat in het gehele ontwikkelingsproces steeds de nodige aandacht werd besteed aan de visie, noden en verwachtingen van de verschillende erfgoedactoren in het gehele Waasland.

Uiteraard is het erfgoedconvenant een nieuw gegeven binnen het Wase erfgoedveld. De afstemming zal dus in **twee richtingen** verlopen. De intergemeentelijke context van het convenant leidt alvast onvermijdelijk tot een grotere aandacht voor gemeentegrensoverschrijdende samenwerking op het vlak van erfgoed bij de verschillende partners. De intensieve communicatie tussen actoren die zowel bij het lokale beleid als bij het intergemeentelijke erfgoedconvenant betrokken zijn, moet de nodige garanties bieden voor een wederzijdse versterking van de diverse beleidsplannen.

Foto 1

2. OMGEVINGSANALYSE

Voor de omgevingsanalyse van het eerste beleidsplan van de erfgoedcel Waasland baseerden we ons grotendeels op de intentienota, waarin reeds heel wat elementen zijn samengebracht m.b.t. de historische en maatschappelijke context, de belangrijke actoren en de eigen (toekomstige) organisatie. Voor de opmaak van het beleidsplan werd echter bijzondere aandacht besteed aan de aanwezige **kansen en bedreigingen** in relatie tot de uitbouw van een erfgoedbeleid. Bij de analyse van de aanwezige erfgoedactoren werd bovendien dankbaar gebruik gemaakt van de resultaten van de enquête waaruit reeds heel wat gegevens gehaald kunnen worden m.b.t. potenties, problemen en verwachtingen ten opzichte van de erfgoedcel.

Waar we in de intentienota vooral beschrijvende overzichten gegeven hebben, willen we hier ook en vooral focussen op de **kritische analyse** van de eigen organisatie, in relatie tot de verschillende krachten en spelers in de omgeving (SWOT-analyse).

Met het in relatie brengen van de vastgestelde externe kansen en bedreigingen (2.2. en 2.3.) in relatie tot de eigen sterktes en zwaktes (2.4.) maken we een begin van **strategische planning** die ons toe moet laten de komende jaren op een soepele, flexibele manier in te spelen op mogelijke veranderingen en belangrijke evoluties.

2.1. Historische context¹

De boeiende geschiedenis van het Land van Waas, mede bepaald door zijn karakter van grensstreek, de aanwezigheid van zijn rivieren, zijn toonaangevende landbouwkundige geschiedenis, heeft geleid tot een rijk erfgoed, zowel landschappelijk, bouwkundig, roerend als immaterieel. Dit erfgoed beperkt zich niet tot enkele historische gebouwen als grote blikvangers maar is onder allerlei vormen gespreid over heel de streek aanwezig.

a. Algemeen

In tegenstelling tot andere streken van Oost-Vlaanderen heeft het Land van Waas vrij goed afgetekende **grenzen**. Ten oosten vormt de Schelde grotendeels de natuurlijke grenslijn tussen de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen. De Durme vormt van oudsher de zuidelijke grens met het Land van Dendermonde. In het westen grenst het Land van Waas aan een gebied dat in de vroege Middeleeuwen het oudste domein uitmaakte van de Sint-Baafsabdij. De noordelijke grens – de huidige landsgrens – werd in 1648 door het Verdrag van Munster vastgelegd ten zuiden van twee van de Vier Ambachten, Hulst en Axel, die nu deel uitmaken van de Nederlandse provincie Zeeland.

Etymologisch betekent 'Waas' **drassige**, met water doortrokken grond, een eigenschap die de ontwikkeling van de streek in belangrijke mate bepaalde en bepaalt, zowel landschappelijk als economisch. De benaming 'Land van Waas' komt sinds de negende eeuw voor in documenten.

¹ Deze tekst is gebaseerd op Anthony Demey, *Inleiding*, in: *Bouwen door de eeuwen heen: inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Deel 7n1 (B-L), Provincie Oost-Vlaanderen, arrondissement Sint-Niklaas, Gent: Snoeck-Ducaju, dep. 1981, p. XIII-XIX.*

Het bestuurlijke arrondissement Sint-Niklaas komt grotendeels overeen met het gewest Land van Waas, met abstractie van de gemeenten Moerbeke (arrondissement Gent), Waasmunster (arrondissement Dendermonde), Zwijndrecht en Burcht (sinds 1923 bij de provincie Antwerpen gevoegd). Historisch gezien horen deze gemeenten echter bij het Land van Waas.

De gemeentegrenzen kwamen waarschijnlijk grotendeels overeen met die van de parochies en deels met die van de toenmalige heerlijkheden. In een relatief recente periode splitsten de vier volgende gemeenten zich af uit andere: Doel uit Kieldrecht in 1792, De Klinge uit Sint-Gillis-Waas in 1794, Meerdonk uit Vrasene in 1845 en Steendorp uit Bazel in 1881.

De deelgemeenten werden op 1 januari 1977 uiteindelijk gefusioneerd. Hierin zijn **vier 'stedelijke' centra** te onderscheiden: Sint-Niklaas, Beveren, Lokeren en Temse, met een grote densiteit in de bebouwing en een uitgebreide dienstenverlenende en industriële sector. De omliggende gemeenten (Kruibeke, Sint-Gillis-Waas, Stekene en Waasmunster) hebben nog grotendeels hun agrarisch karakter behouden. De woondruk vanuit de steden is dermate groot dat heel wat landbouwgrond door verkaveling bouwrijp gemaakt is. Onder meer op initiatief van de toenmalige Intercommunale Vereniging van het Land van Waas zijn verschillende gemeenten ertoe gekomen aan de rand van de historische dorpskernen nieuwe woonwijken te realiseren.

b. Landschapstypering

De oppervlakte van het Land van Waas bedraagt circa 51.000 ha en kan volgens de hoogteligging in drie gebieden onderverdeeld worden: de Scheldepolders, de zandstreek en de Durmecuesta. De **Scheldepolders** in het noorden van het Land van Waas hebben een hoogte van 0 tot 5 m. Slikken en schorren evolueerden over schapen- en veeweiden naar de eerste labeurgronden met primitieve dammen om uiteindelijk door mensenhanden uit economische overwegingen ingedijkt te worden. In het zuiden sluit dit zogenaamde 'open landschap' aan bij de hoger gelegen zandstreek.

Dit veeleer 'gesloten landschap' met de hoogste delen tussen 30 en 35 m vormt de kern van het Land van Waas. Het noordelijke zandige dekzandlandschap vertoont behalve akkers opvallend veel laagstammige boomgaarden.

Verskillende oost-west gelegen onvruchtbare **stuifzandruggen**, onder andere tussen Waasmunster en Melsele en tussen Kieldrecht en De Klinge, waren begroeid met heiden en schrale bossen en zijn heden meestal met naaldbomen beplant. De Haasdonkse bossen waarin het recreatieoord 'De Ster' (Sint-Niklaas) werd aangelegd, en het noordelijk deel van het zogeheten 'Koningsbos' of de 'Stropers' (De Klinge, Sint-Gillis-Waas en Kemzeke) zijn hier duidelijke voorbeelden van.

Het zuidelijke zandlemige dekzandlandschap wordt voornamelijk gekenmerkt door zijn met canadapopulieren omzoomde bolle akkers. Naar alle waarschijnlijkheid werden deze door de mens aangelegd om een grotere vruchtbaarheid te bekomen. Door de aanwezigheid van een podsolbodem in de dekzandgrond was men immers genoodzaakt om het dieper gelegen kalkrijke zandleem naar boven te spitten en over de akker te verspreiden. De grachten rond een perceel werden hiertoe tot een diepte van ongeveer drie meter uitgegraven met een houten schop of 'molsberd'. Het niveauverschil tussen het centrum en de randen van de akker bedraagt 1 tot 2 m.

Het Land van Waas wordt ten zuiden begrensd door de steile **cuesta**, door de **Durme** uitgeschuurd in de 'Vlaamse Vallei'. Langsheen dit cuestafront vestigden zich een groot aantal steenbakkerijen die gebruik maakten van deze natuurlijke helling om de ondiep gelegen Rupeliaanse klei te ontginnen.

Aan de boorden van Durme en Schelde treft men meersen aan.

c. Bewoning en bestuur

De eerste sporen van menselijke bewoning in het Land van Waas dateren uit het Epipaleolithicum. Vuurstenen artefacten van de Federmessergroepen (10.000-9000/7000 v.Chr.), voornamelijk gevonden op de zandgronden langs de Durme (Tielrode, Elversele, Waasmunster, Lokeren, Daknam, Eksaarde en Sint-Niklaas - Heimolen), wijzen in die richting.

Na een mogelijke onderbreking in het Vroeg- en Midden-Mesolithicum, wordt de aanwezigheid van mensen sinds het Laat-Mesolithicum bevestigd door verschillende **archeologische vondsten**, onder meer enkele typische vuurstenen artefacten en benen spitsen van het De Leien-Wartenacomplex (vijfde millennium).

Uit het Neolithicum dateren de Rössen-dissels (3800-3300 v.Chr.), de klokvormige buidelbeker van Zwijndrecht uit de Michelsbergcultuur (3400-2700 v.Chr.), vuurstenen artefacten uit de Seine-Oise-Marnecultuur (2800-1700 v.Chr.), twee strijdhamers uit de Standvoetbekercultuur (2500-2000 v.Chr.), de Maritieme klokbekers van Temse (2100-1650 v.Chr.), evenals het grote aantal geslepen bijlen en losse vuurstenen artefacten.

Uit de Vroege- en Midden-Bronstijd (1600-1100 v.Chr.) zijn relatief weinig sporen in het Land van Waas teruggevonden; deze bestaan uitsluitend uit bronzen bijlen en een zwaardkling.

Uit de Late-Bronstijd (1200-700 v.Chr.) zijn naast een aantal bronzen voorwerpen, vooral de begraafplaatsen van de Urnevelden cultuur belangrijk. Deze necropolen werden aangetroffen te Sint-Gillis-Waas, Temse, Kemzeke, Sint-Niklaas en Waasmunster.

Graven uit de Vroege-IJzertijd (700-450 v. Chr.) werden op de oude Urnevelden-begraafplaatsen van Sint-Gillis en Temse teruggevonden. Sporen uit de Late-IJzertijd (450-Romeinse periode) worden vrijwel overal in het Land van Waas aangetroffen en sluiten sterk aan bij de Gallo-Romeinse periode.

Menigvuldige archeologische vondsten uit de Gallo-Romeinse periode (circa 50 voor - circa 350 na Chr.) wijzen op geromaniseerde nederzettingen langs de Durme- en Scheldecuesta. De bewoningsvorm vertoont een concentratie in het zuiden en een verspreiding in het noorden en kenmerkt zich door een industrieel-ambachtelijk, evenals een agrarisch karakter. De vicus van Waasmunster-Pontrave had een uitgesproken handelskarakter. Hun lokale nijverheden bestonden uit steen- en pannenbakkerijen, pottenbakkerijen en ijzerproductie. De talrijk gevonden waterputten deden vermoedelijk dienst als waterreservoir voor deze activiteiten. Het Gallo-Romeinse begrafenisritueel bestaat uit crematie. Hierbij werden de verbrande resten van de dode in een urne gedeponeed (urnengraf) ofwel werden deze samen met de brandstapelresten rechtstreeks in de kuil of in een houten kist bijgezet (brandrestengraf).

De schaarse vroeg-middeleeuwse archeologica, maar voornamelijk de studie van toponiemen, kunnen de aanwezigheid van Franken in het Land van Waas lokaliseren. Deze bewoningskernen werden aanvankelijk tot het christendom bekeerd door vanuit Gent rondtrekkende monniken. Daarna zorgden de plaatselijke abdijen en kloosters, zoals Roosenberg te Waasmunster, Boudelo te Klein-Sinaai, Coesvoorde te Sint-Gillis-Waas en Salegem te Vrasene voor de verdere uitbouw van de meeste Wase parochies, die mee aan de basis liggen van de huidige administratief gestructureerde gemeenten.

Het Land van Waas, in de vroege Middeleeuwen keizerlijk gebied, kwam geleidelijk onder het gezag van de graven van Vlaanderen. Dit gezag werd vooral versterkt in de twaalfde eeuw. Zo schonk gravin Johanna van Constantinopel bij akte van 2 oktober 1219 zes bunder 'woeste grond' aan de kerk van het 'dorp' Sint-Niklaas. Het was de aanzet tot het ontstaan van het marktplein.

Met de **Keure van Waas** uit 1241, uitgevaardigd door dezelfde gravin Johanna, werd het grootste deel van het gewest voor het eerst administratief en juridisch georganiseerd. De Keure kan bestempeld worden als een soort grondwet voor het Land van Waas. Er werden twee bestuurscolleges in het leven geroepen: de 's gravenmannen en de hoofdschepenen. De eersten waren leenmannen, houders van grafelijke lenen, meestal heerlijkheden. Het tweede college bestond uit Wase notabelen, niet-leenmannen. Samen vormden ze het hoofdcollege, dat werd voorgezeten door de hoogbaljuw. Dit hoofdcollege zetelde te Sint-Niklaas, sinds 1541 in het 'Landhuis' op de Grote Markt.

Oorspronkelijk bestond het Land van Waas uit twee administratieve delen. In de '**Keuregemeenten**' – Bazel, Belsele, Daknam, Elversele, Kemzeke, Lokeren, Melsele, Moerbeke, Nieuwkerken, Sinaai, Sint-Gillis, Sint-Niklaas, Sint-Pauwels, Stekene, Tielrode, Vrasene, Waasmunster en een enclave in Haasdonk – oefende het hoofdcollege in naam van de graaf het opperste gezag uit. De '**Apanagegemeenten**' - Beveren, Burcht, Eksaarde, Haasdonk, Rupelmonde, Temse, de heerlijkheden Aarschot, Paddeschoot en Pumbeke en de enclaves van het Beverse te Sint-Niklaas, Belsele, Lokeren, Daknam en Haasdonk – waren min of meer onafhankelijke heerlijkheden met een eigen rechtspraak. Zij waren enkel voor de lasten van de graaf of de vorst onderworpen aan het hoofdcollege. Daarnaast bestonden nog de '**Vrije Polders**' – Doel, Kallo, Kieldrecht en Verrebroek – die fiscale voordelen genoten, en de '**Vazallen van de Keure**' – Kruibeke en Zwijndrecht – die de belastingen van de Keuregemeenten betaalden maar een afzonderlijk gerechtelijk statuut hadden.

In de Nieuwe Tijd (vanaf de zestiende eeuw) werd deze administratieve indeling in feite opgeheven, waardoor alle opgesomde plaatsen voortaan nagenoeg aan dezelfde plichten en rechten ten opzichte van de vorst onderworpen waren.

Na de annexatie bij de Franse Republiek op het einde van de achttiende eeuw werd deze feodale structuur afgeschaft. In 1795 kreeg het Land van Waas een nieuw bestuur met zeven 'administrateurs', een 'agent national' en een 'substitut'. Het werd verdeeld in zes kantons en ondergebracht in het 'Département de l'Escaut'. In 1818, tijdens het Hollandse bewind (1815-1830), werd het Land van **Waas** een afzonderlijk **district**, bestuurd door een districtscommissaris. Hieruit groeide het huidige bestuurlijk arrondissement.

d. Economische ontwikkeling

Op het einde van de elfde eeuw, maar vooral in de twaalfde eeuw werd het Land van Waas geleidelijk aan in cultuur gebracht door de kloosterorden die er zich vestigden. De cisterciënzerabdij van **Boudelo** te Klein-Sinaai speelde hierbij een belangrijke rol. Vlas behoorde tot de geteelde gewassen. De gecultiveerde hoeveelheid volstond om in de eigen behoeften te voorzien. Vlas was een veelzijdig product: het gesponnen garen weefde men tot linnengoed, de sterkste 'klodden' gingen naar de touwslager, het houtachtige afval diende voor het vuur, uit het zaad werd olie geperst en uit de restanten werden lijnmeel en lijnkoeken vervaardigd voor de dieren.

Door zijn overwegend onvruchtbare zandige bodem bleef het Land van Waas echter een vrij arm en primitief agrarisch gebied. De economische crisis omstreeks 1300 zette de inmiddels onafhankelijk geworden Wase boeren ertoe aan vernieuwingen door te voeren. Door de vruchtbaarheid van hun gronden te verhogen, hebben zij een ware **landbouwrevolutie** teweeggebracht, die pas in de zeventiende en achttiende eeuw in heel Europa doorbrak. Het traditionele drieslagstelsel, waarbij een veld beurtelings een winter- en een zomergraan droeg en het derde jaar braak bleef liggen, werd vervangen door een systeem zonder braakjaar, waarbij jaarlijks een hoofdvruucht en een nateelt werd gewonnen.

Dit kon alleen verwezenlijkt worden door een intensieve grondbewerking. Zoals eerder vermeld, werd het vruchtbare en dieper gelegen zandleem naar boven gespit. De waterbeheersing van de aldus ontstane **bolle akkers** werd goed verzorgd door de aanplanting rondom van wilgen en later hoofdzakelijk canada's. Belangrijker nog was de toevoeging van organische mest, afkomstig van het vee op de hoeve. In de periode van het drieslagstelsel was de mestproductie zo gering dat men slechts om de negen jaar één volledige bemesting kon doorvoeren. De Wase landbouwers zijn er evenwel in geslaagd de hoeveelheid stalmest te verveelvoudigen door het inschakelen van twee voedergewassen in de vruchtomloop, met name rapen en klaver. Hierdoor waren zij niet meer verplicht het gros van hun veestapel vóór de winter te slachten bij gebrek aan wintervoedsel. Deze aanpak maakte een intensieve teelt van veeleisend vlas mogelijk.

Foto 2

Het vlas werd gezaaid en door de plattelandsbevolking zelf bewerkt. De lijnwaadindustrie, meestal beoefend als huisarbeid, was dus aanvankelijk een landelijke nijverheid, die het boerengezin het hele jaar door werk bezorgde. Vrij snel werd het weven van de vlasdraad door de familiale economie overgelaten aan zelfstandige wevers. Door de groei van het aantal wevers ontwikkelde zich een landelijke weverij, die in de zestiende en zeventiende eeuw echter verdween omdat men zich volledig concentreerde op de teelt en de bereiding van het vlas. Het Land van Waas werd zo de voornaamste **vlasaard** die de Zuid-Nederlandse lijnwaadnijverheid voedde; het bereikte hierdoor een hoge graad van welstand.

In deze periode verleende keizer Maximiliaan aan de hoofdplaats Sint-Niklaas een officieel octrooi voor de wekelijkse donderdagse markt (in 1513). Lokeren kreeg in 1555 een analoog octrooi vanwege keizer Karel. Door het agrarisch surplus groeiden beide **markt**plaatsen uit tot grotere stedelijke concentraties. Zij werden niet meer omweld, enerzijds door hun geografische ligging (ingesloten door de Schelde als natuurlijke verdedigingsgordel) en anderzijds door hun latere ontstaan en bloei. Zowel Sint-Niklaas als Lokeren hebben een gelijkaardige plattegrond als de overige, landelijke gemeenten.

De lager gelegen gronden aan de linker Scheldeoever werden sinds de Middeleeuwen door monniken voor landbouw geschikt gemaakt door inpoldering. De huidige **polders** zijn ontstaan sinds het begin van de zeventiende eeuw: na de Allerheiligenvloed van 1570 en de inundaties van de Tachtigjarige Oorlog gingen grootscheepse herbedijkingen van start.

Tot in de achttiende eeuw bleef het Land van Waas een landbouwstreek bij uitstek. Maar gaandeweg werden de verhoudingen volledig omgekeerd. Oorspronkelijk was de **huisnijverheid** een aanvulling van het landbouwbedrijf en als dusdanig onderworpen aan de landbouwproductie. In de achttiende eeuw werd de landbouw steeds meer gedwongen rekening te houden met de toenemende behoeften van de huisnijverheid.

Naast de vlasbewerking en de textielnijverheid, die op de vooravond van de **industriële revolutie** de voornaamste economische activiteiten waren van het Land van Waas, kenden ook andere sectoren een zekere verspreiding, zonder zich echter te kunnen handhaven. Vermeldenswaard zijn de zeepziederijen die uit kemp- en lijnzaad zeep vervaardigden, de olieslagerijen die uit koolzaad olie persten, de zeer talrijke brouwerijen, de steen- en tichelbakkerijen vooral in Stekene, Sint-Niklaas, Tielrode en Steendorp, en ten slotte de klompenmakerijen die na de introductie van de canadapopulier een hoge vlucht kenden.

Rupelmonde, Kruikeke en Temse ontwikkelden vanaf de 16^e eeuw een belangrijke **scheepsbouw**-nijverheid met grote impact op de economische ontwikkeling van de streek.

De evolutie van ambachtelijke naar gemechaniseerde nijverheid gebeurde vrij vroeg, maar niet op grote schaal. Anno 1825 waren er twintig textiel fabrieken te Sint-Niklaas en in Lokeren een achttal. Het grootste deel van de productie werd toen nog altijd geleverd door de huisnijverheid. Pas omstreeks 1865 begon in het Land van Waas de fabrieksexpansie, die de huisnijverheid langzamerhand uitschakelde. In de katoennijverheid telde men in 1870 immers nog 900 handgetouwen tegenover 130 mechanische weefgetouwen in het district Sint-Niklaas. Wat de wolnijverheid betreft, waren er dat jaar zelfs 1350 handgetouwen tegenover 120 mechanische getouwen. De mechanisering bleef in de tweede helft van de negentiende eeuw voornamelijk beperkt tot de **textiel**industrie, die zich concentreerde te Sint-Niklaas, Lokeren en Temse, en eveneens op kleinere schaal ingang vond te Beveren en Stekene.

In de twintigste eeuw bleef de textielnijverheid bepalend voor de Wase economie. Tijdens de laatste decennia werden op industrieterreinen buiten de woonkernen ook vele andere bedrijven opgericht. In het kader van de aanleg van de Waaslandhaven (als uitbreiding van de haven van Antwerpen) hebben zich op speciaal daartoe opgespoten poldergronden van de **linker Scheldeoever** op het grondgebied van Beveren diverse industrieën gevestigd.

2.2. Maatschappelijke context

Uit een aantal relevante ontwikkelingen in de brede en directe omgeving onthouden we de trends en patronen die een kans (I) kunnen betekenen voor het erfgoedbeleid en de trends of feiten die het erfgoedbeleid veeleer kunnen bedreigen (II).

Voor een aantal onderdelen van dit hoofdstuk maken we dankbaar gebruik van het provinciaal ruimtelijk structuurplan Oost-Vlaanderen¹.

a. Ecologie / landschappelijke evoluties

Het landschap wordt gekenmerkt door een samenhang tussen natuurlijke en culturele elementen die getuigen van de eigen historische ontwikkeling en die de identiteit van het gebied bepalen. Het is aldus een synthese van de wisselwerking tussen de natuurlijke gesteldheid (bodem, reliëf,...) en de op-eenvolgende inrichting ervan door de mens in de loop van de geschiedenis (nederzettingen, ontginning,...). Het Waasland is een uitgesproken **cultuurlandschap**, gekneed door mensenhanden, en biedt dus heel wat stof tot verhalen.

De belangrijke landschappelijke structuren werden door de Vlaamse overheid in kaart gebracht en samengebracht in de Landschapsatlas en de Landschapskenmerkenkaart. In sommige deelstructuren overheerst 'natuur', maar ook clusters van bouwkundig erfgoed (bv. historische dorpskernen) of combinaties van natuur en erfgoed (bv. molen met molenbiotoop) kunnen beeldbepalend zijn voor een specifiek landschap. Deze overzichten bieden een zeer interessant houvast voor de ontwikkeling van een landschappelijk erfgoedbeleid én voor de wettelijke verankering van erfgoed in de ruimtelijke planning.

Foto 3

¹ Definitief vastgesteld door de provincieraad op 10 december 2003.

Grotere **landschappelijke structuren** werden reeds (in min of meerdere mate) geïntegreerd in de bovenlokale Ruimtelijke Structuurplannen en kregen specifieke randvoorwaarden en ontwikkelingsperspectieven mee. Voor kleinere landschappelijke structuren (en vooral puntrelicten waaronder heel wat bouwkundig erfgoed) ligt echter een belangrijke verantwoordelijkheid bij de lokale besturen.

De traditionele landschappen staan onder zeer sterke druk door het ontstaan van nieuwe landschappen (wonen, industrie, infrastructuur). De nieuwe landschappen houden weinig tot geen rekening met de fysische of historische context waardoor uniforme verschijningsvormen opduiken. Sommige traditionele landschappen zijn reeds dermate **versnipperd** dat hun identiteit nog nauwelijks herkenbaar is.

Volgende belangrijke landschappelijke structuren kunnen geïdentificeerd worden in het Land van Waas:

- **Scheldepolders:** relictlandschap met sterke contrasten, open landbouwgebied, indijking, kleine dorpen en gehuchten, sporen van landwinning en bewogen geschiedenis (militaire vestingen en linies). Sterke industriële druk en toenemend isolement.
- **Scheldevallei:** invloed van getijdewerking, schorren en slikken, brakwaterlandschap, sterke morfo-dynamiek.
- **Dekzandrug:** gesloten compartimentlandschap, (restanten van) boscomplexen. Sterke druk van residentiële bebouwing.
- **Moervaartdepressie:** vrij intact landschap met grote cultuurhistorische betekenis (veenontginningsgebied), nat.
- **Straatdorpengebied:** gekenmerkt door grote concentratie driesdorpen, maar sterke verlintingsdruk.
- **Valleigebied Durme:** bedijkt, vlak landschap, brede meanders, donken, oeverwallen.
- **Land van Waas** (landschappelijke definitie verschillend van die van het convenant!): grote interne variatie, bolle akkers, blokvormige percelen, perceelrandbegroeiing. Sterke verstedelijkingsdruk en versnippering door lijninfrastructuur.

De openruimtestructuur staat onder **grote druk** en kan slechts gevrijwaard worden door het zoeken naar een goed evenwicht tussen natuur, bos, landbouw en recreatie. Erfgoedwaarden moeten meegenomen worden in het afwegingsproces en het bepalen van de randvoorwaarden en ontwikkelingsperspectieven. (bv. maximale ondersteuning voor behoud van kleine landschapselementen, beperkingen in bodemgebruik, strengere bemestingsnormen op arme gronden, bewaking van de grondwaterspiegel,...).

Het ontstaan van absurde situaties moet vermeden worden (bv. 'zonevreemde' molen in zijn natuurlijke molenbiotoop). Bij de opmaak van beheersplannen voor natuurgebieden kan rekening gehouden met een historisch bepaalde ontginning (bv. aanwezigheid van hooilanden, kaphoutbossen,...).

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de erfgoedactoren niet aan de zijlijn mogen blijven staan bij het milieubeleid en het **structuurplannings**proces. De erfgoedwaarde bepaalt in min of meerdere mate de identiteit van een gebied en kan dus een belangrijke randvoorwaarde zijn voor de bepaling van de ontwikkelingsperspectieven.

De belangen van de **milieusector** en de erfgoedsector zijn niet noodzakelijk met elkaar in conflict. Overleg kan de beleidsplanning en betrokkenheid van het publiek versterken.

Ook de **agrarische sector** kan een belangrijke partner zijn voor de goede instandhouding van de openruimtestructuur. De schaalvergroting in de landbouw vormt echter een bedreiging indien geen duidelijke randvoorwaarden worden vastgelegd.

Wat er nog rest aan gave landschapsrelicten en **historische bakens** (ook in stads- en dorpskernen) dient maximaal bewaard te worden. Indien volledige bewaring niet mogelijk is, dienen de nieuwe functies maximaal in het bestaande landschap te worden geïntegreerd (zonder uniformisering en rekening houdend met de natuurlijke en culturele eigenheid), waarbij landschapsrelicten en historische bakens maximaal hun context behouden.

I. Kansen:

- Het groeiend maatschappelijk ecologisch bewustzijn.
- Veel landschappelijk waardevol erfgoed.
- Vooral cultuurlandschappen (dijken, polders, bossen, akkers...) die veel stof tot verhalen kunnen leveren.
- Recreatief medegebruik kan aangewend worden om het draagvlak voor natuurbehoud en de bescherming van de sterk onder druk staande open ruimte te verhogen.
- De inpolderingen sluiten volledig aan op de globale geschiedenis van Zeeuws-Vlaanderen.
- Relicten van bewogen geschiedenissen (militaire vestigingen en linies), dijken, kloosterontginningen.
- Het beleidskader dat de provincie zal uitwerken voor erfgoedlandschappen.
- Landschappen als structuurbegegnende of –bepalende elementen in de ruimtelijke structuurplanning, met afgebakende ontwikkelingsperspectieven.
- Groeiend bewustzijn bij de overheden voor de noodzaak tot integratie van erfgoed in de ruimtelijke planning, en ontwikkeling van methodologieën en beleidskaders.
- Milieu- en erfgoedverenigingen.

II. Bedreigingen:

- Bestemming als industrieel gebied (Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen), die zware druk geeft op milieu en landschap.
- Ruimtebegegning in de Zeeuws-Vlaamse polder door verspreide bebouwing en industriële constructies.
- Toenemend isolement van de Scheldepolders binnen de uitbreidingen van het haven- en industriegebied van Antwerpen, met sterke versnijding door infrastructuur.
- Algemene sterke verstedelijgingsdruk uitgaande van Sint-Niklaas en Antwerpen t.g.v. goede verkeersontsluiting.
- Industrialisatie langs verkeersassen.

b. Demografie.

Sint-Niklaas heeft zijn ontwikkeling en zijn invloed als centrale plaats te danken aan zijn verkeersligging op de **verbindingswegen** tussen de grootstedelijke centra. In vergelijking met andere Vlaamse regionale steden heeft het evenwel moeite zich als volwaardige regionale stad te profileren, door de relatief korte afstand tot Antwerpen. De regionale invloedssfeer van Sint-Niklaas blijft voornamelijk beperkt tot de omliggende gemeenten. Het is ook behoorlijk compact gebleven, weliswaar met tentakels van verlinting naar (Temse-)Velle, Nieuwkerken, Belsele, Puivelde en Sint-Pauwels.

Lokeren, Beveren en Temse kunnen eveneens worden beschouwd als grote, zelfvoorzienende **kernen**, met een sterk aanbod in de eerste plaats naar de eigen deelgemeenten.

In de **Antwerpse invloedssfeer** (inwijkingsdruk) kennen vooral Waasmunster, Temse, Stekene, Sint-Gillis-Waas en Beveren een sterke groei. Sint-Niklaas zelf kent een vrij lage toename van het aantal gezinnen.

De groeiende mobiliteit heeft ertoe geleid dat het historische onderscheid tussen stad en platteland zowel fysiek als functioneel aan het vervagen is. Door het aaneengroeien van kernen in lineaire structuren (lintbebouwing) zijn op sommige plaatsen langgerekte kernen ontstaan (bv. Kruibeke/ Bazel/ Rupelmonde). Het hele gebied Sint-Niklaas/ Stekene/ Beveren is eigenlijk uitgegroeid tot een echt **lintlandschap**.

Het **bevolkingsaantal** in het Waasland nam in 2004 toe met 1.371 eenheden of 0,60%. De invloed van de toenemende tewerkstelling in de Waaslandhaven en de stadsvlucht vanuit Antwerpen beïnvloedden die evolutie. De stad Sint-Niklaas overschreed dit jaar voor het eerst de kaap van 69.000 inwoners. Dit zijn er 269 (0,39%) meer dan het jaar voordien. De grootste procentuele stijger in het Waasland was Kruibeke (1,25%), op de voet gevolgd door Sint-Gillis-Waas (1,21%). Aan de andere kant van de balans bleef Stekene met een toename van slechts 0,07%. Beveren deed het met 0,77% ook niet slecht en komt op 45.595 inwoners. Temse moet het, in afwachting van de bevolkingsexplosie op de Zaat (voormalige Boelwerf), voorlopig stellen met 133 nieuwe inwoners (0,51%) en een totaal van 26.255 inwoners. Lokeren ging er met 202 inwoners 0,54% op vooruit en totaliseert op 37.506. In Waasmunster liep het aantal inwoners terug met 71 of 0,68% naar 10.369 inwoners.

De klassieke **migrantengroepen** (van Turkse en Marokkaanse afkomst), met vooral concentraties in Lokeren, Temse en Sint-Niklaas, vormen de grootste allochtone inwonersgroep van de regio. Zij blijven in aantal groeien via gezinshereniging, waardoor steeds opnieuw migranten het integratieproces moeten doormaken. Gezien hun lange migratiegeschiedenis, hun getalsterkte, hun familiale en etnische verwantschap zijn de klassieke migranten als groep vrij goed intern gestructureerd (grote solidariteit, goed nabuurschap...). Hun sterke sociale controle (traditionele waardenpatronen) weegt zwaar door bij het maken van keuzes.

Uiteraard treden er geleidelijk aan generatieverschillen op: er is een evolutie naar het kerngezin bij de tweede jongere generatie, men gaat meer verspreid wonen over de stad, het optreden (3de generatie) wordt zelfbewuster, de vrouw gaat uit werken, enz. Toch heeft de eerste generatie nog steeds vrij veel invloed.

Daar waar de Turken meer als één geheel naar buiten komen, zien we bij de Marokkaanse bevolking meer clanvorming. Het merendeel van de Turken en Marokkanen is ook lid van een moskeevereniging. Religie en eigen cultuur behoren immers tot de prioritaire thema's (offerfeest e.a.).

I. Kansen:

- Het voorzien van bijkomende woonmogelijkheden in de bestaande woonconcentraties, met name het regionale gebied Sint-Niklaas, de kleinstedelijke gebieden Lokeren, Beveren (Melsele) en Temse en de hoofddorpen en woonkernen.
- Actieve senioren 'boomen'.
- De jongere generatie (3de) van de migrantengemeenschappen.

II. Bedreigingen

- Door de toegenomen mobiliteit kennen nagenoeg alle vroegere landelijke dorpen een verstedelijkingsdruk (lintbebouwing en versnippering van de open ruimte).
- De omgevingskwaliteit van de steden wordt vaak als negatief beschouwd (verloederd, druk, vuil, gevaarlijk, beklemmend, enz.) en is één van de redenen waarom gezinnen uit de stad wegtrekken of er niet willen wonen. Dit weegt op de leefbaarheid van de resterende stedelijke functies.
- De intrinsieke kwaliteit van het landelijk gebied wordt vaak als een meerwaarde beschouwd voor het wonen (rustig, groen, openheid, 'op de buiten'), waardoor heel wat gezinnen kiezen voor een woning in een landelijke omgeving. Hierdoor gaat de intrinsieke kwaliteit van het landelijk gebied verloren.
- Het zich steeds verder blijven verspreiden en autogericht lokaliseren van verschillende functies.
- De inwijkingdruk in bepaalde gebieden van het Land van Waas en de toegenomen mobiliteit doen verbondenheid met de streek verwateren.

Foto 4

c. Economie

Tot in de 18^e eeuw is het Land van Waas in hoofdzaak een **landbouw**streek. Overwegend onvruchtbare zandige bodem noodzaakt de bewoners tot de nodige creativiteit om de vruchtbaarheid te verhogen (o.a. bolle akkers, introductie bemesting,...). Door indamming en inpoldering kunnen voordien onbruikbare natte gronden in cultuur gebracht worden. De aanwezigheid van ondiepe kleilagen (Durmequesta) leidt tot de ontwikkeling van steenbakkerijen. Vanaf de 16^e eeuw ontstaat in Rupelmonde, Kruikebeke en Temse een belangrijke scheepsbouwnijverheid.

Door de ontwikkeling van de **huisnijverheid** (o.a. vlasnijverheid) verwerft het Waasland geleidelijk een grotere welstand. Vanaf de 19^e eeuw neemt de industriële ontwikkeling stilaan de overhand.

De geleidelijke industrialisering van de regio bepaalt in niet geringe mate ook vandaag het karakter van het Waasland. In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen heeft het Waasland, als deel van de Vlaamse Ruit, een zeer prominente **economische functie**. De aanzienlijke groeipotenties leggen echter ook een grote druk op de historisch gegroeide ruimtelijke structuren.

De aanwezigheid van bedrijventerreinen langs de Schelde wijst op het historische belang van deze waterweg in de economische ontwikkeling. Temse e.a. hebben hun historische ontwikkeling o.m. te danken aan hun ligging aan **de Schelde**. Ook in kleinere gemeenten zijn opeenvolgende historische of recentere bedrijventerreinen ontwikkeld langs de Schelde (bv. Kruikebeke). Momenteel is het belang van de Schelde als economische ontwikkelingsas echter verminderd.

Oost-Vlaanderen situeert zich binnen hoogdynamische economische structuren in Noord-West-Europa, met Gent, Aalst en Sint-Niklaas als belangrijke knooppunten in de Vlaamse Ruit, en de Gentse haven en Waaslandhaven (als deel van de haven van Antwerpen) als poorten op (inter-) nationaal niveau. Bovendien is de provincie goed ontsloten door grote infrastructuren tussen de internationale groeipolen. Ook kan de provincie bogen op een industriële traditie. Mede hierdoor heeft de provincie aanzienlijke **groeipotenties** op het vlak van de economische ontwikkeling.

De **Waaslandhaven** maakt deel uit van het zeehavengebied Antwerpen, de grootste haven van Vlaanderen, en bezit een hoge ontwikkelingspotentie, een evenwichtsoefening tussen economische vooruitgang en respect voor de eeuwenoude omgeving. Op het grondgebied van Beveren werken momenteel zo'n 5.500 personen in de haven.

In Sint-Niklaas werken 30.840 personen, waardoor de stad qua werkgelegenheid op hetzelfde niveau staat als bv. Aalst. De stad ligt in de invloedssfeer van Antwerpen, waardoor haar eigen pendelinvloedssfeer ook beperkt wordt tot de omliggende gemeenten. De werkgelegenheid wordt voor meer dan 70% opgevangen in de **tertiaire en quartaire sectoren**, voor een kwart in de secundaire sector. In de industriële sector is er specialisatie merkbaar in de textielindustrie en ook wel in niet-metaal, mineralen en machinebouw. Een groot aandeel van de bedrijventerreinen in Sint-Niklaas situeert zich aan de E17 (op de grens met Temse) en langs de spoorwegen in de stadsrand. Een deel van de vroegere industrieën is ondertussen reeds verdwenen of sterk teruggedrongen.

Belangrijk voor de subregionale tewerkstelling zijn: Beveren (15.824 tewerkgestelden, inclusief de werkgelegenheid in de Waaslandhaven), Lokeren (13.404) en Temse (7.907). In Beveren is het belang van de **industriële tewerkstelling** zelfs groot in vergelijking met het provinciaal gemiddelde, het kent vooral een specialisatie in de sectoren elektriciteit en gas (kerncentrale), chemie (haven) en voeding. In Temse is het aandeel van de industriële tewerkstelling dan weer opvallend laag.

De beperkte ontsluitingsmogelijkheden van de regio zorgden gedurende eeuwen voor een eerder geïsoleerd karakter. Tot ver in de 20^e eeuw was een degelijke ontsluiting een belangrijk punt voor de verdere ontwikkelingsperspectieven. Historische invalswegen en spoorbeddingen geraakten in onbruik door een verschuiving in transportmogelijkheden. De opkomst van de auto leidde tot verwaarlozing van historische wegels. Momenteel is de **E17** een internationale transportas die in belangrijke mate nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen bepaalt. De havens (Rotterdam, Antwerpen, Le Havre) spelen hierbij een belangrijke rol. Langsheen die E17 zijn aanzienlijke oppervlakten bedrijventerreinen bijgekomen. Op lokaal niveau is een toenemende aandacht merkbaar voor het herstel van wegels en verlaten spoorbeddingen als onderdeel van een gedifferentieerde mobiliteit. Historische eigenheid en recreatiemogelijkheden zijn vaak belangrijke randvoorwaarden voor het hergebruik van dergelijke assen.

De **landbouw**bedrijvigheid op zijn beurt heeft zich omwille van de steeds kleinere beschikbare oppervlakte, gecombineerd met de sectorale schaalvergroting steeds meer gaan intensifiëren teneinde leefbaar te blijven. Vooral in het zandgebied is dit fenomeen duidelijk merkbaar door de serres en stallencomplexen in het landschap. De schaalvergroting (met o.a. ruilverkaveling) en toename van niet-grondgebonden landbouw legt een grote druk op de instandhouding van het traditionele landbouwlandschap. In de lokale structuurplanning en het milieubeleid is echter een groeiende aandacht voor de traditionele landschapselementen merkbaar. Historisch belangrijke elementen zoals rootputten en knotbomen hebben in de huidige landbouw echter hun economische functie verloren, waardoor hun instandhouding een zeer grote inspanning vraagt.

I. Kansen:

- De economische ontwikkeling bepaalt in belangrijke mate de huidige regio. Opkomst en teloorgang van industrieën, in relatie tot de ruimtelijke structuur, biedt heel wat stof tot verhalen met een nauwe verbondenheid met de huidige maatschappij.
- De verdere ruimtelijke ontwikkeling van de regio wordt onderworpen aan richtlijnen zoals gedefinieerd in het RSV, met een duidelijk onderscheid tussen stedelijk gebied en landelijk gebied.
- De begrenzing en buffering van de haven om de leefbaarheid van de openruimtefuncties, de bedrijfszekerheid van de landbouwbedrijven en de woonkwaliteit in de polderdorpen te behouden.
- De aanwezigheid van oude treinbeddingen, rivieroeveren of historische (invals-)wegen die toegankelijk gemaakt kunnen worden voor fietsers en voetgangers.
- Groeiende aandacht voor historisch bepaald agrarisch landschap en aandacht voor kleine landschapselementen.

II. Bedreigingen:

- Grote economische druk op de ruimte, mede gestimuleerd door het RSV.
- De intensifiëring (serres en stallencomplexen) en schaalvergroting van de landbouwbedrijvigheid (verder verlies van de typische traditionele landschapkenmerken in de open ruimte)
- Geleidelijke teloorgang van poelen, rootputten, kleine landschapselementen,... in agrarisch gebied door verlies van economische functie.

d. Toerisme

Op bovenlokaal niveau vormen het water en het landelijke karakter van het Waasland de voornaamste troeven voor toeristische promotie. Ook Mercator en het Reynaertverhaal worden maximaal gebruikt voor thematische wandelingen en fietsroutes. Het Waasland als **pittoreske regio**...

In het Provinciaal Structuurplan Oost-Vlaanderen (2003) worden enkel Sint-Niklaas en Lokeren aangeduid als culturele bakens. Het open landschap en de kreken in het Noorden, bolle akkers en aantrekkelijke kleine dorpjes, de Durme en de talrijke groengebieden, zomerboottochten op Schelde, Durme en Moervaart worden genoemd als toeristische troeven.

Bij de toeristische promotie op lokaal niveau merken we een grotere verscheidenheid, aangepast aan de eigenheid van de gemeente. Zo wordt er aandacht besteed aan industrialisatie, de rijke aanwezigheid van kastelen, invloed van de abdijen op de streekontwikkeling, militaire relictten, musea, historische gebouwen in stads- en dorpskernen... Ook op lokaal niveau worden natuur en **landelijk** karakter sterk gepromoot.

Het Waasland kent relatief weinig verblijfstoerisme. De beschikbare accommodatie is beperkt. De streek kan ontdekt worden via talrijke wandel- en fietsroutes. Het toeristische aanbod is sterk georiënteerd op **dagtoerisme**, zowel voor individuele bezoekers als voor groepen. Dit is echter niet noodzakelijk nadelig voor een verdere uitbouw van het cultuurtoerisme. Het Waasland kan maximaal inspelen op de groeiende tendens van dagtoerisme.

Foto 5

Het Land van Waas heeft geen uitgesproken 'cultuurstad' die kan fungeren als draaischijf voor een toeristische exploitatie van de regio. Elke gemeente heeft daarentegen zijn eigen karakter en troeven om als uitvalsbasis te dienen voor een verdere verkenning van de streek.

Hoewel het Land van Waas reeds heel wat interessante toeristische initiatieven kent, is er zeker ruimte voor een verdere verdieping en differentiëring van het aanbod, met name in relatie tot erfgoed. Een sterkere samenwerking tussen toeristische diensten en erfgoedsector kan leiden tot een aanbod waarin de complexiteit en de rijke geschiedenis van de regio ruimer aan bod komen. Hierbij dient dan natuurlijk ook aandacht besteed te worden aan grensoverschrijdende evoluties.

Indien een voldoende ruim aanbod wordt uitgewerkt en gepromoot, is het risico op overexploitatie van specifieke sites beperkt. De uitgestrektheid biedt voldoende mogelijkheden voor een **evenwichtige** spreiding. Toch kan het probleem van overexploitatie zich wel stellen op specifieke plekken. Een stiltegebied verliest al snel zijn aantrekkingskracht wanneer het een te sterke aantrekkingspool wordt voor bezoekers. Ontsluitingsmogelijkheden dienen steeds in functie van de draagkracht van de site bekeken te worden.

I. Kansen:

- Het stijgende belang van korte vakanties; behoefte aan actieve, individuele vrijetijdsbesteding (wandelen, fietsen, ruitersport en watersport); een toenemende belangstelling voor het platteland en de natuur; opnieuw interesse in eigen streek (streekproducten, folklore, ...) en meer belangstelling voor cultuur en lokale geschiedenis (cultuurtoerisme).
- De toerist wil dingen beleven in plaats van zien: evenementen, daguitstappen (vnl. de groter wordende groep actieve senioren), veilig avontuur, behoefte aan fantasie en inkleding (toenemend belang themaparken, bezoekerscentra, ...) en behoefte aan combinatiemogelijkheden (bv. cultuur en fietsen).
- De mogelijkheid om onze streek als een eenheid te profileren door onderlinge samenwerking en het maken van functionele ruimtelijke relaties tussen de voor onze regio typische landschapselementen, recreatieve en cultuurhistorische elementen.
- De verbondenheid van heel wat toeristisch-recreatieve elementen aan waterlopen (vaar- en wattertoerisme, fietstoerisme...).
- Mogelijkheden tot spreiding van het aanbod over de hele regio waardoor de druk op specifieke sites beperkt kan blijven.
- Groot potentieel aan gidsen en vrijwilligers.

II. Bedreigingen:

- De relatie tussen toerisme en (cultureel) erfgoed staat vaak onder spanning: de een kan de ander tot last worden. Een sterke nadruk op het behoud van het erfgoed kan toeristische exploitatie in de weg staan. En toeristische exploitatie door een te veel aan attracties en een te grote publieke belangstelling kan het gevoel van authenticiteit van de site verdringen en in zijn voortbestaan bedreigen.
- Beperkte samenwerking tussen toerisme en erfgoedsector.

e. Cultuur

Bij dit onderdeel kunnen we slechts enkele algemene tendensen formuleren, die niet typisch zijn voor het Land van Waas, maar er wel hun toepassing vinden, zoals ook uit de SWOT-analyse blijkt. Het betreft o.a. schaalvergroting, samenwerking, herverkaveling en professionalisering.

1. Schaalvergroting

"De wereld een dorp". In het begin van het derde millennium zijn globalisering en mondialisering meer dan modewoorden. Ook in het culturele veld heeft men de mond vol over schaalvergroting, waarbij veelal onmiddellijk (maar niet altijd terecht) wordt gerefereerd aan kwaliteitsverhoging (en vaak professionalisering). Binnen het culturele veld is in elk geval een **Europeanisering** bezig. Musea organiseren internationale projecten en zoeken partnerships om aanspraak te maken op internationale subsidies en allianties. De culturele centra associëren zich via de ENCC (European Network of Cultural Centers).

De schaalvergroting wordt mee ondersteund door de media en is ook te zien aan het succes van massaspectakels zoals popconcerten en musicals. Toch is deze tendens voornamelijk te bespeuren bij de grote spelers in het veld. Kleinere spelers kloppen evenwel ook aan bij Euregio-projecten en proberen zo hun doelstellingen te verwezenlijken. Ook de Wase erfgoedactoren zullen in deze ruimere context moeten (samen-)werken.

2. Samenwerking

Kleinere spelers (maar ook de grotere) grijpen in hun streven naar kwaliteitsverbetering en professionalisering (mede onder invloed van financiering en kerntakenafspraken) naar samenwerking als strategie. Ook op gemeentelijke basis wordt samengewerkt. Het Land van Waas heeft in deze een sterke **netwerktraditie** opgebouwd die zich binnen het domein van de cultuur situeert. Door hun zeer verschillende opties, samenstellingen, financiële middelen en reikwijdte zijn de samenwerkingsverbanden wel verwant maar niet zomaar vervangbaar.

Voortrekker was het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van waas (I.C.W.), onder wiens vleugels de Archeologische Dienst Waasland groeide en zich verder apart ontwikkelde. In de late jaren '90 groeide, onder invloed van het groter wordende professionele korps, de vraag tot samenwerking. Hieruit groeiden Wacco, het Intergemeentelijk Project het land van Reynaert en MUWA. In het derde millennium kwamen daar een bibliotheek- en archiefoverleg bij. De adviesraden bleven gemeentelijk werken. De vrijwilligers in musea en heemkringen werden onder provinciale hoede bij MUWA betrokken.

Dat het Waasland een culturele **eenheids**scheppende grootheid is (is hier sprake van de (of een) Wase culturele identiteit?) kan worden afgeleid uit het bestaan van verenigingen zoals de Bibliotheca Wasiana (wetenschappelijke verzamelbibliotheek sinds 1946) en de veel oudere Oudheidkundige Kring van het Land van Waas (sinds 1861), instellingen die vooral op het vlak van de geschiedenis (oudheidkunde, heemkunde ...), maar ook van de literatuur, de economie, de godsdienst en de kunsten actief waren en zijn. De Wase gemeenten delen een gemeenschappelijke Wase historische en culturele biografie. Het Land van Waas bezit een eigen wapenschild, een eigen vlag, een eigen lied. Het bestaan van een historische Wase keure (zie 2.1.c.) zorgde ervoor dat het gebied in de volle Middeleeuwen een eigen statuut en rechtspraak kreeg.

3. Herverkaveling

In dezelfde periode van professionalisering, die ook gepaard ging met ontzuiling, werden nieuwe decreten geschreven die een nieuwe dynamiek op gang brachten en nieuwe accenten legden. Het verdwijnen van private bibliotheken, de vergrijzing, het tanen van het verenigingsleven, de hervormingen binnen het vormingsveld, het vervangen van zuilgebonden koepels en/of sterke belangenbehartigers door steunpunten en minder sterke belangenbehartigers, tekenden op één-twee decennia een nieuw cultureel werkveld uit. De roep naar verbondenheid werd opgevangen (gecompenseerd) door het centraal stellen van begrippen als gemeenschapsvorming en zorg voor het erfgoed. Rond deze polen wordt in een politiek onzeker klimaat een **nieuwe verankering** en zekerheid gegeven.

I. Kansen

- Een sterke geest en traditie van samenwerking, vooral op Waas niveau.
- Een Wase culturele verbondenheid en een sterke netwerktraditie.
- Een groeiende tendens tot geïntegreerd en integraal werken.
- Positieve ervaringen met geïntegreerde erfgoedprojecten.
- Groeiende professionalisering in de erfgoedsector.
- Potentieel aan vrijwilligers.

II. Bedreigingen

- Schaalvergroting ten koste van kleine, waardevolle initiatieven.
- Commercialisering.
- Onzekerheid betreffende het toekomstig beleid.
- Vergrijzing.
- Achteruitgang van het verenigingsleven.

Foto 6

e. Technologie

1. Informatietechnologie

De digitale informatietechnologie leidde de voorbije decennia tot een ware **stroomversnelling** in de ontwikkeling van technologische mogelijkheden, zowel op het vlak van inventarisatie, behoud en beheer van collecties als op het vlak van publieksontsluiting en participatie. De snelle evoluties vragen echter een weldoordacht omgaan met deze mogelijkheden waarbij steeds een afweging gemaakt dient te worden tussen de meerwaarde voor het erfgoedveld (op korte en lange termijn) en de nodige investeringen (financieel en tijdsbesteding).

Het gebruik van specifieke registratiesoftware kan ervoor zorgen dat een collectie of inventaris op verschillende manieren geraadpleegd kan worden, zowel voor intern gebruik (bv. opvolging objecten) als voor het publiek (raadpleging via internet). De omschakeling van een papieren inventaris naar een digitale registratie is echter zeer tijdrovend en in aanvangsfase een proces van **vallen en opstaan**. Het is aangewezen dat de verschillende overheden en openbare instellingen een voortrekkersrol vervullen.

Een belangrijke stap naar museale standaardisatie werd reeds gezet onder impuls van de provincie Oost-Vlaanderen dat in het project **MOVE** (Musea Oost-Vlaanderen in Evolutie) samen met de Oost-Vlaamse musea aan digitale collectieregistratie werkt. De doelstellingen zijn: ondersteuning, stimulering en uniformisering van objectregistratie, aanbieden van een portaalsite van Oost-Vlaamse musea en het creëren van een Oost-Vlaamse centrale museumobjectencatalogus.

Zes Wase musea zijn reeds in het project ingestapt: Gemeentelijk Heemkundig Museum (Beveren), Heemkundige Kring De Kluize met het museum "Oud Gemeentehuis" (Sint-Pauwels) en het Museum "Oud Vredegerecht" (Sint-Gillis-Waas), Heemmuseum Nieuwkerken-Waas (Heemkundige Kring Nieuwkerken 200/700), Stedelijk Museum Lokeren en de Stedelijke Musea Sint-Niklaas.

De nieuwe technologieën kunnen een belangrijke meerwaarde betekenen voor de publieksontsluiting van een collectie of onderzoeksproject. Multimediale projecten kunnen zorgen voor een eigentijdse omkadering en verdieping van een tentoonstelling die nauw aansluit bij onze hedendaagse leefwereld. Op een compacte manier kan een ruime informatie worden aangeboden die al dan niet interactief consulteerbaar is (bv. evolutie van een site). Goede voorbeelden zijn reeds talrijk aanwezig in diverse Vlaamse musea. In de Wase musea is de ervaring met **multi-media** nog beperkt.

Foto 7

Multimedia bieden tevens de mogelijkheid om het erfgoed uit zijn instellingen te halen en voor een ruim publiek te presenteren. Als voorbeeld kan hier verwezen worden naar de filmevocatie binnen het totaalproject Stad in de Tijd (Sint-Niklaas, 2000) waar vaak onbekend foto- en filmmateriaal (archief, verenigingen, particulieren) op een creatieve manier en in combinatie met hedendaagse composities op groot scherm werd getoond aan het ruime publiek.

Digitale handcamera's zijn ondertussen goedkoop en gemakkelijk te gebruiken. Zij bieden mogelijkheden voor kleinere buurtgerichte projecten waarbij maximaal kan ingespeeld worden op een actieve **participatie** van de bevolking. De noodzakelijke deskundigheid is hier beperkter.

Internet is ondertussen wijd verspreid bij heel wat gezinnen. Het biedt ruime mogelijkheden op het vlak van promotie, toegankelijkheid en toelichting. Met paswoord (en duidelijke afspraken) kunnen mogelijkheden gecreëerd worden voor het invoeren van gegevens door verschillende actoren van op verschillende locaties (cfr. Beeldbank Waasland). Informatie op **internet** kan evenwel een concreet museumbezoek, een stads- of natuurwandeling,... niet vervangen.

Foto 8

2. Ontwikkelingen op het vlak van conservatie en restauratie

Wetenschappelijk onderzoek leidt tot een voortdurende verbetering van de kennis rond materiaaleigenschappen, hun onderlinge interactie (bv. hechting van kleurstoffen) en reacties op omgevingsinvloeden (vocht, temperatuur, licht,...). Dit leidt tevens tot een toenemende kennis op het vlak van optimale bewaring, conservatie en -indien nodig- restauratie van waardevol erfgoed.

Met beperkte inspanningen kunnen reeds heel wat maatregelen genomen worden om de duurzame **instandhouding** te verbeteren. Andere ingrepen vragen de tussenkomst van specialisten, die echter op heel wat vlakken dun gezaaid zijn.

Bij verschillende Wase erfgoedactoren werd reeds een grote **expertise** opgebouwd op het vlak van conservatie en restauratie. De Archeologische Dienst Waasland werkt structureel rond metaal- en keramiekrestauratie. Het stadsarchief van Sint-Niklaas heeft met eigen personeel en onder begeleiding van de Zilveren Passer een actief preservatieproject opgezet rond papieren erfgoed.

Deze expertise 'in eigen huis' biedt zeer goede mogelijkheden voor de verspreiding van informatie en kan op termijn een belangrijke motor vormen voor de uitbouw van een degelijk conservatie- en restauratiebeleid bij alle Wase actoren. Gezien de onvermijdelijke werkdruk en kostprijs zullen duidelijke prioriteiten gesteld moeten worden en zal het beleid in verschillende fases kunnen worden uitgebreid. Daarbij dient in eerste instantie werk gemaakt te worden van een degelijk preservatiebeleid.

I. Kansen:

- Een degelijke digitale registratie maakt de collectie beter toegankelijk, en dit zowel inhoudelijk (meerdere ingangen mogelijk) als fysiek (beschikbaarheid via bv. internet).
- Met MovE/Adlib is reeds een belangrijke expertise opgebouwd voor de ontwikkeling van een gestandaardiseerd registratiesysteem voor museale collecties.
- Digitalisering vermindert de noodzaak tot manipulatie van vaak kwetsbare documenten waardoor hun behoud beter gegarandeerd kan worden.
- Immaterieel erfgoed kan gemakkelijker geregistreerd worden via geluids- en/of beeldopnamen.
- Nieuwe methodiek van verhalenbanken en andere projecten mondelinge geschiedenis.
- Informatie kan massaal ter beschikking gesteld worden via internet (bvb. beeldbank).
- Beeld- en geluidsregistratie is relatief laagdrempelig geworden (kostprijs, technische vaardigheden...), met goede mogelijkheden tot publieksparticipatie.
- Interactieve ontsluiting van multimediale toepassingen op maat van de gebruiker.
- Multimediale toepassingen kunnen zorgen voor een degelijke en compacte omkadering en verdieping van het materiële erfgoed.
- Duidelijke websites en e-mail bieden mogelijkheden voor up-to-date informatie.
- Cultuurdatabank.
- Aanwezigheid lokaal van een grote expertise op het vlak van metaal- en keramiekrestauratie (ADW) en papierpreservatie (stadsarchief Sint-Niklaas).

II. Bedreigingen:

- Onzekerheden en/of tijdsgebrek m.b.t. geautomatiseerde (gestandaardiseerde) inventarisatie bij vrijwilligersorganisaties.
- De snelle evoluties in hardware en software zorgen ervoor dat toepassingen al snel onleesbaar kunnen worden (cfr. huidige problematiek van floppy-disks, geluidsbanden,...).
- Digitalisering van documenten mag er niet toe leiden dat deze voor 'eeuwig' in hun doos verdwijnen, waarna degradatie ongemerkt zijn gang kan gaan.
- De snelle evoluties in de multimedia zorgen ervoor dat de toepassing snel ervaren wordt als verouderd (beeldkwaliteit, interactie, ...) en dat regelmatig updaten dus noodzakelijk is.
- Internet wordt, vooral bij jongeren, meer en meer de enige bron van informatie. Kritisch gebruik in relatie tot andere informatiebronnen is dus de boodschap.
- De zware tijdsinvestering bij omschakeling van een papieren inventaris naar een digitale.
- Multimediale presentaties dreigen snel verouderd te zijn en kunnen het erfgoed overbluffen.
- Er zijn verschillende inventarisatiesystemen op de markt met elk hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Standaardisatie betekent dus vaak ook omschakeling en de nodige weerstanden.
- Dreigende breuk tussen professionelen en vrijwilligers. Het vergrijzende vrijwilligersveld is vaak minder vertrouwd met de technologische evoluties.
- De grens tussen 'promotie' en 'spam' is dun, opletten dus met 'snelle communicatie'.
- De tendens naar individuele gidssystemen (bv. audiogids per hoofdtelefoon) dreigt te leiden tot asociale bezoeken en dus verlies van interactie tussen de bezoekers.
- Restauratie is duur en tijdrovend.
- Experts zijn dun gezaaid, voor sommige materialen zijn er zelfs geen restaurateurs te vinden in Vlaanderen.

f. Bestuur

Het Land van Waas is al eeuwen lang een sterk verbonden streek. Historisch gezien is het een vrij geïsoleerd gewest, grotendeels ingesloten tussen de Durme en de Schelde. De Keure van Waas, uitgevaardigd door gravin Johanna van Constantinopel gaf onze streek reeds in 1241 een eigen administratieve en juridische organisatie. Deze **bestuurlijke eigenheid** kon sedertdien steeds in meerdere of mindere mate aangehouden blijven. Het historisch geïsoleerde karakter van de streek en zijn sterke eigenheid, zijn al lang een goede basis voor sterke samenwerking in de streek zelf.

Ook in meer moderne tijden is de geest van eendrachtige inzet aanwezig gebleven in het Land van Waas. De **weerstand** van de streek tegen de expansie- en annexatiedrang van de haven van Antwerpen bracht eind jaren zestig van vorige eeuw alle 29 Wase gemeenten samen, ditmaal bij de oprichting van de Intercommunale Land van Waas. In de schoot van deze Intercommunale werken sedertdien de Wase gemeenten – waarvan het aantal door de fusieoperatie van 1977 is herleid tot acht – samen aan de sociaal-economische uitbouw van de streek door aanleg van bedrijventerreinen en huisvestingsprojecten, door een gezamenlijke visie op ruimtelijke ordening en tal van andere samenwerkingsprojecten. Op basis van het decreet op de intergemeentelijke samenwerking van 2001 werd de Intercommunale omgevormd tot het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas (I.C.W.) en wordt de klemtoon nog meer dan vroeger gelegd op behartiging van de belangen van de deelnemende Wase gemeenten.

I. Kansen:

- Bestaan van reële samenwerkingsstructuren (van informele ambtelijke en politieke overlegplatformen, over bovenlokale en regionale organisaties tot en met intergemeentelijke samenwerkingsverbanden overeenkomstig het decreet van 6 juli 2001).
- Lokaal goed inspelen op opportuniteiten (middelen en personeel) uit de nieuwe decreten (lokaal cultuurbeleid, erfgoeddecreet...).
- Sterke overheidsstimuli tot regionaal en intergemeentelijk samenwerken.
- Sterke materiële gemeentelijke ondersteuning van erfgoedverenigingen (vaak gratis huisvesting, op permanente basis en exclusief).
- Groot respect voor particuliere erfgoedwerking (beroeps-vrijwilligers).
- Wettelijke verankeringen waardevol bouwkundig erfgoed (BPA's en structuurplannen).
- Goede samenwerking met sectordeskundigen binnen de provinciale diensten.

II. Bedreigingen:

- Te sterke afhankelijkheid van hogere overheden (bv. voor beschermingen, subsidies e.a.).
- Weinig wettelijk beschermde monumenten en sites (dreigend verdwijnen).
- Druk op de begroting van heel wat gemeenten.

2.3. Erfgoedactoren

De erfgoedcel zal heel wat **medespelers** ontmoeten of leren kennen. Met een aantal daarvan zullen er heel wat overeenkomsten bestaan (b.v. op het vlak van visie, sleutelfiguren, doelgroepen, activiteiten, participanten e.a.), bij anderen zullen eerder de verschil- of knelpunten doorwegen (bv. op het vlak van organisatie, personeel, financiële middelen, cliënteel, methoden e.a.)

Niet alle actoren zullen ook met dezelfde intenties partner zijn of willen worden. Het terrein is bovendien nog maar zeer oppervlakig afgetast, waardoor we in deze fase van het proces over heel wat actoren nauwelijks iets kunnen zeggen. We proberen in de mate van het mogelijke reeds aan te geven in welke mate we samenwerking als mogelijk of wenselijk zien en welke obstakels eventueel in de weg zouden kunnen staan.

a. Bovengemeentelijke en intergemeentelijke actoren

Provinciebestuur Oost-Vlaanderen

Binnen de directie Cultuur en Monumentenzorg wordt inzake erfgoed een **gebiedsgerichte** en **sectoroverschrijdende werking** ontplooid: archiefconsulentschap, bibliotheekconsulentschap, museumconsulentschap, ondersteuning en begeleiding vanuit de dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. De oorsprong van de huidige dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium gaat terug tot in 1952 toen dr. Elisabeth Dhanens werd aangeworven om de inventaris van het kunstpatrimonium in Oost-Vlaanderen op te maken. Wat het Land van Waas betreft verscheen in 1952 het deel over Temse. Aansluitend op de snelinventaris van het bouwkundig erfgoed van het arrondissement Sint-Niklaas (Bouwen door de eeuwen heen, deel 7n, uitgegeven door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en één van de belangrijkste standaardwerken op het vlak van bouwkundig erfgoed) werd in 1982 de inventaris van het kunstpatrimonium van de kerken van Doel, Kallo, Kieldrecht en Verrebroek uitgegeven. Die wetenschappelijke inventaris (waarvan 16 delen verschenen) werd in 1983 stopgezet en de activiteiten van de dienst werden omgebogen naar de monumentenzorg. Vanaf 1989 evolueerde dat naar de zorg voor en de ontsluiting van het cultureel patrimonium.

Het bekendmaken van het erfgoed en de waarde ervan en het inschakelen van het monumentaal patrimonium in het maatschappelijk leven, werden belangrijke opdrachten. Studiedagen, tentoonstellingen en publicaties waren hiervoor de geschikte instrumenten. Er werd gestart met een nieuwe reeks publicaties, de op het brede publiek gerichte Kleine **Cultuurgidsen**. Reeds verschenen items uit het Land van Waas zijn: de Sint-Andreas-en-Gislenuskerk te Belsele (1991), Belle Epoque-architectuur te Lokeren (1992), De Sint-Antoniuserkerk te Sint-Niklaas (1996), Art Deco in Sint-Niklaas (1998), De Duitse bunkerlinie van Steendorp-Vrasene (2002), Het kasteel van Wissekerke (2003) en Fort Liefkenshoek (2004). In verscheidene andere publicaties van de dienst Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium kwamen items uit het Land van Waas aan bod, zoals in het boek "Beiaarden en klokkenspellen in Oost-Vlaanderen" (1995), "Van Beaupré tot Zwijveke. Cisterciënzers in Oost-Vlaanderen" (1999) en in de verschillende Jaarverslagen (1993-heden).

De activiteiten van de dienst richten zich voorts op het **adviseren** van dossiers voor wettelijke beschermingen, voor restauraties en voor conserveringssubsidies voor roerend patrimonium, het begeleiden van de opmaak van de inventarissen van het kerkelijk patrimonium, de begeleiding van de Open Monumentendagcomités, de organisatie van de Monumentenwacht (bouwkundige experts en experts inzake roerend patrimonium) en het coördineren van het archeologisch onderzoek.

Waarschijnlijk historisch de oudste openbare besturen uit onze contreien. Polderbesturen zijn in het Land van Waas belangrijk, omdat zij een vrij **groot** deel (+/- een kwart) van het **grondgebied** van de regio omvatten, gaande van de Scheldepolders te Beveren en Sint-Gillis-Waas, tot de rivierpolders omheen Schelde en Durme te Kruibeke, Temse, Waasmunster en Lokeren.

Er bestaat een enorm verschil in schaalgrootte tussen de polderbesturen, gaande van de Nieuwe Polder van het Land van Waas in de Scheldepolders (ca. 15.000 ha), tot vele kleine polderbesturen omheen Schelde en Durme (enkele honderden ha groot): Polder Zuid-Oost, Polder Sinaai-Daknam, Polder tussen Schelde en Durme, Polder Noord-West, Polder Noord-Oost, Polder Moervaart en Zuidlede, Polder Oost-Sive en Schauselbroek, Polder Tielrode, Moerbekepolder, Nieuwe Polder van het Land van Waas en Polder Kruibeke.

De gebieden in het Waasland die de polderbesturen beheren, staan onder grote druk van maatschappelijke wijzigingen (uitbouw van de haven van Antwerpen/Linkeroever te Beveren, aanleg van potpolders tegen overstromingen in o.a. Kruibeke, inrichting van natuurgebieden enz.), terwijl dit precies de gebieden zijn die veel bijdragen tot de historische en huidige landschappelijke waarde van de regio.

De polderbesturen zijn zelf verantwoordelijk voor de goede bewaring van het eigen polder**archief**. Vooral voor de kleinschalige polderbesturen kan dit moeilijk zijn. Belangrijke gedeelten van deze archieven werden in het verleden (vaak naar aanleiding van een fusie) in het Rijksarchief Beveren gedeponeerd (cfr. inventarissen ARA).

I. Kansen:

- De herwaardering en de aandacht voor polderarchieven en in extenso voor de rol van de polderbesturen in de landschappelijke en economische ontwikkeling van het Land van Waas.
- Rijke archieven.

II. Bedreigingen:

- De vrij gesloten en verouderde besturen.
- De wettelijke zorgtaak wordt niet in alle besturen even efficiënt uitgevoerd.
- Belangrijke archieven zijn zo goed als ontoegankelijk.

Foto 9

Rijksarchief Beveren

Het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën is krachtens de Archiefwet van 24 juni 1955 belast met het toezicht op de overheidsarchieven, de verwerving van archieven van overheden en van particulieren, de bewaring, conservering en ontsluiting van archieven, publieke dienstverlening en wetenschappelijk onderzoek. Het Rijksarchief te Beveren werd in 1964 opgericht om als **centrale archiefbewaarplaats** voor hedendaagse overheidsarchieven uit alle Vlaamse provincies te dienen. Tegelijkertijd doet het dienst als Rijksarchief voor het gerechtelijk arrondissement Dendermonde en bewaart het ook heel wat publieke en private archieven uit het Land van Waas. Het Rijksarchief neemt jaarlijks deel aan de Erfgoeddag en biedt als **genealogisch centrum** voor Vlaanderen een uitgebreide leeszaalwerking: meer dan 1.000 bezoekers per jaar.

I. Kansen:

- De uitgebreide collectie.
- De infrastructuur met kantoren, leeszaal en depot met ruimte voor ca. 60 kilometer archief.
- De uitgebouwde dienstverlening (expertise op het vlak van leeszaalwerking en materieel beheer).
- De expertise op het vlak van archivistiek en historisch wetenschappelijk onderzoek.

II. Bedreigingen:

- Een onzeker personeelskader (statuten van beperkte duur, afvloeiing van expertise...).
- Bezoekers zijn hoofdzakelijk genealogen met slechts een beperkte interesse in het bredere erfgoedverhaal en overwegend uit andere streken, provincies of landen (Nederland).

Koninklijke Oudheidkundige Kring Land van Waas

De oudste (°1861) en wellicht de enige particuliere instelling in de regio die zoveel **publicaties** (Annalen e.a.) op haar naam heeft met bijdragen en studies over alle aspecten van de geschiedenis van het Land van Waas. Ze beschikt over een zeer waardevolle bibliotheek, een documentatiecentrum en diverse **verzamelingen**: volkskunde, cartografie (Mercatorcollectie), boeken van voor 1800, ca 450 tijdschriften, +/- 160 reekswerken, +/- 5.000 monografieën), Wase drukwerkjes en vliegende blaadjes, fototheek, cartotheek, collectie (week)bladen, collectie Wase doodsbriefen en doodsprentjes, iconografie, penningencollectie, Mercatoriana e.a.

I. Kansen:

- De Annalen, waaraan in heel veel publicaties gerefereerd wordt.
- Unieke bewaarbibliotheek en het documentatiecentrum met een goed bereik van studenten.
- De Mercatoriana en de cartografie.
- De expertise op het vlak van dienstverlening (medewerking aan publicaties van derden, individueel dienstbetoon, medewerking aan tentoonstellingen, speciale rondleidingen...).

II. Bedreigingen:

- De lage participatie van jonge historici (hoewel er meer dan ooit worden gevormd en afstuderen).
- De lage graad van informatisering (inventarisatie).
- De hoge werkdruk bestuursleden (overbevraging).
- De hoge kosten van preservatie en restauratie (die ver het budget van de instelling overstijgen).
- Het gevaar voor aftakeling en beschadiging van het patrimonium.
- Het dreigend ledenverlies (geschiedkundige publicaties zijn niet zo populair als heemkundige).

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde (afdeling Land van Waas)

Kerntaak is het organiseren en coördineren van de activiteiten in verband met **genealogie** en **heraldiek**: stimuleren van familieonderzoek, door opleiding en aanmoediging tot het samenstellen van een echte familiegeschiedenis; en het vrijwaren en veiligstellen van familiearchief en historische documenten. De VVF heeft een eigen collectie boeken, tijdschriften en documenten i.v.m. familiekunde.

I. Kansen:

- De expertise m.b.t. het organiseren van lessen en lezingen.
- De mogelijkheid tot ondersteuning bij opzoekingswerk (via raad en documentatie).
- De recente samenwerking met KOKW (gemeenschappelijke huisvesting/ leeszaal Huis Janssens).

II. Bedreigingen:

- De beperkte openbaarheid van archieven.
- De rem op de reproductie van archiefbronnen.
- De vergrijzing van het bestuur van de instelling.

Waas archievenoverleg (WAO)

Het Intergemeentelijk Waas Archievenoverleg (°1999) heeft zich tot doel gesteld: de informatie-uitwisseling op professioneel gebied, het stroomlijnen van de aanpak van de dienstverlening, het stimuleren van een zorgvuldig en actief archiefbeheer in de regio, en het opzetten van gemeenschappelijke initiatieven.

Het Waas Archievenoverleg vergadert in principe minimaal twee keer per jaar. Het Algemeen Rijksarchief, het Rijksarchief Beveren-Waas, het Provinciaal Archief van Oost-Vlaanderen en de Provinciale Dienst Cultuur zijn actieve participanten op dit overleg. De vergaderlocatie roteert: de WAO heeft inmiddels bijna alle Wase gemeenten aangedaan. Zo mogelijk was daarbij telkens een bezoek aan het archiefdepot inbegrepen, met nabespreking.

Belangrijkste realisatie: de totstandkoming van een (ontwerp van) **gezamenlijk archiefreglement** voor het Land van Waas. Dit reglement werd reeds in 5 Wase gemeenten goedgekeurd.

Een eerste gemeenschappelijk project (2006) wordt een gezamenlijke rondreizende tentoonstelling rond archiefwerking. Het is daarbij de bedoeling dat in elke Wase gemeente een plaatselijk accent toegevoegd wordt door de presentatie van frappante stukken uit het eigen archief.

I. Kansen:

- De open uitwisseling van kennis en expertise tussen vakgenoten.
- Een stimulerend effect op een actief en zorgvuldig archiefbeheer in de regio.
- Morele, intellectuele en praktische ondersteuning van nieuwe collega's.
- Grotere afstemming van de archivalische dienstverlening.
- Perspectieven voor gezamenlijke erfgoedprojecten.

II. Bedreigingen:

- Geen zwaar gestructureerd en vormelijk vastgelegd overleg: werking en opvolging hangen af van de goodwill en inspanningen van de onderscheiden partners.

Archeologische Dienst Waasland (ADW)

Archeologische erfgoedzorg, waarbij de aandacht in de eerste plaats gaat naar het bedreigd archeologisch patrimonium. Tegenwoordig wordt dergelijke dienst ook een beheersarcheologische dienst genoemd omdat het accent ligt op **beheer** en **bescherming** (in de zin van vrijwaren van informatie) van archeologisch patrimonium, dit als een de facto - decentralisatie van de Vlaamse overheid.

I. Kansen:

- De behandeling/beheer van het archeologisch patrimonium, gaande van snelle en efficiënte interventies op het terrein tot de finale behandeling van de archeologica, met alle tussenliggende stappen.
- Expertise en professioneel team.
- Financiële middelen vanuit gemeenten.

II. Bedreigingen:

- De zwak uitgebouwde publiekswerking.
- Het ontbreken van aangepaste depotruimte en tentoonstellingsruimte.
- De onvolledige inventarisatie.

Reynaertgenootschap

De vzw Reynaertgenootschap (°1988 als Tielcelijn, 1993: vzw Tielcelijn-Reynaert) is samen met de Bibliotheeca Wasiana een van de weinige Wase verenigingen die met literair erfgoed bezig is. De aandacht gaat vooral uit naar de Reynaertverhalen, waarvan **Van den vos Reynaerde** een **topstuk** is.

De vereniging legt zich toe op de studie van de teksten, op een educatieve werking en focust zich op een ondersteuning van cultuurtoeristische initiatieven. Daarvoor gebruikt het vooral zijn website, zijn driemaandelijks tijdschrift en maandelijkse e-brief. De redactie van het tijdschrift Tielcelijn en de Orde van de Vossenstaart maken deel uit van de vereniging. Er is sterke samenwerking met het **Intergemeentelijk Project Het Land van Reynaert**.

I. Kansen:

- Goede eigen kanalen (tijdschrift, site) en goede e-dienstverlening.
- Groot specialisme én wetenschappelijke expertise en toch grote aandacht voor educatie en cultuurtoerisme.
- Internationaal karakter.

II. Bedreigingen:

- Bescheiden groep van medewerkers.
- Volledig op basis van vrijwilligheid.
- Hoge werkdruk.
- Rijke knipselarchieven niet ontsloten.
- Onzekerheid i.v.m. de subsidiëring.

Het Land van Waas beschikt over een goed georganiseerd toeristisch netwerk onder de koepel van Toerisme Waasland. Toerisme Waasland maakt deel uit van Toerisme Oost-Vlaanderen. De vereniging heeft haar zetel te Sint-Niklaas (Markt 45-46), waar zij de lokalen betreft samen met Toerisme Sint-Niklaas. Het bezoekerscentrum info.waasland in hetzelfde gebouw is sinds 15 mei 2005 het centrale vertrekpunt voor een toeristische verkenning van de regio (met ruime aandacht voor het erfgoed). De vereniging beschikt over een **regiocoördinator**, gesubsidieerd met provinciale middelen. De eigen middelen zijn de laatste jaren sterk verhoogd en bedragen momenteel 0,40 EUR per inwoner.

Toerisme Waasland is een belangrijke speler op het gebied van het Wase erfgoed. De vereniging speelt een sleutelrol in de aanmaak van folders en brochures en is de eerste actor naar een breed geïnteresseerd publiek. Doelstellingen zoals erfgoed bekend maken bij het publiek, promotiekanalen ontwikkelen en zelfs Wase publieksgerichte initiatieven ontplooiën zijn gemeenschappelijke opdrachten voor Toerisme Waasland en de Erfgoedcel. Toerisme Waasland is initiatiefnemer van het voor de erfgoedwerking potentieel belangrijke Ambachtelijk Weekend (derde weekend van augustus).

I. Kansen:

- De regiocoördinator (1 eenduidig aanspreekpunt, naast de voorzitter), aangevuld met een equipe medewerkers.
- De goede infrastructuur in (veelal) historische monumenten.
- De goede netwerking, provinciale verankering en via Toerisme Vlaanderen Vlaamse verankering.
- Het net van toeristische gidsen met bijna steeds grote erfgoedbelangstelling en –kennis.
- Toerisme Waasland start met de opmaak van een beleidsplan: dit is het meest geschikte moment om de erfgoedwerking en de samenwerking met de cel te integreren.

II. Bedreigingen:

- Andere samenstelling dan de erfgoedcel (inclusief Lochristi, Wachtebeke, Moerbeke ...).
- Geen traditie in samenwerking met diverse bestaande samenwerkingsverbanden (bv. MUWA, Wacco).
- Soms een weinig kritische inslag t.a.v. erfgoed (bv. commercialisering Ambachtelijk Weekend).

Musea Waasland (MUWA)

De musea (gemeentelijk en particulier) en in uitbreiding ook de heemkringen van het Waasland zijn verenigd in MUWA, een informeel overlegplatform en projectmatig samenwerkingsverband gecoördineerd door het **provinciaal** museumconsulentschap. Uitwisseling van informatie, kennis en voorwerpen staat daarbij centraal naast het samenwerken aan projecten. In het verleden ontwikkelde MUWA een gids van de Wase musea en collecties en een erfgoedkaart naar aanleiding van erfgoeddag 2004 en 2005. Met de komst van de erfgoedcel kan MUWA zich voornamelijk focussen op de museale kernopdrachten. Het overlegplatform kan de voornamelijk kleinere museale initiatieven uit Land van Waas ook een 'sterkere' stem geven in de erfgoedcel.

I. Kansen:

- Traditie van samenwerking, overleg en uitwisseling van expertise.
- Mix en goede verstandhouding tussen de grotere professioneel gerunde musea en de kleinere vrijwilligersmusea.
- Mogelijkheden om voor bepaalde museale opdrachten regionaal samen te werken en af te stemmen (bv. educatie, behoud en toerisme); gebeurt al bij MovE.
- Samen zoeken naar ideale taakverdeling tussen de verschillende musea en kringen in de regio.
- Aanspreekpunt én spreekbuis voor musea en heemkringen uit de regio.

II. Bedreigingen:

- Geen officiële structuur.
- Geen 'eigen' personeel of middelen.
- De werklust van overkoepelende structuur.

BiblioWaas

BiblioWaas is een samenwerking in de schoot van het I.C.W. tussen de gemeentelijke bibliotheken van Beveren, Kruibeke, Lokeren, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse en Waasmunster.

BiblioWaas wil door overleg en samenwerking tussen de bibliotheken in de regio meerwaarden realiseren op het vlak van **regionale bibliotheekwerking**.

De provincieraad van Oost-Vlaanderen heeft BiblioWaas erkend en de samenstelling ervan vastgelegd (Bibliotheekbeleidsplan Streekgericht Bibliotheekbeleid)

Wacco

De cultuur- en gemeenschapscentra zijn mogelijk ook belangrijke partners van de erfgoedcel. Op het vlak van erfgoedbeleid spelen het cultuurcentrum van Beveren en Lokeren en het gemeenschapscentrum van Waasmunster alvast een belangrijke rol.

De cultuur- en gemeenschapscentra van Beveren, Dendermonde, Hamme, Lokeren, Sint-Niklaas en Waasmunster geven samen een eigen tijdschrift (acc'enten) uit met vnl. overzichten van en artikels rond het eigen activiteiten aanbod.

De Bibliotheca Wasiana (°1946 te Sint-Niklaas) heeft als doel de uitbouw van een **regionaal bio-bibliografisch documentatiecentrum en bewaarbibliotheek** voor 'alles' (drukwerk, foto's, langspeelplaten, cd's, cd-rom e.a.) wat ooit geschreven was of zou worden in én over het Land van Waas, over én door Waaslanders.

Zonder de logistieke en personele ondersteuning van de stad Sint-Niklaas was de BW wellicht nooit kunnen uitgroeien tot wat het nu betekent. Het is dankzij de inzet van het **stadspersoneel** dat de collectie reeds deels werd geïnventariseerd en gebruiksklaar gemaakt: 10.000 boekwerken, 3.000 documentatiemappen, enkele honderden kaarten en een honderdtal tijdschriften liggen ter inzage voor het publiek in de leeszaal van de Stedelijke Openbare Bibliotheek.

Pronkstukken in de verzameling zijn de fondsen Camille Melloy, Camil Van Hulse, Robrecht van der Spurt, Ignace De Sutter, René De Clercq, Karel Heynderickx, Filip De Pillecyn en Jozef De Wilde. Opmerkelijk is ook de Reinaertcollectie. In 2004 is gestart met de inventarisering en digitalisering van de fotobestanden.

De **Beeldbank Waasland** is online sinds 17-04-2005. Het project wordt gecoördineerd vanuit de Bibliotheca Wasiana, in samenwerking met de openbare bibliotheek en het stadsarchief van Sint-Niklaas en staat open voor de fotocollecties van alle actoren uit het Waasland. Uit de opstartfase is alvast gebleken dat een gecoördineerd project mogelijkheden biedt voor een goede ontsluiting.

Momenteel groeit de Beeldbank vrij organisch (verschillende actoren kiezen zelf hun prioritair beeldmateriaal). Een meer thematische aanpak biedt mogelijk voordelen voor het publieksbereik van de Beeldbank en maakt de opmaak van een duidelijk **stappenplan** mogelijk. De verdere ontwikkeling van de Beeldbank dient nauwgezet opgevolgd te worden. Er moet gestreefd worden naar een betrokkenheid van alle partners. De ontwikkeling van parallele beeldbanken moet in ieder geval vermeden worden. Eén goed onderbouwde beeldbank heeft een grotere impact dan vele kleintjes.

I. Kansen:

- Uitwisselen van ervaring met deskundigen en andere steden of regio's kan kinderziektes van beeldbank tot een minimum beperken.
- Vrijwaring van precair erfgoed voor de volgende generaties.
- Gebruiksvriendelijke ontsluiting.
- Ontsluiting voor een ruim publiek.
- Enkele belangrijke collecties.

II. Bedreigingen:

- Onduidelijke structuur.
- Afhankelijk van de welwillendheid van één lokaal bestuur.
- Vergelijkbare opdracht als KOKW.
- Beeldbankactiviteiten bedreigen de rest van de werking.
- Bescheiden op vlak van publiekswerking en dienstverlening.
- Beschikt nog niet over een beleidsplan.

b. Gemeentelijke archieven

Alle Wase gemeenten beschikken over aanzienlijke hoeveelheden **administratief én historisch relevant** archief, dat soms nog ongeïventariseerd en allesbehalve ontsloten is. In Sint-Niklaas, Lokeren en Temse bestaat evenwel een traditie van actief beheer onder leiding van een door de gemeente aangestelde functionaris. In Beveren en Sint-Gillis-Waas wordt in 2005 een archiefverantwoordelijke belast met de uitbouw van het gemeentearchief. In de overige gemeenten, Kruibeke, Stekene en Waasmunster, wordt het archiefwerk deeltijds uitgevoerd door een medewerker van het secretariaat of een andere administratieve dienst.

In het gros van de Wase gemeenten staat de archiefwerking nog in de **kinderschoenen**, maar de besturen zijn zich wel degelijk bewust van de problematiek. De inrichting van een goede centrale bewaarplaats, de inventarisering van de bestanden, de systematische aanpak van selectie en vernietiging, de efficiënte organisatie van de dienstverlening en de opwaardering van het archief door publieksgerichte initiatieven zijn noodzakelijke opdrachten die zij totnogtoe slechts ten dele konden aanpakken. De intentie om daar iets aan te doen is echter nadrukkelijk aanwezig.

Ook in de gemeenten waar de archiefdienst al een centrale culturele rol speelt, blijven er **pijnpunten** op diverse vlakken. Zo kampt het Sint-Niklase stadsarchief met een fundamenteel locatieprobleem: een grondige studie over de bewaringstoestand heeft uitgewezen dat het huidige **depot** om tal van redenen ongeschikt is. Het gemeentearchief van Temse, dat talloze bijzondere fondsen bezit (onder meer van de Boelwerf), heeft bijvoorbeeld onvoldoende **tijd** voor een adequate verwerking.

De openheid en bereidheid tot samenwerking die onder impuls van de beide stadsarchieven de laatste jaren gegroeid is in de regio, heeft inmiddels al vruchten opgeleverd (zie Waas Archievenoverleg). Vooral ook op het gebied van de **ontsluiting** zijn concrete gezamenlijke projecten tot een goed einde gebracht: de brochurenreeks "Waar is de tijd: Land van Waas" en het boek "Sint-Niklaas en Lokeren: tweemaal twee eeuwen stad". De zeer hechte en intensieve werkrelatie die hierbij ontwikkeld werd tussen de Wase archiefwereld en de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas gaf aan deze realisaties extra slagkracht en uitstraling.

I. Kansen:

- Uniek en grotendeels nog onbekend patrimonium.
- Gespecialiseerde archieftechische en historische kennis, o.a. inzake preservatie.
- Knowhow en ervaring met brede publieksgerichte projecten.
- Stevige traditie op het vlak van lokale en bovenlokale samenwerking.

II. Bedreigingen:

- Gebrek aan degelijke infrastructuur (depotruimte).
- Gebrek aan mankracht.
- Fundamentele archiefbeheerstaken geraken ondergesneeuwd door culturele werking.
- Onvoldoende aandacht voor conservatie.

c. Privaatrechtelijke archieven

Het Archief de Bergeyck bewaart onder auspiciën van het gemeentebestuur van Beveren in het kasteel Cortewalle tussen de dertig en veertig strekkende meter **Ancien Régime-archief** van de familie de Brouchoven de Bergeyck en vier verwante families: Goubau, Bouwens, Helman en de Vischer de Celles. Het was een lid van de familie Goubau die het kasteel Cortewalle kocht in 1671. Sindsdien werden de bescheiden van de respectieve bewoners, bezitters en familieleden op de zolder van het kasteel bewaard. In het Archief de Bergeyck berusten bronnen voor de studie van het leven en de levensstijl van genoemde families, maar eveneens aangaande hun familiepatrimonium, dat zich uitstrekte over de Lage Landen tot in Engeland.

I. Kansen:

- De sterke publiekswerking, zowel voor gespecialiseerd wetenschappelijk onderzoek als voor het grote publiek (incl. eigen publicaties).
- De oorspronkelijke context waarin het archief wordt bewaard, werkt versterkend (en omgekeerd).
- Een projectwerking met geëngageerde medewerkers en sterke betrokkenheid van universiteitsstudenten en stagiairs RUG, KUL en VUB.
- Een sterke samenwerking met cultuurcentrum (geïntegreerde werking), Hertogelijke Heemkundige Kring het land van Beveren, Rijksarchief Beveren en andere Wase erfgoedactoren.
- Goede huisvesting.

II. Bedreigingen:

- Het gebrek aan middelen (onzekere financiering in het kader van het Vlaams Archiefdecreet).
- Een mogelijk verslappen van de aandacht (integratie in het takenpakket van de gemeentearchivaris).

Foto 10

d. Gemeentelijke bibliotheken met historische collecties

Voor alle gemeentelijke openbare bibliotheken is er een rol weggelegd bij het bewaren en overdragen van het **literair** en **documentair erfgoed** voor de komende generaties. In kleinere gemeenten dreigt de bibliotheek deze taak helemaal alleen op te moeten nemen. Overeenkomstig het decreet lokaal cultuurbeleid zullen openbare bibliotheken meer dan voorheen allianties moeten aangaan (zowel binnen de eigen gemeente als intergemeentelijk).

Bibliotheken hebben ook een belangrijke taak op het vlak van de **digitale ontsluiting** van informatie, maar evenzeer bij de voorkoming van 'e-analfabetisme'.

De stedelijke openbare bibliotheek van **Sint-Niklaas** herbergt naast de collecties van de Bibliotheca Wasiana twee **bijzondere collecties**:

- Het fonds Merkwaaardige Boeken: een verzameling (216 stuks) juridische en historische werken uit de 16de tot de 18de eeuw. Deze verzameling is afkomstig van het Hoofdcollege, en vormde de basis van de stedelijke openbare bibliotheek toen deze in 1855 werd gesticht. De collectie werd later aangevuld met enkele kostbare anastatische uitgaven uit de 20ste eeuw. De werken zijn allemaal beschreven en ontsloten via de bibliotheeksoftware VubisSmart. Deze collectie heeft vooral een algemene waarde.

- Het Fonds Edgar Wauters: volkskunstdocumentatie en een archief dat zowel binnen- als buitenland beslaat. De collectie is afkomstig van de volkskunstgroep "Boerke Naas" en werd in 1977 aan de stad Sint-Niklaas geschonken (1.481 boeken, brochures en documenten). In 1982 werd deze schenking uitgebreid met het archief van Ir. Edgar Wauters. De ontsluiting van het archief gebeurt via een gedrukte catalogus (1978). Deze collectie heeft een bovenlokale waarde, vooral voor wie zich bezighoudt met volkskunst in het Waasland.

De gemeentelijke bibliotheek van **Beveren** bewaart eveneens een belangrijke historische collectie ('Eximius') met betrekking tot de geschiedenis van Beveren, werken over Beveren en werken van Beverse auteurs: 1.000-tal boeken, 591 tijdschriften en jaarverslagen van bedrijven, 107 fotomappen, 63 documentatiemappen e.a. De collectie werd opgestart begin jaren '90 en wordt verder aangevuld met recent verschenen werken. Er wordt niet gericht gezocht naar oude publicaties.

Materialen uit Eximius worden niet uitgeleend, maar zijn ter plaatse te raadplegen en te fotokopiëren in de leeszaal van de openbare bibliotheek. De materialen zijn wel ontsloten via de publiekscatalogus. Een deel van het fotoarchief wordt mee opgenomen in de Beeldbank van het Waasland.

In de openbare bibliotheek kan men via de publiekscatalogi opzoeken in de collectie van de Hertogelijke Heemkundige Kring van het Land van Beveren. Tussen de openbare bibliotheek en de Heemkundige Kring bestaan collectieafspraken.

I. Kansen:

- De nieuwe opdracht m.b.t. literair/ documentair erfgoed biedt perspectieven voor taakverdeling en voor samenwerking met archieven en met de brede erfgoedsector (intergemeentelijk).
- De digitale informatieverbreiding (nieuwe kanalen om jongeren te bereiken).

II. Bedreigingen:

- Het dreigend gevaar van een 'door-het-bos-de-bomen-niet-meer-zien'.

e. Gemeentelijke musea, lokale particuliere musea en heemkundige kringen

Het Land van Waas is slechts één erkend museum rijk, namelijk het Stedelijk Museum van Lokeren. De Stedelijke Musea van Sint-Niklaas streven reeds jaren naar een **erkenning**, maar werden daarin gehinderd door ontoereikende infrastructuur, onzekerheid over ontwikkelingsperspectieven en het daaruit volgende tekort aan actualisering van de museumpresentatie. Met de renovatie en uitbreiding van het museumgebouw Zwijgershoek (realisatie 2005-2007) werd ook het startsein gegeven voor een grondige inhoudelijke vernieuwing van het historische luik van de museumcollectie. Daarbij is het de uitdrukkelijke ambitie om een centrale rol te vervullen binnen het Waasland, met een combinatie van een (semi-)permanent Waas verhaal in het museum en activiteiten op locatie in het Land van Waas. Een duidelijke visie wordt momenteel verder uitgewerkt en moet leiden tot een dynamisch museumbeleid met een erkenning als logisch gevolg.

Behalve deze twee grotere musea, beheerd door professionelen, liggen in het Wase museumveld een aantal kleinere musea verspreid, gerund door **vrijwilligers**, vaak als onderdeel van de werking van een erfgoedvereniging (hetzij heemkring, hetzij Landelijke Gilde, ...). Bepaalde musea worden mee ondersteund door de gemeentelijke cultuurdienst of de cultuurbeleidscoördinator. Hiermee wordt reeds een aanzet gegeven om de professionalisering op een hoger niveau te tillen. Enkele van deze heemkundige musea (bv. Beveren) beheren een gemeentelijke collectie. Vrijwel alle door vrijwilligers gerunde musea, zijn gehuisvest in een of meerdere gemeentelijke gebouwen of lokalen.

De omvang en de diversiteit van de collecties wordt door de meeste kleinere musea aangehaald als een sterkte. De collecties groeien nog steeds aan, hoofdzakelijk dankzij schenkingen. Een selectief collectiebeleid ontbreekt over het algemeen. Anderzijds klagen de kleine musea bijna algemeen over het ontbreken van of **tekort** aan voldoende **depotruimte** (plaatsgebrek) als één van de belangrijkste bedreigingen.

De samenstelling van de **collecties** is in meerdere gevallen **overlappend**: bv. een landbouwmuseum in Stekene, beheerd door de plaatselijke Landelijke Gilde en een in Beveren, namelijk in het fort Liefkenshoek, onder het beheer van de Heemkundige Kring. Ook deelcollecties overlappen: oude ambachten in Beveren, Nieuwkerken-Waas, Lokeren, Elversele, ...

Foto 11

Wellicht is het op termijn noodzakelijk na te denken over en de mogelijkheden te onderzoeken voor de ontwikkeling van een Wase visie op een **regionaal museumbeleid** met een centraal Waas museumdepot en een selectieve thematische collectievorming, waarbij één museum één (of slechts enkele) thema(s) behandelt. Enkele musea werken trouwens nu al rond één welbepaald onderwerp, zoals het Tinelmuseum in Sinaai, het Pijp- en Tabaksmuseum te Sint-Niklaas, het Priester Poppemuseum te Temse, het Museum van Heraldiek te Temse, het Regionaal Politiemuseum van het Land van Waas en het Museum Oud Vredegerecht te Sint-Gillis-Waas.

Het blijft natuurlijk de vraag hoe al deze voornamelijk vrijwilligersinitiatieven op termijn blijvend kunnen gecontinueerd worden. De meerderheid van deze kleinere musea is ook beperkt toegankelijk, bv. enkel open op zondag (zie ook p. 37).

Opvallend is wel dat slechts drie verenigingen/musea problemen (h)erkennen met het behoud en het beheer van hun collectie(s).

Het lijstje musea en heemkundige kringen dat kan fungeren als partner voor de erfgoedcel is vrij omvangrijk:

- Stedelijk Museum Lokeren (incl. Huis Thuysbaert), Stedelijke Musea Sint-Niklaas (Mercatormuseum, Salons voor Schone Kunsten en Zwijgershoek, Breigoedmuseum), Gemeentemuseum Temse, Museum Heraldiek Benelux Temse, Gemeentelijk Heemkundig museum Beveren en Gemeentelijk Landbouwmuseum fort Liefkenshoek Kallo.

- Museum Oud Vredegerecht Sint-Gillis-Waas en Museum Oud Gemeentehuis Sint-Pauwels, Landbouwmuseum Stekene (Landelijke Gilde), Historisch Pijp- en Tabaksmuseum Sint-Niklaas, Regionaal politiemuseum van het Land van Waas, Tinelmuseum Sinaai, Priester Poppemuseum Temse, Heemkundig museum Nieuwkerken, Heemmuseum Wissekerke Bazel, Heemmuseum Waasmunster, Museum van de Abdij Roosenberg, Museum De Swaene Elversele (Heemkundige Kring Braem), Museum Oud-Station Stekene en Huis van de evolutie Sint-Gillis-Waas (in oprichting).

- Koninklijke Oudheidkundige Kring Land van Waas, Hertogelijke Heemkundige Kring Het Land van Beveren, Heemkundige Kring Nieuwkerken 200/700, Heemkundige Kring Wissekerke (Bazel), Heemkundige Kring De Souvereinen (Lokeren), Heemkundige Kring De Kluize (Sint-Gillis-Waas), Heemkundige Kring 't Sireentje (Waasmunster), Heemkundige Kring Braem (Elversele), Heemkundige Kring d'Euzie (Stekene) en Heemkundige Kring Den Dessel (Sinaai).

I. Kansen:

- Hoofdzakelijk gedreven verenigingen verspreid over de regio.
- Mogelijkheid tot onderlinge afstemming van collecties en taken via het overlegplatform MUWA.
- Mogelijke erkenning (op termijn) voor Stedelijk Museum van Sint-Niklaas (regionale ambities).
- Groot vrijwilligersengagement.
- Overlappende collecties (ruilmogelijkheden).
- Jonge historici zijn misschien (door de erfgoedcel) op een andere manier (projectmatig) te betrekken dan via het traditionele (zware) engagement van lidmaatschap (cfr. verenigingsmodel).

II. Bedreigingen:

- Beperkte toegankelijkheid van de meeste musea.
- Vergrijzing van vereniging en bestuur van de (heemkundige) musea en kringen.
- Gebrek aan degelijke depotruimte.
- Werklast verdere professionalisering te hoog voor huidige personeel (professioneel en vrijwillig).

f. Kerkfabrieken

De talrijke kerkfabrieken zijn verantwoordelijk voor onderhoud en instandhouding van het parochiepatrimonium. Daarmee zijn ze beheerder van een **zeer belangrijke collectie** roerend en onroerend erfgoed. Hoewel de invloed van de parochies op het dagdagelijkse leven momenteel sterk afgenomen is, speelden zij tot in het recente verleden een zeer centrale rol. Een groot deel van onze geschiedenis is verbonden met de geschiedenis van de kerken en parochies. In heel wat kerkarchieven is een schat aan informatie terug te vinden, maar de ontsluiting en het beheer zijn vaak beperkt.

Een degelijk beheer van het **religieuze patrimonium** is een complexe en dure opdracht die de mogelijkheden van heel wat kerkfabrieken en lokale besturen overstijgt. Een degelijke ondersteuning en visieontwikkeling door hogere besturen zijn meer dan noodzakelijk.

De kerkfabrieken zijn essentiële partners om de betekenis van het religieuze patrimonium te versterken. Sommige kerkfabrieken vertonen nu reeds een tendens naar een meer sociale en culturele invulling van hun taak (zoals bv. in de Middeleeuwen ook het geval was), maar deze tendens is zeker niet algemeen. Openheid naar niet- en andersgelovigen is essentieel om de **maatschappelijke integriteit** te herstellen, uiteraard met respect voor de religieuze context.

I. Kansen:

- Rijk patrimonium verbonden met sociaal-culturele geschiedenis.
- De goede ervaringen met samenwerkingen rond muzikaal erfgoed, cultuurhistorische tentoonstellingen en andere sociaal-culturele projecten.
- Enkele goede voorbeeldpraktijken.

II. Bedreigingen:

- De terugloop van aantal gebruikers/gelovigen met gevaar op verlies aan betekenis van de kerken en het daar aanwezige roerend patrimonium.
- Een eerder beperkte deskundigheid op het vlak van erfgoed (zowel op het vlak van instandhouding als voor publiekswerking) binnen de kerkfabrieken.
- Soms te beperkte aandacht voor opentrekking van taakstelling.

Foto 11

g. Lokale cultuurbeleidscoördinatoren

Binnen de acht gemeenten die deel uitmaken van het Erfgoedconvenant van het Land van Waas, zijn er vier die een goedgekeurd cultuurbeleidsplan en een gesubsidieerde cultuurbeleidscoördinator in dienst hebben, namelijk Sint-Niklaas, Stekene, Temse en Waasmunster.

De cultuurbeleidscoördinator tracht culturele actoren aan te zetten tot samenwerking en een lokale en intergemeentelijke **dynamiek** op gang te brengen. Tevens zal hij/zij sneller de zwaktes, bedreigingen en witte vlekken in het beleid detecteren en naar buiten brengen. Het feit op zich dat iemand tijd en middelen voorhanden heeft om een grondige analyse van de situatie op te maken en naar oplossingen te zoeken, is voldoende om het beleid te stimuleren tot een vernieuwende aanpak. Daarom ook dat via deze weg erfgoed, ook binnen de Wase gemeenten, een duidelijker en belangrijker onderdeel van het lokaal cultuurbeleid geworden is, mede dankzij een groter wordend aantal cultuurinitiatieven die samenwerking en lokale erfgoedbeleving stimuleren (Open Monumentendag, Erfgoeddag...).

I. Kansen:

- De nieuwe functie van cultuurbeleidscoördinator kan het betreden van nieuwe paden op het vlak van cultuur stimuleren, zo ook op het gebied van erfgoed.
- Goede kansen op contacten en netwerkvorming (lokaal en bovenlokaal).

II. Bedreigingen:

- Het wantrouwen m.b.t. de financiële engagementen van de Vlaamse overheid (nieuwe decreten) weerhoudt heel wat gemeenten om ernstig te investeren in de nieuwe speler op het veld.
- Nog geen cultuurbeleidscoördinatoren in 4 van de 8 gemeenten.

h. Lokale cultuurraden

De cultuurraden vormen een belangrijke **officiële** verbinding tussen de verenigingen, de culturele instellingen en het lokaal bestuur, en kunnen dus ook het erfgoedbeleid helpen sturen.

Om de communicatie en slagkracht nog te vergroten wordt op diverse plaatsen gewerkt met sectorale (bv. voor erfgoed) en/of met territoriale (per deelgemeente) **deelraden**. Niet-verenigingsmensen, (gecoöpteerden, geïnteresseerden of deskundigen) blijken immers vlugger geneigd om zich mee te engageren in de werking van een groep mensen die met min of meer dezelfde materie bezig zijn.

I. Kansen:

- Het decreet op het lokaal cultuurbeleid is tevens een aanzet tot een herdenking van de inspraak- en participatiegedachte.
- Adviserende functie als mogelijk breekijzer.
- Nieuwe dynamiek in diverse cultuurraden.

II. Bedreigingen

- Het mogelijk verlies aan impact van het klassieke middenveld.
- Nog geen intergemeentelijk overleg tussen de cultuurraden.

i. Lokale culturele infrastructuur

Het Waasland is begiftigd met een fijn net van lokale culturele infrastructuren. In de eerste plaats zijn er de vele **musea**, vaak ondergebracht in waardevolle historische gebouwen, rijk aan erfgoedcollecties, maar ook aan verhalen. Mooie voorbeelden zijn de museumlocaties in Lokeren (zowel het Stedelijk Museum als Huis Thuysbaert), Beveren (in kasteel Cortewalle), Waasmunster (in kasteel Blauwendael) en Sint-Niklaas (Salons voor Schone Kunsten en een deel van de collectie in Huis Janssens) e.a. Diverse musea hebben ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen, een educatieve werking met een eigen ruimte (Mercatormuseum, Huis Thuysbaert e.a.). Kleinschalige initiatieven zijn ondergebracht in zeer diverse ruimtes (bv. museum Nieuwkerken, museum Sint-Gillis-Waas in oud gemeentehuis).

Daarnaast zijn de **cultuur- en gemeenschapscentra** uit de regio (wellicht de belangrijkste) aanbieders van lokale culturele infrastructuur (CC Sint-Niklaas met schouwburg, museumtheater, Walburg e.a.), CC Lokeren (schouwburg, Torenzaal), CC Ter Vesten Beveren, GC Hoogendonck Waasmunster en CC Temse). Zowel de schouwburgen, polyvalente zalen, vergaderzalen en tentoonstellingszalen zijn voor een erfgoedwerking bruikbaar. Naast de hoofdgebouwen beschikken deze centra vaak over deelinfrastructuren (in Beveren zijn dat er meer dan een dozijn in de diverse deelgemeenten, waarbij OC Melsele en OC Ermenrike in Kieldrecht de grootste zijn – naast Huis Piers Beveren en diverse oude gemeentehuizen). Ook in diverse andere gemeenten zijn ontmoetingsruimten (voor Stekene bijvoorbeeld zijn dit OC De Statie, OC Boudelo, OC Koningshei, OC d’Oude School; voor Waasmunster het buurthuis Sombeke en voor Temse Huis De Fortune in Elversele ...).

Verder zijn er de diverse **archieven en bibliotheken**, vaak met een leeszaal en/of vergaderzaal (-zalen) en met mogelijkheden voor tentoonstellingen in de gangen en aan de muren (bv. foto’s van de Beeldbank in een archief of bibliotheekzaal).

Ook de diverse **muziekacademies** en vooral **academies voor Schone Kunsten** en hun filialen beschikken over diverse ruimten voor concerten, voordrachten, tentoonstellingen. Wij verwijzen hier bv. naar de Vierkante Zaal en het auditorium Greta Weyn in Sint-Niklaas.

Foto 12

Het Waasland beschikt over diverse **kastelen** met soms bruikbare culturele ruimten (waar soms museum, tentoonstellingszalen e.a. zijn ondergebracht). Voorbeelden zijn Blauwendaal (Waasmunster), Cortewalle (Beveren, met daar in de toekomst ook Ter Saksen en Ter Welle), Wissekerke (Kruibeke), Walburg (Sint-Niklaas). Ook de oude **molens** zijn vaak interessante ruimtes (Roomanmolen in Sint-Pauwels, Molenhuis De Watermolen in Temse, de Spaanse getijdenmolen in Rupelmonde, de Heirbrugmolen te Lokeren en verder de molens van Doel en Sint-Niklaas). Naast molens en kastelen zijn ook oude **fabrieksgebouwen** (OC De Oude Brouwerij Kruibeke, Zwijgershoekcomplex Sint-Niklaas) en kapellen (b.v. te Sinaai) nu al in dienst of potentiële culturele ruimtes. Er zijn ook een aantal **militaire** bouwwerken die in aanmerkingen komen (in eerste instantie Fort Liefkenshoek te Kallo, maar wie weet op termijn ook de forten van Steendorp en Haasdonk, de bunkerlinie 1917 e.a.).

Tot slot kan gezegd worden dat er overal projecten in de **plannenkokers** zitten, zoals de nieuwe bouw van een bibliotheek in Beveren, de nieuwe tentoonstellingszaal in Sint-Niklaas en de ontmoetingscentra van Sint-Gillis-Waas, Stekene en Elversele.

Deze lijst is onvolledig, maar bevestigt dat er een belangrijk netwerk van gebouwen bestaat en dat er m.b.t. voordrachten en workshops geen enkel probleem is. M.b.t. grotere polyvalente tentoonstellingsruimtes en depotruimtes zijn er wel problemen.

I. Kansen:

- Fijnmazig net van culturele infrastructures.
- Fraaie, schilderachtige locaties, vaak in historisch rijke sites.

II. Bedreigingen:

- Tekort aan geschikte tentoonstellingsruimtes.
- Soms versnipperde locaties, waardoor er problemen zijn met beheer, toezicht (verantwoordelijkheid van vrijwilligers).

Foto 13

j. Lokale verenigingen

Het inventariseren van verenigingen blijft een moeilijke klus. Op elk moment kunnen er nieuwe opduiken, bestuurswissels, fusie of een afscheuring gebeuren of kan er een de boeken sluiten. Het recht op de vrijheid van vereniging wordt hier – gelukkig – ten volle benut. Vrijwilligersinitiatieven zijn dan ook van fundamenteel belang voor onze democratie¹. Ze vormen als het ware de **lijm** van onze samenleving en kunnen in sterke mate bijdragen tot het vertrouwen en de samenwerking tussen mensen. Adviezen, kritische opmerkingen of suggesties die uitgaan van een groep hebben doorgaans ook een groter maatschappelijk draagvlak en belang dan individuele standpunten. Zelfs voor het voorkomen van conflicten en het aanmoedigen tot verdraagzaamheid en respect kunnen verenigingen een belangrijke rol spelen.

Essentieel voor vrijwilligersorganisaties is de mogelijkheid actief te kunnen participeren aan het beleid (recht op informatie). Ze moeten ook voldoende toegang hebben tot financiële middelen (zonder beknotting van hun mogelijkheid tot constructieve kritiek) en kansen om zich te vormen en aldus hun eigen **competenties** te versterken. Samenwerkingen binnen de eigen sector, maar zeker ook "Over de muur" zijn daarvoor de aangewezen methode. Van verenigingen mag anderzijds ook verwacht worden dat ze zelf hun verantwoordelijkheid opnemen en zelf initiatieven nemen als die niet in eerste instantie door een overheid gerealiseerd kunnen worden. Ze moeten op hun beurt niet alleen hun geloofwaardigheid bewijzen, maar zich ook houden aan de wetgeving. Aangezien elke zichzelf respecterende democratie haar eigen oppositie ondersteunt, moeten verenigingen ook aangemoedigd worden aanbevelingen te doen om deze wetgeving te verbeteren.

Uit de intentienota en ingezonden enquêteformulieren weerhouden we, naast de talrijke heemkundige kringen en lokale musea, volgende lokale verenigingen als mogelijke partners: Awaal Nem, Centrum voor Volkskunst, Culturele Kring Boudelo, Fanteyfare, Folklore groep De Klomp, Kunst in de Stad, Orde van de Excaliburriders, Sint-Nicolaasgenootschap, Volksdansgroep Rosamunde, Volkskunstgroepen Boerke Naas, Reintje Vos en Drieske Nijpers, Speelschaar Ossaert, Trommel- en vendelierskorpsen Chiro Wij, Bella Cella en Sint-Donatius, Tussen Pot en Pint, Instituut voor Vlaamse Volkskunde, Vlaamse Volkskunstgemeenschap, Belgische Vereniging voor Paleontologie, afdeling Xenophora, Reinaert Wijnkilde ...

I. Kansen:

- Grote diversiteit aan verenigingen en themata.
- Een opvallend grote aanwezigheid van actoren die zich hier bezig houden met immaterieel erfgoed. Een intensief betrekken van het lokale verenigingsleven zal dus per definitie leiden tot een ruime invulling van het begrip erfgoed.
- Immaterieel erfgoed (meer dan folkore alleen) is een zeer belangrijke bron van culturele diversiteit en menselijke creativiteit. Het kan een middel zijn om mensen dichter bij elkaar te brengen en de uitwisseling en het begrip tussen hen te helpen verzekeren.

II. Bedreigingen:

- Verenigingslijsten zijn nooit limitatief en verdienen een permanente bijsturing en verdere aanvulling (bv. ook groepen en comités rond volksgebruiken, volksdevotie, religieus erfgoed), in het bijzonder in de richting van allochtone bevolkingsgroepen (nauwelijks zichtbaar in het huidige erfgoedveld).

¹ Voor de rol van vrijwilligersorganisaties verwijzen we graag naar de Europese verklaring van Portoroz (2001).

k. Gemeentelijke toeristische diensten

Het Land van Waas beschikt over een goed georganiseerd toeristisch netwerk onder de koepel van Toerisme Waasland. Naast het regionaal bezoekerscentrum info.waasland te Sint-Niklaas, beschikt de regio ook nog over enkele andere **bezoekerscentra** die een toeristische functie (kunnen vervullen) zoals bijvoorbeeld het Pannenweel te Meerdonk en Het Molsbroek te Lokeren. Op termijn komt ook in het Fort Liefkenshoek een bezoekerscentrum. Daarnaast zijn ook de musea en cultuur- en gemeenschapscentra verspreiders van toeristische informatie.

Het Waasland beschikt over zes erkende **infokantoren** (Waasland en Sint-Niklaas en verder Beveren, Lokeren, Stekene en Temse. Daarnaast is ook in Kruibeke een **infocentrum** (watermolen te Rupelmonde) en zijn er **informatiepunten** in de gemeentehuizen van Lochristi, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas en Waasmunster en verder in het gemeenschapscentrum van Wachtebeke (zie ook p. 24 en 38).

I. Kansen:

- De mogelijkheid om onze streek als een eenheid te profileren door onderlinge samenwerking en het maken van functionele ruimtelijke relaties tussen de voor onze regio typische landschapselementen, recreatieve en cultuurhistorische elementen.

II. Bedreigingen:

- De relatie tussen toerisme en (cultureel) erfgoed staat vaak onder spanning: de een kan de ander tot last worden. Een sterke nadruk op het behoud van het erfgoed kan toeristische exploitatie in de weg staan. En toeristische exploitatie door te veel attracties en te veel publiek kan het gevoel voor de authenticiteit van het erfgoed verloren laten gaan en daardoor het publiek verjagen.

I. Diversen

In de belendende culturele werkvelden zitten heel wat **sociaal-culturele** instellingen of verenigingen die ook erfgoed geregeld op de agenda plaatsen, hetzij als fervente deelnemers, hetzij als promotoren of zelfs initiatiefnemers: Vorming Plus (Volkshogescholen), Davidsfonds ('Nacht van de Geschiedenis'), Masereelfonds, VTB-VAB, KVLV, Landelijke Gilde, CSC-Curieux e.a.

Maar ook in de sector van het **kunsten**beleid beweegt heel wat rond erfgoed: volksmuziek ('t Ey e.a.), kunsteducatieve instellingen (RASA e.a.).

Een ander belangrijk belendend veld situeert zich rond de **milieu**- en landschapszorg: vzw Durme e.a.

Ten slotte wijzen we ook nog op het vaak waardevol erfgoed dat in bezit is van **andere** grote instellingen zoals scholen, ziekenhuizen, bedrijven, kloosters, O.C.M.W.'s e.a.

I. Kansen:

- In de belendende sectoren zitten vaak onvermoede partners (met interessante methodieken, breed en/of bijzonder doelpubliek...).

Conclusies m.b.t de actoren

Uit dit niet-limitatieve overzicht en uit de resultaten van de enquête blijkt de **grote verscheidenheid** aan erfgoedactoren die aanwezig is in het Waasland. Zowel onroerend, roerend als immaterieel erfgoed genieten de aandacht van heel wat vrijwilligers en professionelen. Heel wat actoren hebben zich gespecialiseerd in hetzij een deel van het grondgebied hetzij een specifiek thema. Actoren die op verschillende domeinen actief zijn in het hele Waasland zijn zeldzaam. Alleen de KOKW heeft een vrij omvattend werkingsterrein hoewel ook hier - om praktische redenen - in de loop der jaren een zekere specialisatie merkbaar is.

De mate van organisatie en **professionalisering** verschilt sterk van organisatie tot organisatie. Er kan zeker niet zomaar geconcludeerd worden dat publieke instellingen goed georganiseerd en professioneel werken en vrijwilligersorganisaties roeien met de riemen die men heeft. Ook de gemeentearchieven hebben in enkele gevallen te maken met bv. ongeschikte infrastructuur die de instandhouding van waardevolle documenten op termijn in gevaar kunnen brengen. Personeelstekort is bij heel wat publieke organisaties zelfs een structureel probleem, al vinden ze zich algemeen gesteld wel in een betere situatie. De informatie, de deskundigheid en het enthousiasme die zich bij de vrijwilligers bevinden zijn echter van onschatbare waarde.

Onder de verenigingen bevinden zich kleine verenigingen (met slechts 10 leden) tot zeer grote (met meerdere honderden leden). Er werd geen onderscheid gemaakt tussen steunende leden, deelnemers aan activiteiten en actieve medewerkers. **Gebrek aan mankracht** voor een optimale werking wordt echter vaak aangehaald als knelpunt. Ook vergrijzing blijkt bij de vrijwilligers een vaak weerkerend probleem te zijn. De aansluiting met de jongere generaties is zeker nog niet verzekerd, hoewel enkele verenigingen bewijzen dat dit geen onmogelijke opdracht is. Participatie van verschillende bevolkingsgroepen is een aandachtspunt bij de uitbouw van het vrijwilligersveld.

De actoren zijn **optimistisch** over de evolutie van hun organisatie: globaal wordt een groei voorspeld.

Het overzicht maakt duidelijk dat er in heel wat sectoren reeds structureel wordt samengewerkt tussen de verschillende gemeenten. Deze bestaande **samenwerkingsverbanden** vormden reeds in het verleden een belangrijke meerwaarde voor het erfgoedbeleid in de regio. Binnen de structuur van het erfgoedconvenant dienen deze samenwerkingsverbanden een duidelijke plaats te krijgen. De sectororganisaties kunnen een zeer belangrijke rol spelen in de deskundige advisering en de ondersteuning van acties die betrekking hebben op de sector.

Overleg vraagt echter tijd. De bezorgdheid voor een nog grotere werklast door het versterken van de samenwerking (bv. ook over de gemeentegrenzen), zowel bij de vrijwilligers als bij de professionele actoren, moet zeker ernstig genomen worden. Er dient gezocht te worden naar een evenwicht tussen projecten die inderdaad de werklast kunnen vergroten en projecten die de werklast kunnen verlagen (b.v. uitwisseling van expertise). Zowel het erfgoed in zijn totaliteit als de specifieke actoren moeten hun voordeel kunnen halen uit een samenwerking: **win-win**. Het bevorderen van de samenwerking wordt in de enquêtes alvast wel aangeduid als een van de belangrijkste actiepunten voor de erfgoedcel.

Uit de bevraging van het veld blijkt dat heel wat verenigingen en instellingen ook rekenen op de erfgoedcel voor de uitwerking van overkoepelende publieksactiviteiten. Vooral bij de vrijwilligersorganisaties ligt het accent voor de erfgoedwerking onmiskenbaar op de **publieksontsluiting**.

Initiatieven op het vlak van **behoud en beheer** worden niet overal als prioritair beschouwd, hoewel uit bv. de enquête blijkt dat ook hier de noden zeer groot zijn. Heel wat collecties worden (verspreid) bewaard bij leden van de verenigingen of in onaangepaste en te kleine lokalen (vaak eigendom van de gemeente). De collecties zijn vaak ook onvoldoende geïnventariseerd. Op het vlak van behoud en beheer zijn de publieke collecties er beter aan toe, maar ook hier is de toestand soms verre van rooskleurig. Proefprojecten voor ondersteuning bij b.v. inventarisatie kunnen een belangrijke aanzet vormen voor een globaal instandhoudingsbeleid dat op termijn zowel professionele als particuliere betrokkenen (en dus ook het erfgoed zelf) ten goede komt.

Heel wat erfgoedactoren zijn zeer actief op het vlak van publiekswerking. De publieke belangstelling is op jaarbasis, opnieuw volgens de enquêtes, goed tot zeer goed. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de keuzemogelijkheden in de enquête grote marges hanteerden. Zo was de keuze '100 tot 1000' voorzien voor bezoekers tentoonstellingen. Deze optie werd ook het meest aangekruist. '100' kan echter beschouwd worden als 'matige' belangstelling terwijl '1000' een grote belangstelling veronderstelt. Het is dus voorbarig om hier reeds belangrijke conclusies uit te trekken. In ieder geval geven bijna alle respondenten aan dat zij rekenen op de erfgoedcel voor de **promotie** van hun eigen activiteiten. Meer bezoekers bij publieksactiviteiten zijn dus zeker welkom. Een opmerkelijke vaststelling is alvast dat de verenigingen momenteel blijkbaar weinig steun vinden bij de gemeentebesturen voor de bekendmaking van hun activiteiten.

In sommige enquêtes worden reeds zeer concrete noden en projecten naar voren geschoven. Vragen tot ondersteuning zullen in de toekomst zeker toenemen. Impulsen vanuit de verschillende actoren moeten ten volle ondersteund worden, maar voorstellen moeten uiteraard duidelijk kaderen binnen het algemene beleidsplan van het erfgoedconvenant. Het wordt een belangrijke eerste taak voor de erfgoedcel om een **leidraad en procedures** op te stellen voor het indienen en beoordelen van concrete projecten. Daarbij dient ook duidelijk gedefinieerd te worden welke ondersteuningsmaatregelen mogelijk zijn. Het kan geenszins de bedoeling zijn dat de erfgoedcel gereduceerd wordt tot doorgeefluik van financiële middelen!

Foto 14

2.4. Erfgoedcel

In dit deel proberen we een beeld te geven van onze eigen organisatie, inclusief een beschrijving van (I) onze eigen sterke plekken, pluspunten of positieve capaciteiten; en (II) onze minpunten, blinde vlekken of zwakkere capaciteiten. Met de eigen organisatie wordt bedoeld de erfgoedcel en de ondersteunende organen (stuurgroep, projectteams en plenaire vergadering).

De erfgoedcel vormt de **motor** voor de duurzame ontwikkeling van het Wase erfgoedbeleid zoals geconcretiseerd in de volgende hoofdstukken. Deze cel mag echter geen eilandje vormen binnen het werkveld. Terugkoppeling naar de lokale besturen en inbedding van het intergemeentelijk erfgoedbeleid in het lokale beleid zijn essentieel. Een eilandmentaliteit leidt tevens onvermijdelijk tot het afhaken van de betrokken erfgoedactoren.

De uitbouw en organisatie van een degelijke structuur is dan ook essentieel voor het welslagen van het project. De concrete organisatie wordt uitgebreider toegelicht in hoofdstuk 6.

De structuur en omkadering van de erfgoedcel bestaat uit de volgende onderdelen.

a. I.C.W. als overkoepelende structuur:

I.C.W. heeft reeds een jarenlange ervaring met intergemeentelijke samenwerking in diverse sectoren. Deze praktische **know-how** biedt een uitstekende ondersteuning voor de uitbouw van de intergemeentelijke samenwerking binnen het erfgoedconvenant.

I.C.W. is door zijn jarenlange ervaring een gerespecteerde en neutrale partner voor elke intergemeentelijke samenwerking binnen het Waasland.

b. De erfgoedcel (stricto sensu):

De erfgoedcel, samengesteld uit de twee nieuwe erfgoedcoördinatoren, de directeur van de I.C.W., zijn stafmedewerker en twee halftijds administratieve secretariaatsmedewerkers, is verantwoordelijk voor de dagelijkse werking van het erfgoedconvenant.

De erfgoedcel geeft een nieuwe impuls aan het erfgoedbeleid. De inzet van personele en financiële middelen creëert mogelijkheden die kaderen binnen een langetermijnvisie. Hiermee wordt tevens een concreet **aanspreekpunt** gerealiseerd voor de diverse erfgoedactoren.

De erfgoedcel functioneert onder de vleugels van I.C.W. en bekleedt aldus een ongebonden positie binnen het Waasland. De cel kan dus maximaal het intergemeentelijk karakter van het erfgoedconvenant beheersen en bevindt zich in een goede positie om bestaande processen en situaties in vraag te stellen.

De aanwervingsprocedure voor de nieuwe medewerkers is lopende. Bij de opmaak van dit beleidsplan is dus nog niet geweten in welke mate de kern van de erfgoedcel reeds geïntegreerd is in of vertrouwd is met het bestaande erfgoedveld. Een eventuele beperkte ervaring van de nieuwe medewerkers binnen het Land van Waas heeft invloed op de inloophase van de erfgoedcel (kennismaking, verkenning van het werkveld,...), maar heeft op langere termijn geen nadelige gevolgen.

De verwachtingen van het erfgoedveld zijn groot. De erfgoedcel kan (met beperkte mankracht) echter niet alles realiseren, concretiseren. Het risico op overbevraging is reëel. Delegeren van verantwoordelijkheden en taken is essentieel.

c. De stuurgroep

De stuurgroep is samengesteld uit politieke en ambtelijke vertegenwoordigers uit de 8 Wase gemeentes. Hij begeleidt en ondersteunt de erfgoedcel bij het uitzetten van de krachtlijnen van het erfgoedbeleid en de keuze van toekomstige projecten en vormt de verbinding tussen I.C.W. en lokale besturen.

De werking van de stuurgroep kan vergeleken worden met de werking van een college van burgemeester en schepenen binnen een gemeente. Het directiecomité van I.C.W. kan in die optiek vergeleken worden met een gemeenteraad.

Beslissingen in de stuurgroep worden in principe in **consensus** genomen. Indien uitzonderlijk geen consensus bereikt kan worden, wordt er gestemd waarbij elke gemeente één stem krijgt. Alle gemeenten worden dus evenwaardig vertegenwoordigd, waardoor het evenwicht maximaal gegarandeerd wordt.

De gemengde samenstelling (politici + ambtenaren) zorgt voor een goede terugkoppeling naar en aansluiting bij het lokale niveau. De ambtelijke vertegenwoordigers zijn actief in diverse sectoren (algemeen cultuurbeleid, archieven, musea) en sommige zijn tevens actief betrokken bij één of meerdere erfgoedverenigingen. Hierdoor wordt ook een aansluiting met diverse erfgoedactoren gegarandeerd. Het verenigingsleven is echter niet formeel vertegenwoordigd in de stuurgroep. Voor het goede functioneren is dit ook niet evident. De betrokkenheid van het verenigingsleven dient dan ook maximaal gestimuleerd te worden via de projectteams en de plenaire vergadering.

Essentieel voor de goede werking van de stuurgroep is een degelijke voorbereiding van de vergaderingen door de erfgoedcel. Door het ontbreken van een concrete erfgoedcel in de aanvangsfase verloopt deze voorbereiding nog niet optimaal, waardoor nog veel tijd gependend wordt aan het bediscussiëren van voorstellen. Het risico op afhaken van afgevaardigden met een drukke agenda (vooral de politieke vertegenwoordigers) is hierdoor reëel. Na de formele installatie van de erfgoedcel kan er beter werk gemaakt worden van een degelijke voorbereiding waarbij alleen degelijk bediscussieerde voorstellen worden voorgelegd aan de stuurgroep.

d. De projectteams

De projectteams zijn structurele of ad hoc werkgroepen, samengesteld op basis van de benodigde expertise voor de uitwerking van een concreet project (beleidsvoorbereiding, publiekswerking, behoud en beheer, sectorieel of intersectorieel).

Momenteel werden nog geen concrete projectteams opgericht. De 'schrijfgroep' voor dit beleidsplan kan echter de basis vormen voor een projectteam 'beleidsplanning'. De bestaande samenwerkingsverbanden (MUWA, WAO,...) kunnen hier eveneens een plaats vinden binnen de structuur (verder onderzoek en expertise-uitwisseling binnen een specifieke sector).

De projectteams zullen verder evolueren afhankelijk van de noden en initiatieven. Het biedt belangrijke mogelijkheden voor een degelijke betrokkenheid van de diverse erfgoedactoren, zowel professioneel als vrijwilligers.

De projectteams vormen een belangrijke ondersteuning voor de erfgoedcel bij de uitwerking van initiatieven. Het biedt de mogelijkheid om taken te delegeren naar concrete deskundigen.

e. De plenaire vergadering:

De plenaire vergadering is toegankelijk voor alle geïnteresseerden uit het werkveld.

De plenaire vergadering heeft een **klankbord**functie ten opzichte van het beleid. De erfgoedcel kan er zijn beleid en toekomstplannen aan een ruim publiek bekend maken. Het erfgoedveld kan er ideeën, noden en verwachtingen op tafel gooien. Hierbij moet een degelijk tweerichtingsverkeer tot stand komen, waarbij iedereen de kans krijgt gehoord te worden.

De ervaring met plenaire vergaderingen in de erfgoedsector is beperkt. Voorgaande plenaire vergaderingen maken duidelijk dat het niet steeds evident is iedereen tijdig te bereiken. De opmaak van een centrale database met alle Wase actoren is essentieel.

Een gepaste en eerlijke terugkoppeling naar het erfgoedveld is noodzakelijk.

I. Sterktes:

- De uitgebreide expertise van het I.C.W. op het vlak van efficiënte intergemeentelijke projectwerkingen (sinds 1968).
- De concrete I.C.W.-realisaties op sociaal-cultureel vlak niettegenstaande dit niet behoort tot de kernopdracht (oprichting Maatschappelijk Opbouwwerk Waasland en Archeologische Dienst Waasland, realisatie filiaal provinciale uitleendienst, uitgave van facsimile-uitgave van het deel over het Waasland uit Sanderus "Verheerlykt Vlaendre" en de catalogus van de Bibliotheca Wasiana).
- De ongebonden positie van de erfgoedcel onder de vleugels van I.C.W.
- De enthousiaste onderstroom bij heel wat betrokken ambtenaren en politici (stuurgroep).
- De enthousiaste 'schrijfgroep' kan de basis vormen voor een projectteam 'beleidsplanning'.
- Bestaande samenwerkingsverbanden kunnen ingeschakeld worden als 'projectteam'.
- Het engagement en de betrokkenheid van alle Wase gemeentes in het erfgoedconvenant.
- Het principe van gelijkwaardigheid van betrokken gemeenten in de structuur.
- De financiële en personele impuls.
- De mogelijkheden tot ontwikkeling langetermijnvisie.
- De ambtelijke vertegenwoordigers in de stuurgroep komen uit verschillende sectoren.

II. Zwaktes:

- De nog rudimentaire eigen organisatie.
- Het nog ontbreken van concrete afspraken m.b.t. procedures.
- Het nog ontbreken van concrete ondersteuning door projectgroepen.
- De gebrekkige ervaring met plenaire vergaderingen en beperkte participatiekansen.
- Het risico op verzwakking van het erfgoedbeleid door proportionele afweging van de inspanningen over de verschillende gemeentes.
- De nieuwe speler in het veld is nog niet ingeschakeld in het netwerk.
- Nog geen concrete realisaties met effect voor het werkveld. De erfgoedcel moet zich nog bewijzen.
- Beperkte mankracht en dus risico op overbevraging vanuit het veld.
- Geen onbeperkte financiële mogelijkheden: de erfgoedcel kan geen antwoord bieden op alle vragen.
- Een nog te beperkte betrokkenheid van de vrijwilligers in de structuur.

3. GEMOTIVEERDE CONCLUSIES UIT DE SWOT-ANALYSE

In de SWOT-analyse brengen we de eigen sterktes en zwaktes in relatie tot de vastgestelde externe kansen en bedreigingen om aldus een eerste aanzet te geven tot de strategische keuzes. De SWOT-analyse van dit beleidsplan focust eerder op de organisatie van de erfgoedcel (in voorbereiding), terwijl die in de intentienota nog veeleer het Wase erfgoedveld op zich tot onderwerp had.

3.1. Externe kansen aan te grijpen vanuit eigen sterktes

1. Het erfgoeddecreet creëert mogelijkheden voor de uitwerking van een integraal en geïntegreerd erfgoedbeleid voor de hele regio, gecoördineerd en gestimuleerd door de nieuwe erfgoedcel. Vanuit de traditie van samenwerking wordt hierdoor een nieuwe en belangrijke impuls gegeven aan het Wase erfgoedbeleid. De decretale kansen moeten onder impuls van de erfgoedcel en vanuit de Wase context optimaal benut worden en op korte termijn leiden tot een grotere zichtbaarheid van het rijke Wase erfgoed en een verhoging van de deskundigheid van de actoren.
2. De geboden hulp van diverse steunpunten en provinciale deskundigen kan door de erfgoedcel maximaal benut worden om nieuwe projectwerkingen op te zetten.
3. Het Waasland heeft een sterke historische verbondenheid die tot uiting komt in de aanwezigheid van gemeenschappelijke verhalen en tradities. De erfgoedcel bevindt zich, vanuit zijn Wase taak, in een ideale positie om publieksactiviteiten te organiseren, coördineren of stimuleren die dit (gemeente-)grensoverschrijdende erfgoed in de kijker plaatsen.
4. Bestaande samenwerkingsverbanden kunnen door de erfgoedcel ingezet worden om concrete projecten binnen het globale erfgoedkader te ontwikkelen of te coördineren.
5. Vanuit zijn centrale rol kan de erfgoedcel zorgen voor een betere uitwisseling en doorstroming van de bij de actoren aanwezige expertise op het vlak van inventarisatie, behoud en beheer.
6. Door bevorderen van de kennis rond de landschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling van het Waasland en de kwaliteitsvolle publieksontsluiting van bewaarde landschappelijke entiteiten kan de erfgoedcel het aanwezige ecologische bewustzijn versterken / stimuleren.
7. Het potentieel aan toeristische promotiekanalen kan maximaal benut worden door duidelijke doorstroming van informatie met betrekking tot erfgoedinitiatieven. De erfgoedcel kan stappen ondernemen om betrokken te worden bij de opmaak van een toeristisch beleidsplan voor de regio.
8. Heel wat actoren zijn reeds zeer actief op het vlak van publiekswerking. Door degelijke coördinatie van promotie en inzetten van de hedendaagse communicatiestrategieën kan de erfgoedcel het publieksbereik aanzienlijk verbeteren.
9. Het grote potentieel aan vrijwilligers en beroepskrachten in de erfgoedsector kan door de erfgoedcel maximaal geactiveerd worden waardoor een grote Wase dynamiek ontstaat.

3.2. Externe bedreigingen te bezweren vanuit eigen sterktes

1. Een versnippering van erfgoedinitiatieven kan vermeden worden door grondig overleg en zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden. Door de ongebonden positie onder de vleugels van ICW bevindt de erfgoedcel zich in een ideale positie om diverse actoren te stimuleren om op een kwaliteitsvolle manier samen te werken.
2. De moeilijke afstemming tussen een groot aantal betrokken gemeenten wordt vergemakkelijkt door het principe van gelijkwaardigheid van de 8 gemeenten in de structuur. Dit principe van gelijkwaardigheid dient formeel en informeel gegarandeerd te blijven bij de verdere uitbouw van het erfgoedbeleid.
3. Het erfgoedconvenant omvat 8 zeer verschillende gemeenten. Een overwicht van enkele (grotere) gemeenten moet vermeden worden. De erfgoedcel moet ervoor zorgen dat het erfgoedverhaal een nieuwe impuls creëert in alle betrokken gemeenten, en dit zowel op het vlak van publiekswerking als op het vlak van behoud en beheer.
4. Mogelijke weerstanden en argwaan van de actoren uit het werkveld kunnen vermeden worden door deze optimaal te betrekken binnen de uitgetekende en verder uit te bouwen structuur.
5. De geleidelijke teloorgang van de (cultuur-)landschappelijke identiteit van het Waasland moet afgeremd of beter gecontroleerd worden door het inzetten van een bewustmakingsproces bij het ruime publiek, waarbij de huidige landschappelijke context gelinkt wordt aan de cultuurhistorische identiteit van de regio.
6. De erfgoedcel bevindt zich in een goede positie om bestaande werkingen en collecties in vraag te stellen (overlappende werkingen, concurrentiële collectievorming,...). Zonder dwang kan nagedacht worden over een duidelijkere definiëring van de doelstellingen van verschillende actoren waardoor, op termijn, gestreefd wordt naar een duidelijke identiteit voor de verschillende actoren en een zo omvattend mogelijke dekking van het erfgoedveld. Dit zeer delicate proces dient evenwel met de nodige zorg te worden ingezet en zal heel wat tijd vergen.
7. De dreigende achteruitgang van de Wase verbondenheid en verlies aan Wase identiteit door de grote instroom van nieuwe bewoners dienen tegen gegaan te worden door een gericht doelgroepenbeleid en een voortdurende actualisering van het beleid vanuit de evoluerende Wase context.
8. De eigen ambities en uitdagingen van belangrijke erfgoedactoren kunnen leiden tot een beperkter engagement van deze actoren in het Wase erfgoedbeleid. Door degelijke ondersteuning kan gestreefd worden naar een goed evenwicht tussen werkdrukverlaging en werkdrukverhoging, eventueel door inzet van externe projectmedewerkers.
9. De overvloed aan promotiemiddelen zonder enige coherentie dreigt te leiden tot een verzwakking van de zichtbaarheid van initiatieven. Een gecoördineerde promotie moet leiden tot een betere herkenbaarheid van Wase erfgoedinitiatieven en een efficiënter publieksbereik.
10. Sommige actoren werken momenteel niet met mekaar samen, ondanks evidente overeenkomsten. Daardoor wordt het potentieel onvoldoende benut. Door een degelijke kennis van het erfgoedveld kan de erfgoedcel actoren met raakvlakken met mekaar in contact brengen om aldus een betere samenwerking te creëren.

3.3. Externe kansen te benutten ondanks eigen zwaktes

1. De bestaande netwerking en samenwerkingsverbanden moeten zo goed mogelijk geïntegreerd worden in de uitbouw van de expertiseplatformen, ondanks de nog rudimentaire eigen organisatie.
2. De bestaande samenwerkingsverbanden kunnen maximaal geïntegreerd worden in de werking van de erfgoedcel, waardoor de beperkte mankracht van de erfgoedcel gecompenseerd kan worden door een ruim veld aan specifieke deskundigen.
3. Het Waasland beschikt over een groot potentieel vrijwilligersengagement in de erfgoedsector. De erfgoedcel moet ervoor zorgen dat deze vrijwilligers actief betrokken worden in het nieuwe erfgoedkader, ondanks de nog gebrekkige ervaring met plenaire vergaderingen en een beperkte participatiecultuur.

Foto 15

3.4. Externe bedreigingen te bezweren ondanks eigen zwaktes

1. De erfgoedcel is een nieuwe speler op het veld die zijn nut nog moet bewijzen. Door intensief veldwerk en de realisatie van concrete initiatieven zal de erfgoedcel de mogelijke argwaan van de verschillende actoren moeten ombuigen. De afwachtende houding van heel wat actoren moet door de erfgoedcel zo snel mogelijk omgezet worden in enthousiasme.
2. Het risico op afhaken van vrijwilligers in een nieuw erfgoedkader waarin ze zich nog moeilijk kunnen profileren moet tegengegaan worden door sterk product- en resultaatgericht werken, ondanks (nog) gebrekkige personele, technische en financiële middelen.
3. De eerder eenzijdige verwachtingen van vooral de vrijwillige actoren (onmiskienbaar accent op promotie en publiekswerking) moeten door de erfgoedcel worden bijgestuurd door resultaatgerichte initiatieven op het vlak van behoud en beheer, ondanks de complexe problematiek en de beperkte inzetbaarheid van personele en financiële middelen.
4. Door een globale samenwerking dreigt het gevoel te ontstaan dat de bestaande samenwerkingsverbanden en overlegorganen niet meer nuttig zijn. Dit dient gecounterd te worden door deze organen een duidelijke verantwoordelijkheid te geven binnen de structuur van de erfgoedcel (bv. in kader van concrete projectgroepen) en door hen intensief te betrekken in de uitbouw van het erfgoedbeleid als vertegenwoordiger van de specifieke erfgoedsector.
5. Door het erfgoedconvenant dreigen waardevolle lokale initiatieven die niet binnen de doelstellingen van het Wase erfgoedconvenant vallen uitgesloten te worden van andere subsidiemogelijkheden. Een duidelijke afbakening van het werkingsterrein van het Wase erfgoedconvenant moet zorgen voor een duidelijke positionering van de verschillende initiatieven, waarbij de slaagkansen voor lokale initiatieven maximaal gegarandeerd blijven.
6. Erfgoed is een (nog) weinig bepalende randvoorwaarde bij de ruimtelijke structuurplanning. De impact van een kleine erfgoedcel ten opzichte van economische belangen is beperkt. Deze beperkte impact moet gecounterd worden door het inzetten van een globaal bewustmakingsproces bij de bevolking.
7. Goede wil van gemeentes en actoren wordt overschaduwed door de onzekerheid met betrekking tot subsidiemogelijkheden, prioriteiten en timing van hogere overheden. Met het erfgoedconvenant worden ruimere perspectieven geboden, maar de onzekerheid op andere domeinen blijft aanwezig (bv. beschermingen, toekenning restauratiepremies, projectsubsidies,...). De impact van de erfgoedcel op deze structurele problemen is beperkt, maar de erfgoedcel bevindt zich wel in een positie om deze problemen aan te kaarten en actueel te houden (via convenantenoverleg, contact met diverse overheden,...)
8. Het werkingsterrein van Toerisme Waasland stemt niet volledig overeen met het werkingsterrein van het erfgoedconvenant, waardoor samenwerking bemoeilijkt kan worden. Een openheid naar regio-overschrijdende initiatieven kan de samenwerking vergemakkelijken. Regio-overschrijdende projecten zijn echter (zeker in aanvangsfase) niet prioritair. Het opzetten van degelijke samenwerking binnen de regio is reeds een belangrijke (en prioritaire) uitdaging.
9. De verwachtingen ten opzichte van de erfgoedcel zijn groot, maar het risico op doorschuiven van de verantwoordelijkheid naar deze beperkte erfgoedcel is reëel. De erfgoedcel kan echter niet alles coördineren en organiseren. Om onaanvaardbare werkdruk te vermijden, moet van bij het begin duidelijk gemaakt worden dat alle gemeentes en actoren nog steeds hun verantwoordelijkheid op hun terrein moeten opnemen.

4. MISSIE EN VISIE

4.1. Missie

De Erfgoedcel Waasland wil de motor zijn voor de uitbouw en de verdieping van de geïntegreerde en integrale Wase erfgoedwerking. Dat uit zich in het stimuleren van een verregaande samenwerking op alle niveaus en tussen alle sectoren en het ondersteunen van de Wase erfgoedactoren in hun behouds-, inventarisatie- en beheerstaken.

De Erfgoedcel Waasland wil bovendien betekenis geven aan het materiële en immateriële erfgoed voor een evoluerende Wase samenleving door middel van ontsluiting en onderzoek, actualisatie en communicatie.

Innoverende initiatieven en projecten in een hedendaagse uitwerking moeten leiden tot een groter publieksbereik.

4.2. Visie

Het Land van Waas vormt reeds eeuwenlang een sterk verbonden **regio**. Bestuurlijke, landschappelijke en economische evoluties beperken zich maar zelden tot de grenzen van één specifieke gemeente. Ook de verhoudingen tussen de gemeenten onderling wijzigden voortdurend doorheen de geschiedenis.

In combinatie met de verspreide sporen uit het verleden, leidt dit tot de aanwezigheid van heel wat gemeenschappelijke verhalen en tradities. De **historische verbondenheid**, de traditie van samenwerking en de sterke wisselwerking tussen de Wase gemeenten zorgen ervoor dat het Wase erfgoedverhaal heel wat meer is dan de som van de erfgoedverhalen van de afzonderlijke gemeenten. Werken aan een degelijk Waas erfgoedbeleid is dan ook een evidentie.

De Erfgoedcel Waasland wil via de uitbouw van een gericht en efficiënt erfgoedbeleid het Wase erfgoed, ook datgene dat zijn **betekenis** heeft verloren of dreigt te verliezen, opnieuw de nodige symbolische slagkracht geven door het in zijn context te plaatsen: eigentijds en historisch, maatschappelijk en ruimtelijk.

De erfgoedcel wil **samen met de actoren** het erfgoed en zijn betekenis toegankelijk en zichtbaar maken voor een zo breed mogelijk publiek. We willen daarbij de betekenis van het erfgoed voortdurend actualiseren om een zo ruim mogelijk deel van de bevolking te blijven bereiken en het maatschappelijk draagvlak duurzaam te versterken. Inhoudelijke en vormelijke vernieuwing helpen de impact vergroten.

De werking van de Erfgoedcel Waasland concentreert zich op het erfgoed dat zich in het Land van Waas bevindt maar ook alles wat daarbuiten de Wase betekenissen verduidelijkt. Dit werkterrein omvat in hoofdzaak het **immaterieel** en **roerend** erfgoed, in al zijn vormen, maar legt tevens het verband met het ruim aanwezige **onroerend** erfgoed als tastbare geheugenplekken voor de evolutie van de Wase samenleving.

De Erfgoedcel Waasland wil door een verregaande samenwerking tussen alle betrokken actoren processen in gang zetten die leiden tot een **duurzaam integraal en geïntegreerd** beleid met betrekking tot het erfgoed op regionaal en lokaal niveau. Samenwerking tussen actoren binnen één specifieke sector, tussen verschillende erfgoedsectoren of samenwerking van de erfgoedsector met andere beleidsdomeinen verhoogt de professionaliteit, de efficiëntie en de impact en reikwijdte van de erfgoedwerking.

We willen het erfgoed helpen bewaren door de erfgoedactoren methoden en technieken aan te reiken voor registratie, preservatie, conservatie en restauratie van het erfgoed. Op dezelfde manier wil de erfgoedcel kwaliteitsvol onderzoek stimuleren. De erfgoedcel zorgt voor de uitbouw van een **expertiseplatform** met sterke doorstroming naar het erfgoedveld waardoor de kwaliteit van de werking en de duurzame instandhouding en ontsluiting van het erfgoed verbeteren.

Bij de uitbouw van samenwerkingsverbanden worden ook de inzet, het enthousiasme en de deskundigheid van het **vrijwilligersveld** naar waarde geschat.

Een nauwgezette samenwerking met de Wase gemeenten moet niet alleen zorgen voor een vernieuwde dynamiek op het Wase niveau maar biedt tevens **stimulansen** voor de uitbouw van een degelijk lokaal erfgoedbeleid. Een Waas erfgoedbeleid maakt **lokale initiatieven** dus geenszins overbodig.

Foto 16

5. STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

In dit hoofdstuk worden de conclusies die voortvloeiden uit de Swot-analyse omgezet in doelstellingen. De strategische doelstellingen vormen een eerste uitwerking van de visie en geven de gewenste situatie of de beoogde effecten weer.

De strategische doelstellingen worden nadien verder geconcretiseerd in operationele doelstellingen die een specifiek aspect van de gewenste situatie of van de gewenste impact preciseren. In feite beschrijven ze de wijze waarop we de strategische doelstellingen willen bereiken en geven ze een concreter beeld van wat de erfgoedcel op bepaalde beleidsterreinen met betrekking tot erfgoed wil bereiken.

Tevens geven we hier de acties weer die worden ingezet om de operationele doelstellingen te realiseren. Zij beschrijven in feite hoe de erfgoedcel deze doelstellingen wil invullen. Vervolgens worden de beoogde effecten weergegeven en worden resultaatsindicatoren bepaald aan de hand waarvan we nadien kunnen nagaan of het vooropgestelde resultaat ook verwezenlijkt werd.

Foto 17

Strategische doelstelling 0

De erfgoedcel bouwt een optimale structuur en een efficiënte werking van de globale organisatie uit.

Voor een efficiënte erfgoedwerking in een intergemeentelijke context zijn de structuur en de werking van de globale organisatie essentieel. De organisatie bestaat uit de erfgoedcel met zijn erfgoedcoördinator en -communicator en de administratieve omkadering, de stuurgroep, de projectteams en de plenaire vergadering en is ingebed in de bestaande structuur van het I.C.W.

Deze structuur moet verder geconcretiseerd worden, met aandacht voor taak en verantwoordelijkheid van de verschillende organen en betrokkenheid van de diverse actoren.

Operationele doelstelling 0.1:

De erfgoedcel verfijnt en optimaliseert de structuur van de organisatie.

Operationele doelstelling 0.2:

De erfgoedcel tekent de krijtlijnen voor de eigen werking en voor de ondersteunende structuren uit.

Operationele doelstelling 0.3:

De erfgoedcel maakt de structuur en werking van de globale organisatie bekend.

Operationele doelstelling 0.4:

De erfgoedcel organiseert geregeld overleg met zijn ondersteunende structuren en partners in het veld.

Operationele doelstelling 0.5:

De erfgoedcel werkt een objectieve selectieprocedure uit m.b.t. het ontwikkelen en ondersteunen van door actoren aangebrachte erfgoedinitiatieven.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

De werking van de globale organisatie verloopt vlot en biedt de erfgoedcel een goede stevige onderbouw. Duidelijke richtlijnen geven aan binnen welk kader de erfgoedcel en zijn organisatie werkt.

De structuur en de werking van de organisatie is duidelijk gekend door alle partners in het erfgoedveld, zowel beroepskrachten als vrijwilligers. Zij weten zich duidelijk betrokken, waardoor eventuele weerstanden afzwakken. De erfgoedcel wordt algemeen erkend om zijn professionaliteit en slagkracht.

- afsprakennota voor de diverse organen
- jaarlijks een evaluatie van de structuur in de stuurgroep
- selectieprocedure voor erfgoedinitiatieven
- aantal info- en overlegmomenten

Concrete acties:

- De aanwerving en het installeren van de nieuwe personeelsleden is afgerond tegen najaar 2005.
- Tegen eind 2005 wordt een afsprakennota uitgewerkt voor de diverse organen van de erfgoedcel.
- De erfgoedcel werkt tegen eind 2005 een objectieve selectieprocedure uit m.b.t. het ontwikkelen en ondersteunen van door actoren aangebrachte erfgoedinitiatieven.
- De erfgoedcommunicator en -coördinator werken zich in ('lopen zich in ') tegen half 2006 (kennisgeving met het Wase en Vlaamse erfgoedveld).
- De werking van de organisatie wordt jaarlijks geëvalueerd.
- De opbouw en het beheer van een centrale digitale databank met coördinaten van de erfgoedactoren is een prioritaire opdracht.
- De erfgoedcel organiseert informatie- en overlegmomenten over haar structuur en werking.
- In 2006 wordt werk gemaakt van een eigen website en een infofolder met informatie over de organisatie.

Strategische doelstelling 1

De erfgoedcel stimuleert het behoud en beheer van het roerend en immaterieel erfgoed in het Land van Waas.

Behoud en beheer van het aanwezige erfgoed zijn essentieel voor de uitbouw van een duurzaam erfgoedbeleid. Het aanwezige erfgoed is momenteel echter slechts gedeeltelijk gekend. De visie rond en concretisering van behoud en beheer staan bij diverse actoren nog in de kinderschoenen. Verspreid over het Land van Waas werden echter reeds talrijke belangrijke initiatieven genomen.

De erfgoedcel wil potenties en knelpunten in kaart brengen, en de expertise bij de actoren verhogen door het uitwisselen en doorgeven van gegevens en inzet van deskundigen.

Operationele doelstelling 1.1:

De erfgoedcel detecteert het aanwezige erfgoed en brengt dit globaal in kaart met aandacht voor de inventarisatiegraad en de bewaringsomstandigheden.

Operationele doelstelling 1.2:

De erfgoedcel geeft lokaal stimulansen en biedt ondersteuning bij de toepassing van nieuwe methoden en technieken voor de selectie en de optimale bewaring van ons erfgoed.

Operationele doelstelling 1.3:

De erfgoedcel zet de lokale actoren aan tot geüniformiseerde en gestandaardiseerde registratie en inventarisatie.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

Tegen eind 2006 heeft de erfgoedcel een duidelijk zicht op het aanwezige erfgoed en de inventarisatiegraad. Tevens heeft de erfgoedcel in overleg prioriteiten bepaald. De kennis van bewaringstechnieken en de toepassing ervan is bij de actoren is verhoogd.

- digitale erfgoedinventaris is opgemaakt tegen eind 2008
- aantal vormingsmomenten georganiseerd tussen 2006 en 2008
- aantal cursisten

De Wase musea staan tegen 2008 op één lijn wat betreft de registratie van hun erfgoedpatrimonium. Tegelijkertijd zijn zij ook al een eind gevorderd met de digitale registratie van hun collecties. Meer musea sluiten aan bij MovE.

- aantal musea aangesloten bij MovE
- aantal objecten die digitaal werden geregistreerd

Concrete acties:

- Gegevens verzamelen over de aanwezige collecties en de inventarisatiegraad.
- Bundelen van de verzamelde gegevens in een handig werkinstrument.
- Organiseren van vormingsmomenten m.b.t. bewaringstechnieken onder leiding van specialisten.
- Het provinciaal project MovE wordt bij alle potentiële actoren actief gepromoot.
- Zorgen voor een degelijke doorstroming van informatie m.b.t. tot de inventarisatie van het funerair erfgoed (decreet van 7 januari 2004).

Strategische doelstelling 2

De erfgoedcel bevordert de bredere ontsluiting en toegankelijkheid van het Wase erfgoed

Heel wat Waas erfgoed is momenteel niet of beperkt toegankelijk voor het ruime publiek. Een betere ontsluiting is echter een eerste randvoorwaarde voor de versterking van het publieksbereik en het creëren van optimale omstandigheden voor onderzoek.

De erfgoedcel bevordert, binnen een Waas kader, de digitale en/of fysieke ontsluiting afhankelijk van de aard van het erfgoed.

Operationele doelstelling 2.1:

De erfgoedcel brengt de actoren samen met het oog op het ontwikkelen van een Waas kader voor ontsluiting.

Operationele doelstelling 2.2:

De erfgoedcel brengt actuele instrumenten aan m.b.t. tot een betere ontsluiting van het lokaal erfgoed.

Operationele doelstelling 2.3:

De erfgoedcel ondersteunt en begeleidt de actoren bij de ontsluiting en het toegankelijk maken van het erfgoed.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

Het talrijk aanwezige, maar vaak weinig gekende erfgoed in het Land van Waas is 'gebruiksklaar' gemaakt. Er is een verbeterde en ruimere toegankelijkheid gecreëerd van het aanwezige erfgoed.

- aantal instrumenten die worden toegepast bij de ontsluiting.
- aantal informatiemomenten m.b.t. de ontsluiting van het erfgoed.
- aantal adviezen m.b.t. de ontsluiting van het erfgoed.
- aantal openingsuren van musea en archieven en andere dienstverlenende erfgoedbewaarders.

Concrete acties:

- Er wordt gewerkt aan een ondersteunend beleid t.o.v. de Beeldbank Waasland.
- Voorbereiding, registratie en ontsluiting van voorwerpen in diverse verzamelingen.
- Promoten van het MovE-project.
- Overlegmomenten over ontsluitingstechnieken met de actoren in het veld.
- Overlegmomenten betreffende de uitbreiding van de openingsuren.

Strategische doelstelling 3.a.

De erfgoedcel ontwikkelt een communicatiestrategie in relatie tot de actoren

De betrokkenheid van de actoren in de ontwikkeling van het erfgoedbeleid is essentieel om een nieuwe en ruim gedragen dynamiek te genereren.

De uitbouw van een degelijke communicatiestrategie zorgt voor een efficiënte doorstroming van informatie van de erfgoedcel naar de actoren en vice versa en tussen de actoren onderling.

Voor dit eerste beleidsplan is de uitbouw van de communicatie een doelstelling op zich, zodat dit in de toekomst kan uitgroeien tot een middel voor de efficiënte werking van de erfgoedcel.

Operationele doelstellingen 3.a.1:

De erfgoedcel wil alle actoren in het veld leren kennen.

Operationele doelstellingen 3.a.2:

De erfgoedcel ontwikkelt kwalitatieve communicatiekanalen om de erfgoedactoren te bereiken.

Operationele doelstellingen 3.a.3:

De erfgoedcel zal deze communicatiekanalen aanwenden en aanbieden met het oog op een dynamische wisselwerking.

Operationele doelstellingen 3.a.3:

De erfgoedcel zorgt voor de uitbouw van inspraak en overleg waarbij diverse sectoren betrokken zijn.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

De actoren voelen zich nauw betrokken bij het Wase erfgoedbeleid en de werking van de erfgoedcel. De erfgoed informatie wordt verspreid via diverse informatiekanalen en de actoren vinden gemakkelijk hun weg naar de erfgoedcel voor informatie, suggesties en advies.

De website van de erfgoedcel van het Land van Waas is een belangrijke bron van informatie, zowel voor de betrokken erfgoedactoren als voor het grote publiek.

- Uitgebouwde website met info over erfgoedcel en erfgoed in het Waasland (operationeel vanaf medio 2006)
- Er is een uitgebreide database met coördinaten van erfgoedactoren

De betrokken erfgoedactoren hebben de gelegenheid hun suggesties en ideeën door te geven aan de erfgoedcel. Inspraak en medewerking van de betrokken erfgoedactoren wordt gegarandeerd via projectteams en de plenaire vergadering, die ondertussen verder is aangevuld met nieuwe verenigingen en deskundigen.

- Aantal meningen, problemen en suggesties die de erfgoedcel ontvangt
- Tweemaal per jaar plenaire vergadering

Concrete acties:

- De uitbouw van een eigen website (aansluitend op www.erfgoednet.be).
- De erfgoedcel stapt actief naar de medespelers in het veld.
- Jaarlijkse (ontwerp)actieplannen beschikbaar tegen eind september.
- Jaarlijks een klare samenvatting van de werkingsverslagen.
- Informatiefolder over de structuur en de werking van de erfgoedcel (zie ook doelstelling 0.).
- Inspraak organiseren en actief luisteren en signalen detecteren van de actoren.
- Oprichting en organisatie van een projectteam 'beleidsondersteuning'.

Strategische doelstelling 3.b.

De erfgoedcel ontwikkelt een communicatiestrategie voor het publiek
--

Het publiek wordt overspoeld door informatie waardoor het, paradoxaal genoeg, steeds minder efficiënt bereikt wordt.

Specifieke en diverse informatiekkanalen moeten gericht worden aangewend om het publiek maximaal te informeren en aan te spreken. Deze kanalen moeten aangepast zijn aan de doelgroepen die we willen bereiken.

Ontwikkeling van een eigen huisstijl moet de herkenbaarheid van de Wase erfgoedinitiatieven vergroten.

Operationele doelstelling 3.b.1.:

Kwalitatieve communicatiekanalen (bestaande en nieuwe) worden aangewend om de informatiestroom naar het publiek zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

Operationele doelstelling 3.b.2.:

De erfgoedcel biedt een door zoveel mogelijk burgers gekende en gebruikte dienstverlening, en verstrekt snel en efficiënt informatie over het erfgoed in het Waasland.

Operationele doelstelling 3.b.3.

De erfgoedcel ondersteunt de actoren in hun eigen communicatie naar het publiek.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

Het publiek wordt efficiënt en duidelijk geïnformeerd over het erfgoedbeleid en de erfgoedinitiatieven in het Waasland. Het publiek kent de erfgoedcel en weet waarvoor de erfgoedcel staat.

- er is een huisstijl
- aantal publieks- en/of persmomenten
- bereikbaarheid van de erfgoedcel (permanentie, zitdag, ...)

Concrete acties:

- Potentieel aan promotiekanalen in Land van Waas wordt aangewend.
- Verkennende gesprekken met Toerisme Waasland.
- Optimaal gebruik van de (inter-)gemeentelijke communicatiekanalen.
- Ontwikkeling en gebruik van een eigen huisstijl.
- Detectie van signalen uit het publiek.
- Organiseren van geregelde publieks- en/of persmomenten (bv. acties rond Erfgoeddag).
- De media worden maximaal geïnformeerd en benut.
- Ontwikkeling van een eigen website met alle Wase en lokale erfgoedinitiatieven.
- Inspraak organiseren en actief luisteren en signalen detecteren van het publiek.

Strategische doelstelling 4

De erfgoedcel bevordert de samenwerking rond erfgoed in het Waasland. De erfgoedcel is de olie die deze samenwerking gesmeerd laat verlopen.

Samenwerking tussen diverse actoren heeft de voorbije jaren reeds bewezen dat het de reikwijdte en kwaliteit van de werking van de betrokken actoren en initiatieven verhoogt.

Een versterking van bestaande en stimuleren van nieuwe samenwerkingsverbanden kan de slagkracht van het erfgoedveld sterk verbeteren. Deze samenwerking kan zich situeren op intra-, inter-, en transsectoraal niveau, en moet leiden tot een verhoogde kwaliteit op het vlak van behoud en beheer en publiekswerking.

Operationele doelstelling 4.1:

De erfgoedcel bouwt een eigen netwerking uit en legt nieuwe contacten.

Operationele doelstelling 4.2:

De erfgoedcel ontwikkelt nieuwe en ondersteunt bestaande samenwerkingsinitiatieven.

Operationele doelstelling 4.3:

De erfgoedcel stimuleert in het bijzonder de intergemeentelijke relaties op vlak van erfgoed.

Operationele doelstelling 4.4:

De erfgoedcel werkt nauw samen met de bestaande samenwerkingsverbanden.

Operationele doelstelling 4.5:

De erfgoedcel Waasland participeert aan het convenantenoverleg en brengt hier problemen aan.

Operationele doelstelling 4.6:

De erfgoedcel Waasland erkent het belang van de vrijwilligers en stimuleert en ondersteunt hen in hun werking.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

De lokale netwerking en coherentie tussen de sectorale erfgoedactoren en de kennis van elkaars werking is verbeterd. De erfgoedactoren binnen het Waasland zijn op de hoogte van elkaars activiteiten en werken regelmatig samen rond erfgoedprojecten en -initiatieven.

- aantal samenwerkingsinitiatieven (projecten)
- aantal actoren die betrokken zijn bij samenwerkingsinitiatieven
- aantal vragen en contacten in verband met mogelijke samenwerking

Concrete acties:

- Tegen eind 2005 hebben de erfgoedcel en het Waas Archievenoverleg een eerste concept uitgewerkt voor een rondreizende tentoonstelling over archieven.
- De erfgoedcel informeert en documenteert zich maximaal over de bestaande samenwerkingsinitiatieven.
- De erfgoedcel detecteert en speelt in op mogelijke raakvlakken tussen de erfgoedactoren.
- Samenwerking met bestaande Wase intergemeentelijke cultuurinitiatieven.
- De erfgoedcel werkt mee aan de verdere inbedding van en communicatie rond de Beeldbank Waasland.

Strategische doelstelling 5

De erfgoedcel groeit uit tot het expertisecentrum voor het Wase erfgoed. In die zin is de erfgoedcel de motor van het Wase erfgoedgedbeuren.

Zowel binnen als buiten het Waasland is er heel wat erfgoedexpertise opgebouwd. Deze expertise is evenwel niet steeds gekend bij de actoren en kennis stroomt soms moeizaam door naar het veld.

Door het bundelen van informatie en opvolgen van de evoluties wil de erfgoedcel uitgroeien tot een centraal aanspreekpunt. De erfgoedcel bouwt eigen expertise op, zorgt voor doorstroming naar het veld en verwijst door naar deskundigen bij specifieke problemen.

Operationele doelstelling 5.1:

De erfgoedcel geeft de aanzet tot studie- en denkwerk rond schaalvergroting en visie-ontwikkeling betreffende een geïntegreerd Waas erfgoedbeleid, behoud en beheer, collectiemobiliteit, depotruimte en selectie- en afstotingsbeleid.

Operationele doelstelling 5.2:

De erfgoedcel bouwt expertiseplatformen op.

Operationele doelstelling 5.3:

De erfgoedcel legt een documentatiebank (analoog en digitaal) aan van erfgoedpublicaties.

Operationele doelstelling 5.4:

De erfgoedcel coördineert de publicatie van werken rond het Wase erfgoed.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

De lokale expertise en de optimalisering en uitwisseling van deze expertise op diverse werkvelden zijn toegenomen.

De ervaringen in het Land van Waas m.b.t. het voeren van een regionaal geïntegreerd erfgoedbeleid werken inspirerend voor andere regio's.

- aantal vormingsuren van erfgoedcel
- oplijsting van aanwezige expertise is gebeurd
- documentatiebank is aanwezig
- aantal publicaties van de erfgoedcel
- aantal georganiseerde vormingsmomenten
- aantal adviezen en doorverwijzingen
- aantal vragen en contacten in verband met mogelijke samenwerking

Concrete acties:

- De erfgoedcoördinatoren volgen geregeld vormingsmomenten rond erfgoedbeleid.
- Onderzoek naar aanwezige expertise bij erfgoedactoren en –deskundigen binnen en buiten het Land van Waas.
- Aanwezige expertise benutten door organiseren van vormingsmomenten (bv. rond immaterieel erfgoed).
- Adviseren en doorverwijzen van actoren met specifieke vragen naar specialisten.
- De erfgoedcel maakt tegen eind 2006 een inventaris van recente lokale erfgoedpublicaties (standaardwerken) die ook bruikbaar is als inspiratie voor een erfgoedhoek van de lokale bibliotheken.
- De erfgoedcel brengt tegen eind 2008 een eigen publicatie uit met een aantal voorbeeldpraktijken van lokale (Wase) erfgoedprojecten.

Strategische doelstelling 6

De erfgoedcel vergroot het maatschappelijk draagvlak voor het erfgoed en verhoogt de publieksparticipatie.

Elk erfgoedbeleid dient gericht te zijn op de betrokkenheid van een zo ruim mogelijk publiek. Een versterking van de publieksparticipatie is dan ook een belangrijk doel.

Een divers aanbod, verbonden met de hedendaagse leefwereld, moet zowel het ruime publiek als specifieke doelgroepen aanspreken. Dit moet tevens leiden tot een ruimere actieve betrokkenheid. Erfgoed wordt een interessante, uitdagende, boeiende vrijetijdsbesteding, wat moet leiden tot een grotere instroming van nieuwe vrijwilligers bij de erfgoedactoren, waarbij de vergrijzing wordt omgebogen.

De erfgoedcel concentreert zich op intergemeentelijke Wase publieksparticipatieprojecten en zorgt voor een degelijke doorstroming van visie, methodes en informatie naar de actoren voor toepassing op lokaal niveau.

Operationele doelstelling 6.1:

De erfgoedcel gaat op zoek naar gemeentegrensoverschrijdende erfgoedthema's en zet hier rond projecten op in samenwerking met de betrokken erfgoedactoren.

Operationele doelstelling 6.2:

De erfgoedcel voert een actief communicatiebeleid naar het publiek.

Operationele doelstelling 6.3:

De erfgoedcel zet activiteiten op in het kader van een actieve publieksparticipatie met aandacht voor doelgroepenwerking.

Operationele doelstelling 6.4:

De erfgoedcel helpt de lokale actoren om de Wase geïntegreerde en integrale visie op publiekswerking ook toe te passen op lokale initiatieven.

Operationele doelstelling 6.5:

De erfgoedcel zet innoverende initiatieven en projecten op.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

Het publieksbereik is groter door een gericht erfgoedaanbod waarbij het publieksbewustzijn en –betrokkenheid gegroeid zijn.

Het erfgoedaanbod in het Land van Waas is meer gevarieerd en er is een aangepast aanbod voor specifieke doelgroepen, met bijzondere aandacht voor jongeren.

De media besteden meer aandacht aan het Wase erfgoed.

- er is een aangepast aanbod voor doelgroepen
- aantal overkoepelende Wase erfgoedactiviteiten
- aantal bezoekers of toeschouwers bij erfgoedactiviteiten
- aantal verenigingen en instellingen die initiatief nemen tot of deelnemen aan erfgoedprojecten
- aantal leden bij de erfgoedverenigingen stijgt

Concrete acties:

- De erfgoedcel zoekt overkoepelende en wervende thema's.
- De erfgoedcel legt contacten met doelgroepen en representatieve vertegenwoordigers.
- De erfgoedcel organiseert zelf projecten in nauw overleg met de bestaande erfgoedactoren.
- De erfgoedcel stimuleert de erfgoedactoren bij het organiseren van erfgoedinitiatieven.
- De erfgoedcel bouwt goede contacten uit met de media.

Strategische doelstelling 7

De erfgoedcel brengt de maatschappelijke relevantie van het erfgoed voortdurend onder de aandacht

Onze huidige culturele, maatschappelijke, en ruimtelijke identiteit wordt in belangrijke mate bepaald door onze historische context. Toch is het erfgoed zelden een aandachtspunt bij het bepalen van ontwikkelingsperspectieven in andere domeinen (dit in tegenstelling tot bv. economie, landbouw, mobiliteit, ...). Door het versterken van het erfgoedveld en verhogen van de betrokkenheid van het publiek met aandacht voor de hedendaagse context wordt het belang van het erfgoed benadrukt in relatie tot andere beleidsdomeinen en wordt de maatschappelijke relevantie verduidelijkt. Het is van groot belang voor de huidige samenleving dat erfgoed, ongeacht zijn vorm, voortdurend wordt geactualiseerd. Indien deze actualisering ontbreekt, dreigt onze samenleving immers een belangrijk gedeelte van zijn identiteit te verliezen.

Operationele doelstelling 7.1:

De erfgoedcel stimuleert de erfgoedsector bij de beleidsplanning in andere sectoren (zoals de culturele, toeristische sector, ruimtelijke ordening...).

Operationele doelstelling 7.2:

De erfgoedcel stimuleert het opzetten van globale projecten die het erfgoed contextualiseren in de hedendaagse maatschappij.

Operationele doelstelling 7.3:

De erfgoedcel kaart structurele problemen aan en houdt deze actueel op alle beleidsniveaus.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

Het cultureel erfgoed dat zijn betekenis heeft verloren of dreigt te verliezen, krijgt opnieuw de nodige symbolische en effectieve slagkracht doordat het in een eigentijdse, historische, maatschappelijke en ruimtelijke context wordt geplaatst.

- verhoogde aandacht voor erfgoed in andere beleidsdomeinen

Concrete acties:

- De erfgoedcel tast het terrein af voor mogelijke samenwerkingsprojecten tussen erfgoedactoren en 'hedendaagse' culturele actoren zoals academies, gemeenschaps- en cultuurcentra.
- de erfgoedcel stimuleert vertegenwoordiging van de erfgoedsector in structurele overlegorganen en onderhoudt contacten via haar partners
- De erfgoedcel maakt lokale besturen en organisaties attent op de nakende teloorgang of de dreigende verdwijning van erfgoedplaatsen, verhalen, gebruiken e.d.

Strategische doelstelling 8

De erfgoedcel bevordert de intergemeentelijke samenwerking rond erfgoed en geeft impulsen aan het gemeentelijk erfgoedbeleid

De erfgoedcel bevordert een intergemeentelijk erfgoedbeleid met respect voor en gelijkwaardigheid van de acht Wase gemeenten.

De oprichting van de erfgoedcel betekent niet dat er geen nood meer is aan een lokaal gemeentelijk erfgoedbeleid. Binnen de intergemeentelijke context worden de participerende gemeenten ertoe aangezet om ook globaal hun patrimonium zorgvuldig en actief te beheren en ontsluiten. Intergemeentelijke oplossingen kunnen een duurzaam antwoord bieden op de lokale erfgoedproblematiek. Binnen een globale Wase erfgoedvisie wordt steeds gezocht naar de meest efficiënte oplossing: hetzij Waas, hetzij lokaal, hetzij door samenwerking tussen twee of meerdere lokale besturen, waardoor op alle niveaus een nieuwe dynamiek kan ontstaan.

Operationele doelstelling 8.1:

Via bundelingen van activiteiten en middelen zet de erfgoedcel intergemeentelijke projectwerkingen op, die ook minder 'actieve' gemeenten extra kunnen stimuleren.

Operationele doelstelling 8.2:

De erfgoedcel stimuleert de gemeenten om bewust na te denken over hun eigen lokaal erfgoedbeleid.

Operationele doelstelling 8.3:

De erfgoedcel zoekt samen met de gemeenten naar intergemeentelijke oplossingen, ook voor lokale erfgoedproblematiek.

Operationele doelstelling 8.4:

De erfgoedcel stimuleert het gestructureerd overleg en samenwerking tussen de erfgoedactoren over de gemeenten en sectoren heen.

Beoogde effecten en resultaatsindicatoren:

De streekgerichte en gemeenteoverschrijdende benadering wordt ook op het vlak van erfgoedbeleid een evidentie binnen het Land van Waas.

De ervaringen met en de resultaten van het intergemeentelijk of regionaal samenwerken rond erfgoed in het Land van Waas werken inspirerend voor andere regio's.

In het lokaal gemeentelijk erfgoedbeleid is een nieuwe dynamiek merkbaar.

- aantal deelnames van gemeenten en organisaties aan Erfgoed- en Open Monumentendag
- aantal gemeentelijke initiatieven rond erfgoed
- erfgoed is als volwaardig thema opgenomen in de gemeentelijke cultuurbeleidsplannen

Concrete acties:

- Actieve promotie van en deelname aan Erfgoed- en Open Monumentendagen.
- De erfgoedcel wordt betrokken bij de opmaak van de gemeentelijke cultuurbeleidsplannen.
- De erfgoedcel bevordert het denken rond een regionaal archief.
- De erfgoedcel stimuleert het denken rond regionale of intergemeentelijke depots.
- De erfgoedcel bevordert het denken rond optimale en efficiënte collectievorming en gespecialiseerde thematische musea.

6. PLAATS EN ORGANISATIE VAN DE ERFGOEDCEL

De erfgoedcel moet de motor zijn voor de verdere ontwikkeling van het geïntegreerd regionaal erfgoedbeleid en tevens het aanspreek- en coördinatiepunt binnen het brede terrein van het cultureel erfgoed. Vanuit deze rol werkt de erfgoedcel aan de verdere uitbouw van het netwerk tussen de verscheidene betrokken domeinen, instellingen en soorten erfgoed. De erfgoedcel legt prioritair de aandacht op (a) inventarisatie, behoud en beheer van het bestaande erfgoedpatrimonium in de meest ruime zin van het woord en (b) sensibilisatie, culturele ontsluiting en publieksparticipatie.

6.1. Omkadering

Een intergemeentelijke erfgoedconvenant voor het Land van Waas is omwille van voorgaande argumenten als het ware een evidentie. Binnen alle betrokken gemeenten bevindt zich een schat aan materieel en menselijk kapitaal dat door een goede samenwerking optimaal benut kan worden ten behoeve van een kwaliteitsvolle (her-) integratie van het erfgoedverhaal in de hedendaagse samenleving.

Een intergemeentelijke samenwerking bevat echter ook een belangrijke valkuil: zonder **duidelijke strategie** en afspraken dreigt de samenwerking te verzanden in een discussie over een (proportionele) verdeling van de inspanningen over de verschillende gemeenten waarbij de meerwaarde van het samenwerkingsverband onvermijdelijk verloren gaat. Een goede ondersteuning van de op te richten erfgoedcel en een structurele terugkoppeling naar enerzijds het directiecomité van de I.C.W. en de colleges van burgemeester en schepenen van de acht deelnemende gemeenten en anderzijds naar het hele Wase erfgoedveld, is dan ook levensnoodzakelijk.

Het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband van het Land van Waas heeft in het verleden een uitgebreide expertise betreffende efficiënte intergemeentelijke projectwerkingen kunnen opbouwen. De structuur rond een Wase erfgoedcel zal er op basis van deze ervaringen als volgt uitzien:

a. Erfgoedcel

De erfgoedcel bestaat in de eerste plaats uit twee voltijds aan te werven medewerkers op A-niveau, i.c. de erfgoedcoördinator en de erfgoedcommunicator, en wordt mee geleid door de directeur van de I.C.W. en begeleid door de stafmedewerker van de I.C.W. en tenslotte logistiek ondersteund door twee halftijdse secretariaatsmedewerker (+ boekhouding). Deze erfgoedcel doet de dagelijkse werking en administratie van het Waas erfgoedconvenant.

b. Erfgoedstuurgroep

De stuurgroep heeft als taak het algemeen beleid, met regelmatige vergadermomenten; de vergadering bestaat uit de ambtelijke en beleidsverantwoordelijken van de acht gemeenten, aangevuld met de leden van de erfgoedcel. De stuurgroep komt zes- of achtwekelijks samen, begeleidt en ondersteunt de medewerkers van de erfgoedcel, zet samen met hen de krachtlijnen voor het beleid uit en bepaalt de keuze van de toekomstige projecten.

c. Projectteams

De projectteams zijn ad hoc-werkgroepen die inhoudelijk werken (binnen de krijtlijnen van het beleidsplan) rond bepaalde projecten of themata, zowel op het vlak van publiekswerking als op het vlak van behoud en beheer. Samenstelling: een selectie van de stuurgroep, aangevuld met specialisten terzake vanuit de gemeenten (via een formule van vrijstelling van personeel) en daarbuiten. Deze projectteams realiseren samen met de erfgoedcel en in samenwerking met de betrokken actoren in het veld of de reeds bestaande (sectoriële) samenwerkingsverbanden welbepaalde projecten. Elk projectteam bepaalt in overleg met de stuurgroep en volgens noodzaak de frequentie van de vergaderingen.

Zowel de stuurgroep als de projectteams kunnen naar gelang van de behoefte een beroep doen op externe deskundigen.

d. Plenaire vergadering

De plenaire vergadering bestaat uit alle geïnteresseerden "uit het veld" (vrijwilligers en beroeps) en zal zowel de stuurgroep als de projectteams begeleiden en adviseren in hun werking. De plenaire vergadering fungeert als een soort klankbordgroep en heeft een lage vergaderfrequentie (bv. tweemaal per jaar). Alle actoren uit het Wase erfgoedveld, de deskundigen van de provinciale directie Cultuur en Monumentenzorg, van de Vlaamse Steunpunten en van de administratie Cultuur van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap worden hierop uitgenodigd. De erfgoedcel geeft deze vergadering een werkingsverslag, stelt de nieuwe projecten voor en peilt naar de behoeften, interesses, wensen en mogelijkheden van de leden. Deze vergadering verzekert een efficiënte doorstroming van informatie in beide richtingen.

6.2. Locatie

Zowel de erfgoedcel als de stuurgroep, de projectteams en de plenaire vergadering zullen in de opstartfase van het convenant onderdak vinden in de gebouwen van de I.C.W. De erfgoedcel kan op deze locatie, indien nodig, administratief en materieel worden ondersteund vanuit de I.C.W. Voor de cel vormen de kantoren van de I.C.W. bovendien een ideale **uitvalsbasis** voor haar studie- en inwerkperiode in het Land van Waas, dat een groot gedeelte van het eerste werkingsjaar in beslag zal nemen. De erfgoedcoördinatoren kunnen op deze wijze zeer gemakkelijk een beroep doen op de binnen de I.C.W. aanwezige expertise aangaande het Land van Waas.

De kantoren van de I.C.W. zijn voldoende uitgerust om er de bijeenkomsten van de plenaire vergadering en de erfgoedstuurgroep te laten plaatsvinden. Het lijkt aangewezen deze bijeenkomsten hier blijvend te laten plaatsvinden.

Later zal blijken of dit ook de definitieve locatie blijft van de erfgoedcel. Er dient in elk geval vermeden te worden dat de cel zich zou 'innestelen' op één locatie en de rest van de regio deels uit het oog zou verliezen. Hoe de erfgoedcel een vorm van aanwezigheid in elke Wase gemeente kan organiseren, kan in een later stadium bekeken worden.

Vanuit de bezorgdheid over de zichtbaarheid van de erfgoedcel in alle betrokken gemeenten kan het wel aangewezen zijn om de projectteams, afhankelijk van het thema, op verspreide locaties te laten vergaderen. Dit vermijdt dat steeds dezelfde personen zich ver moeten verplaatsen.

7. BESCHIKBARE FINANCIËLE EN LOGISTIEKE MIDDELEN

De erfgoedcel wordt gehuisvest in de gebouwen van het I.C.W. in de Lamstraat in Sint-Niklaas. Er is voorzien in één gemeenschappelijke ruimte voor de vier personeelsleden van de erfgoedcel, met eigen burelen, een kleine vergadertafel, 3 PC's in het netwerk van het I.C.W. en 3 telefoons. Voor kopies en fax kan gebruik gemaakt worden van het secretariaat van het I.C.W. Voor vergaderingen kan gebruik gemaakt worden van de bestaande vergaderfaciliteiten en logistiek van het I.C.W. Rekening dient gehouden met de geplande renovatiewerken aan het 75 jaar oude kantoor gebouw van het I.C.W. Verder wordt een afzonderlijke boekhouding opgezet binnen de boekhouding van het I.C.W.

Voor het cijfermateriaal maken we gebruik van de tabellen die de Vlaamse administratie ons ter beschikking stelde n.a.v. de opmaak van de intentienota. Volgende tabellen (inkomsten en uitgaven) geven een typebegroting voor een werkingsjaar aan. De eigenlijke begroting voor een bepaald jaar wordt in het actieplan voor dat jaar uitgewerkt.

INKOMSTEN	
Inbreng van de gemeente of het samenwerkingsverband (1)	128.250,00
<i>Waarvan:</i>	
- <i>inbreng van de Wase gemeenten:</i>	98.250,00
* <i>in natura (10% tijdsbesteding van de cultuur/erfgoedambtenaren)</i>	44.000,00
* <i>financieel</i>	54.250,00
- <i>inbreng van het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband van het Land van Waas (in natura: huisvesting van de erfgoedcel):</i>	30.000,00
Inkomsten inhoudelijke werking (2)	p.m.
Huisvesting inkomsten (3)	nihil
Fondsenwerving (4)	p.m.
Subsidies (5)	300.000,00
<i>Waarvan:</i>	300.000,00
- <i>Vlaamse Gemeenschap – Erfgoedconvenant</i>	
- <i>Vlaamse Gemeenschap – andere</i>	p.m.
- <i>Provincie</i>	p.m.
- <i>Andere, namelijk :</i>	p.m.
Infrastructuursubsidies(6)	p.m.
Andere opbrengsten (7)	p.m.
Totaal	428.250,00

- 1) inbreng de inbreng van de gemeente of het samenwerkingsverband in de loon- en werkingskosten van de erfgoedcel. Deze vormt samen met alle andere inkomsten, (zonder de subsidie van de Vlaamse Gemeenschap - Erfgoedconvenants) de "eigen inbreng".
- 2) alle inkomsten die te maken hebben met de werking van de erfgoedcel (verkoop van tickets, boeken, lidgelden, ...)
- 3) (waarschijnlijk niet van toepassing) – opbrengsten uit verhuur ed.
- 4) alle fondsen zoals: giften, sponsoring, ruilcontracten, legaten, schenkingen in natura, ...
- 5) alle subsidies die de erfgoedcel ontvangt met uitzondering van infrastructuursubsidies (Vlaamse Gemeenschap, afdeling BKM, afdeling MLP, ..., andere departementen of afdelingen; Vlaamse Gemeenschapscommissie, federale overheid, Europese Unie, provincie, andere gemeenten, diverse). De subsidie van de Vlaamse Gemeenschap voor de uitvoering van het erfgoedconvenant bedraagt maximum 70 % van de totale loon- en werkingskosten van de erfgoedcel.
- 6) (spreekt voor zich)
- 7) inkomsten die niet onder de andere rubrieken vallen (recuperatie van kosten, vergoedingen, financiële inkomsten, uitzonderlijke inkomsten en resultaatverwerking)

UITGAVEN	
Kosten inhoudelijke werking (1) <i>- nog nader te bepalen projecten en initiatieven</i>	200.000,00
Huisvesting kosten (2)	30.000,00
Ondersteunende kosten (3) <i>(administratie, personeel e.a.)</i>	36.250,00
Andere kosten (4)	p.m.
Afschrijvingen (5)	p.m.
Personeelkosten (6) <i>Waarvan:</i>	162.000,00
<i>- twee erfgoedcoördinatoren, periode juli-december</i>	<i>58.000,00</i>
<i>- administratief medewerker, periode juli-december</i>	<i>23.000,00</i>
<i>- deeltijdse inzet ambtenaren Wase gemeenten en personeel Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas, periode januari-december</i>	<i>44.000,00</i>
Honorariakosten (7) (bv. honoraria bij aanwervingsprocedure van het personeel)	p.m.
Totaal	428.250,00

- (1) alle kosten rechtstreeks te maken met de inhoudelijke werking van de erfgoedcel (productieve werking, receptieve werking, erfgoedwerking, presentatie, publiekswerving, horeca-, foyer- en bookshopkosten, diverse)
- (2) alle kosten die rechtstreeks verband houden met de locatie die onder normale omstandigheden steeds gebruikt wordt door de erfgoedcel (huur, verzekering huisvesting, nutsvoorzieningen, diverse)
- (3) alle kosten die nodig zijn om de werking van de instelling mogelijk te maken. Dit zijn voornamelijk administratieve kosten (administratieve kosten, vervoer en representatiekosten, directiekosten, algemene verzekeringskosten, diverse)
- (4) alle kosten die niet onder de andere rubrieken vallen (belastingen en taksen, financiële kosten, uitzonderlijke kosten en regularisaties vorig boekjaar)
- (5) alle afschrijvingskosten (terreinen en gebouwen, installaties, meubilair en rollend materieel, vaste activa in leasing, andere materiële vaste activa, verse activa in aanbouw)
- (6) alle personeelskosten (zowel van de personeelsleden vast in dienst als van de interims en stagiairs) (bezoldigingen, interims, vrijwilligers, stagiairs, ...)
- (7) alle vergoedingen aan personen op zelfstandige basis en aan derden (inhoudelijke werking, huisvesting, ondersteunende werking van derden)

Het **uitsplitsen** van de inkomsten en de uitgaven per project gebeurt **in de actieplannen**.

a. Uitsplitsen inkomsten:

Indien mogelijk zullen de posten 'inhoudelijke werking' en 'fondsenwerving' per project uitgesplitst worden. Indien andere subsidies dan deze van de Vlaamse Gemeenschap - Erfgoedconvenant worden ontvangen en deze aan een specifiek project gelinkt worden, zal in elk actieplan worden aangegeven aan welk project deze subsidie zal besteed worden. Wanneer er infrastructuursubsidies worden verkregen voor een specifiek project, zullen deze eveneens gelinkt worden aan dat project.

b. Uitsplitsen uitgaven:

Wat de uitgaven betreft zullen er per project ook kostensoorten worden onderscheiden:

- **Huisvesting kosten:** huur, verzekering huisvesting, nutsvoorzieningen...
- **Ondersteunende kosten:** administratieve kosten, vervoer en representatiekosten, directiekosten, algemene verzekeringskosten...
- **Afschrijvingen** (ook projectgebonden aankopen worden afgeschreven en onder deze rubriek ingebracht): installaties, meubilair en rollend materieel, vaste activa in leasing, computer hardware en software, andere materiële vaste activa...
- **Andere kosten:** alle kosten die niet onder de andere rubrieken vallen waaronder belastingen en taksen, financiële kosten, uitzonderlijke kosten en regularisaties vorig boekjaar.

Alle **personeelskosten** en alle **honoraria**, ongeacht of de personeelskosten en honoraria projectgebonden zijn of verbonden zijn aan de algemene werking van de erfgoedcel worden gegroepeerd onder respectievelijk de post 'personeelskosten' en 'honoraria'. Ook hier zal in de actieplannen een uitsplitsing gebeuren tussen enerzijds algemene werking en inhoudelijke werking (met hierbinnen een uitsplitsing per project).

De post '**kosten inhoudelijke werking**' worden uitgesplitst per project en, indien mogelijk, de uitgaven per project per kostensoort. Mogelijke kostensoorten zijn (afhankelijk van de aard van het project):

- Productie
- Digitalisering
- Behoud en beheer
- Educatieve werking
- Onderzoek
- Communicatie
- Representatie
- Verplaatsing, reis, verblijf en transport (in binnen- en buitenland)
- Diverse

Foto 18

CONTACT

Intergemeentelijk Samenwerkingsverband van het Land van Waas

Lamstraat 113 – 9100 Sint-Niklaas

Tel. 03 776 65 93 Fax. 03 777 97 39

e-post: info@icwaas.be

Contactpersoon: Dhr. Bart Casier, directeur

COLOFON

De idee om een erfgoedconvenant voor het Land van Waas voor te bereiden is ontstaan in de loop van het voorjaar van 2003, n.a.v. een opleidingssessie op Vlaams niveau, bijgewoond door diverse Wase afgevaardigden uit de erfgoedsector. Na tal van contacten en gesprekken ontstond een informele werkgroep die begin 2004 een eerste conceptnota voorstelde.

Als vervolg hierop werd, op initiatief van de cultuurdiensten van Sint-Niklaas en Beveren en van het Inter gemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas (I.C.W.) en in samenwerking met onder meer alle Wase gemeentelijke ambtenaren belast met erfgoedmaterie en diverse deskundigen, begin 2004 intensief overleg gepleegd aangaande het mogelijke Wase erfgoedconvenant.

Een eerste ontwerp tekst van de intentienota werd op 13 mei 2004 voorgelegd aan een bijeenkomst van de Wase gemeentelijke ambtenaren belast met de erfgoedmaterie en aan een bijeenkomst van de Wase schepenen en ambtenaren belast met erfgoed en Wase particuliere instanties actief inzake erfgoed op 25 mei 2004. De Vlaamse regering besliste op 26 november 2004 tot het afsluiten van een erfgoedconvenant met het I.C.W. Voor het vervolg zie p. 7 e.v.

BIJLAGEN

1. Erfgoedconvenant
2. Jaarverslag van het I.C.W.
3. Informatiebulletin van het I.C.W. (“Een nieuwe telg...”)
4. Coördinatenlijst
5. Erfgoeddag 2005 – kaart van het Land van Waas
6. Resultaten enquête
7. Beslissing van de raad van bestuur houdende vaststelling van het beleidsplan

Mercator Bolle akkers Kogge

Schelde en Durme

Boudelo Roosenberg Reynaert

Schelde- en polderdorpen

Spaanse Molen Fort Liefkenshoek Graventoren

Pontrave Blauwhof Lysdonck Parmavaart

Soete Lant van Waes

Koninklijke Oudheidkundige Kring

Bibliotheca Wasiana

Boelarchief Archief De Bergeyck Thuysbaertarchief

Vlas Turf Raap Sigaren Kant

Art Deco Art Nouveau Stille Waters Populieren

Breigoed Scheepsbouw Visserij Steenbakkerij Haarsnijderij

Edgar Tinel Anton Van Wilderode Priester Poppe

Fort van Haasdonk Bunkerlinie Fondatie

Wissekerke Cortewalle Walburg Blauwendael

Castrohof Hof Ter Welle Hof Ter Saksen

Moeland Paddeschoot Boonhem

Cisterciënzers

Hiëronymieten Jozefienen Reparatricen Franciscanen

Heirbrugmolen Roomanmolen Witte Molen

Heraldiek Familiekunde